

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Journal of Humanities and Social Sciences
Kanchanaburi Rajabhat University

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

ISSN 2539-5637

กำหนดเผยแพร่ :

ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปมีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน (Double-Blind Peer Review) ทศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา :

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ศาสตราจารย์ ดร.สฤทธกร พงศ์พานิช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธง บุญเรือง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์เพชร วรรณวิวัฒน์

อาจารย์สรินทิพย์ คงครินทร์

กองบรรณาธิการ :

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ใจอารีย์
รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พรหมเสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เพ็ชรตรา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัษฎาพร สุขทอง
อาจารย์ชนกฤต มิตรสงเคราะห์
อาจารย์สุภาพงษ์ สุขขาวนา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewer)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภคมน เจริญสูง
อาจารย์ ดร.นพรัตน์ ไชยชนะ
อาจารย์ ดร.บุษบา ทองอุปการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายนอก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จอมขวัญ สุทธินนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจวบ แผลมหลัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวัฒน์ อินทรพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภามา จำเภา
อาจารย์ ดร.บัณฑิต ทองสงฆ์
อาจารย์ ดร.ประภัสสร มีน้อย
อาจารย์ ดร.ยุทธนา กาเดิม
อาจารย์ ดร.สาวิตรี สอาดเทียน
อาจารย์ ดร.สุธานี มะลิพันธ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

เลขานุการ : นางสาวนิษฐา บุญฤทธิ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวสุภาวดี จันชนะ

ศิลปกรรม : นายนพดล ลิ้มปริงซี่ / นางสาวพนิดา ชมญาติ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นายภูวนาท วิสุทธากร /นางสาวอัจฉรา บริรักษ์ /นางวงเดือน ตั้งภูมิ

สำนักงาน : งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว
อำเภอบางแพ จังหวัด กาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072
E-mail : husokru.journal @gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีฉบับนี้ ปีที่ 8 เล่มที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งกองบรรณาธิการตั้งใจรวบรวมและจัดทำ เผยแพร่งานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา สู่เวทีสาธารณะ

วารสารวิชาการฉบับนี้ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 8 บทความ จำแนกเป็นบทความ วิชาการ จำนวน 2 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 6 บทความ แต่ละบทความได้ถ่ายทอดภูมิรู้ตามศาสตร์ที่หลากหลายแง่มุมทั้งงานวิจัยในศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสังคมให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่งานวิจัยสู่เวทีสาธารณะอย่างกว้างขวางต่อไป ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความ ที่ปรึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่กรุณาส่งบทความมาให้ตีพิมพ์ จนทำให้วารสารวิชาการฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธง บุญเรือง
บรรณาธิการ

สารบัญ

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน

ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

Promotion of local wisdom in herbal use in Pilok Sub-district

Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province.

สุทิน อ่อนอุบล

Suthin On Ubon8

ผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ต่อพฤติกรรมการออกกำลังกาย

กำลังกายของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

Effects of Pender's Health Promoting Model on Exercise Behavior

for Elderly in Sub Yai District, Chaiyaphum Province.

อิทธิพล คุ่มวงศ์

Itthipol Khumwong31

การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับทำ

การเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

Farmer's adaptation to pesticide cancellation announcements for

agriculture in Nong Kum Subdistrict, Bo Phloi District,

Kanchanaburi Province.

นราภรณ์ ศรีนวล

Naraporn Srinuan55

การพัฒนาารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนโดยการมีส่วนร่วมของ
เครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
The Development of Road Traffic Injury Prevention with Network
Participation in Nongbuarawae District, Chaiyaphum Province.

สำเนียง บุญขันธุ์

Samnieng Boonkan80

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น: กรณีศึกษา
เทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
Factors affecting the motivation for the performance of local
personnel: A case study of Lat Ya Subdistrict Municipality, Muang
District, Kanchanaburi Province.

วรรณิศา จันท์แย้ม

Wannisa Chanyam98

ความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Satisfaction in Financial Officer's Services of Faculty of Humanities
and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University.

วงศ์เดือน ตั้งภูมิ

Wongduan Thangphum114

กริช : การประกอบสร้างความเป็นวีรบุรุษของอิเหนาในฐานะตัวละครเอกชาย
ในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2

Kris: The Creation of the Heroism of Inao as the Male Protagonist
in “Inao” a Play Penned by King Rama II.

ศศิรัศมี สิ้นธุวนิก

Sasiras Sindhuvanik128

ละเมิดในการควบคุมโรคไข้เลือดออก

Violation in the control of dengue hemorrhagic fever.

ประดิษฐ์ ชาลีเครือ

Pradit Charleekruea141

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี154

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย เพื่อตีพิมพ์

ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี155

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี166

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

Promotion of Local Wisdom in Herbal Use in Pilok Sub- district Thong Pha Phum District, Kanchanaburi Province.

สุทิน อ่อนอุบล¹

Suthin On Ubon¹

Received: January 8, 2021; Revised: April 22, 2021; Accepted: April 30, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพร แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพร และพัฒนาสื่อองค์ความรู้การใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนบ้านอีต่อง รูปแบบการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพชุมชน 2) การสร้างและนำเสนอแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) การพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ หมอสมุนไพรพื้นบ้านและตัวแทนชุมชนที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการใช้สมุนไพร จำนวน 20 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม การสังเกต และแบบบันทึกการประชุม เก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนธันวาคม 2562 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลโดยเขียนเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนมีความรู้การใช้สมุนไพรและมีความรู้ด้านคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพร วิธีการนำพืชสมุนไพรมาปรุงเป็นยาสมุนไพร และ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

ชนิดของสมุนไพรเป็นอย่างดี 2) แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนเรียนรู้จากบรรพบุรุษและหมอสมุนไพรพื้นบ้านที่ถ่ายทอดในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นโดยวิธีการบอกต่อ การปฏิบัติและวิธีการสังเกต 3) การเลือกใช้พืชสมุนไพรรักษาการเจ็บป่วยชุมชนใช้สมุนไพรรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย บางคนใช้สมุนไพรรักษาอาการเจ็บป่วยเมื่อไปรักษากับหมอแผนปัจจุบันแล้วอาการไม่ทุเลา และแหล่งของพืชสมุนไพรส่วนใหญ่จะปลูกเองและที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ 4) แนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรของชุมชน ได้แก่ การอนุรักษ์พืชสมุนไพร การฟื้นฟูการใช้สมุนไพร การพัฒนาสมุนไพร การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพร การส่งเสริมกิจกรรมการใช้สมุนไพร และการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ และ 5) การพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนโดยการจัดทำคู่มือความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้พืชสมุนไพรสำหรับใช้เผยแพร่ไปสู่ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ให้ทั่วถึงมากขึ้น

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น สมุนไพร สุขภาพ ชุมชน

Abstract

This qualitative research aimed to 1) study local wisdom in using herbs, 2) study guidelines for local wisdom promotion in using herbs, and 3) develop media given knowledge in using herbs for community health of Ban E-Tong. The research process was divided into 3 steps, 1) study the local wisdom, and behavior of using herbs for health care in communities. 2) create and present guidelines for promoting local wisdom in using herbs for health by community participation, and 3) develop media given knowledge in using herbs for community health. The 20 key informants were traditional herbal healers and knowledgeable and experienced community representatives in using herbs. Research instruments were in-depth interviews, group discussion, observation, and meeting records. Data were collected from April to December 2019 and analyzed by content analysis. The research results were summarized by narrative writing.

The results showed that: 1) In knowledge about herbs aspect, the community knew how to use herbs, realized the usefulness of medicinal plants, knew how to make herbs as herbal medicine and knew the types of herbs as well, 2) In learning resources about herbs aspect, the community learned from the ancestors and traditional herbal healers that were passed on to the family from generation to generation by word-of-mouth, training and observation, 3) In selection of medicinal plants to treat illness aspect, the community used herbs for minor ailments. Some people use herbs to treat their ailments when they were not still better after seeing the doctor. Most of the medicinal plant sources were self-grown and naturally occur. 4) Guidelines to promote local wisdom with the use of herbs in the community included the conservation of medicinal plants, the restoration the use of herbs, the herbal development, the knowledge transfer on herbs, the promotion of the use of herbs, and the dissemination and exchange of herbal use for health. and 5) In the development of media given knowledge in using herbs for community health aspect, a manual of local wisdom in herbal use should be made and distributed throughout the community and the other organizations.

Keywords: local wisdom, herbs, health, community

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสมุนไพรนานาชนิด ซึ่งสมุนไพรเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งวางแนวทางการพัฒนาที่มีความสำคัญในการรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์

สร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรชีวภาพ และสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาสมุนไพรที่เป็นยาและเครื่องสำอางที่มีศักยภาพและมีความต้องการของตลาด โดยค้นหาเอกลักษณ์และศักยภาพที่แท้จริงของทรัพยากรชีวภาพ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีมูลค่าสูง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

จังหวัดกาญจนบุรีมีภูมิประเทศที่มีลักษณะเอื้อในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากมีอาณาเขตที่เป็นทั้งภูเขา ที่ราบลุ่ม และป่าธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์หลากหลาย มีชุมชนที่มีความรู้ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคจากสมุนไพร ในปัจจุบันสมุนไพรนับวันยิ่งจะเหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากขาดผู้สนใจที่จะสืบทอดทำให้องค์ความรู้ในภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นบ้านค่อย ๆ สูญหายไป การศึกษาองค์ความรู้คุณค่าของสมุนไพรพื้นบ้านที่ยังคงเหลือเพียงน้อยนิด จึงต้องรีบทำอย่างเร่งด่วนเพราะเป็นวิธีการหนึ่งในการอนุรักษ์ ส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ของการแพทย์พื้นบ้าน และเพื่อนำองค์ความรู้ภูมิปัญญามาพัฒนาต่อยอดใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดูแลสุขภาพของประชาชนตามหลักการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน (ประสิทธิ์ชัย หนูนวล และมานะ ช่วยชู, 2549)

ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่อยู่ห่างไกล มีอาณาเขตติดกับชายแดนพม่า ชุมชนประสบปัญหาการรับบริการด้านสุขภาพจากหน่วยงานของรัฐเมื่อยามเจ็บป่วย เพราะต้องเดินทางไกลและเสียค่าใช้จ่ายมาก แต่ตำบลปิล็อกมีสมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรคมากมายหลายชนิด เช่น ดีปลี ชะพลู กระชายดำ มะแว้งต้น ข่าป่า บอระเพ็ด ไพล รางจืด และอื่นๆ ปัจจุบันชุมชนในตำบลปิล็อก มีสมุนไพรพื้นบ้านลดลงจำนวนมาก เนื่องจากในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชุมชนบ้านอิต้องไปหันมาใช้ยาแผนปัจจุบันรักษาโรค เพราะว่ามีความสะดวก ส่งผลทำให้การใช้สมุนไพรเริ่มลดลงและไม่มีผู้ให้ความสนใจที่จะปลูกพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่เคยมีมาในอดีตกำลังจะสูญหายไปไม่ช้านี้ (ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลปิล็อก, 2557) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่ายังมีประชาชนจำนวนน้อยที่ใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านชุมชนตำบลปิล็อก เพื่อทำการรวบรวมไว้เป็นองค์ความรู้ และนำองค์ความรู้มาพัฒนาเป็นสื่อเอกสารสำหรับการเรียนรู้ด้านสมุนไพรในชุมชน เกิดการเรียนรู้ในภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร และพัฒนาสืบทอดภูมิปัญญา

การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ชุมชนเกิดความตระหนักในทรัพยากรที่มีคุณค่า ร่วมกันอนุรักษ์ไว้และเผยแพร่ให้เป็นที่นิยมมากขึ้น หวงแหวนในภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนต่อไป และเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่หน่วยงาน บุคคลผู้สนใจทั่วไปนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน
3. เพื่อพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านสมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนในชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน

1. การศึกษาบริบทชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของชุมชนและพฤติกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพชุมชน
2. การสร้างและนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ
3. การพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยเลือกศึกษาจากหมอสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคที่มีภูมิลำเนาอยู่ในบ้านอีต่อง ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ และมีประสบการณ์การรักษาโรคด้วยสมุนไพร จำนวน 2 คน

ผู้ให้ข้อมูลรอง เป็นประชาชนที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและมีประสบการณ์ในการใช้สมุนไพรที่อาศัยอยู่ในบ้านอีต่อง ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย

ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำกลุ่มชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชน
ทั่วไป จำนวน 18 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้สมุนไพรพื้นบ้าน การถ่ายทอดองค์
ความรู้การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน แนวทางการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านของหมอสมุนไพรและชุมชนที่
มีความรู้และประสบการณ์ด้านการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน การพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ด้าน
สมุนไพรในชุมชนบ้านอีต่อง ตำบลปิล็อก อำเภอกงหรา จังหวัดกาญจนบุรี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) แนว
ทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group guidelines) และการจัดทำเวทีประชุมระดมสมอง
(Brainstorming) ร่วมกับเครื่องมืออื่นๆ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็ก และแบบ
บันทึกการสังเกต (Observation) ในสนาม

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่
ถูกต้องและเชื่อถือได้ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการ
เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลต่างวิธี (Methods Triangulation) คือจากการ
สัมภาษณ์เจาะลึกกับการสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาว่าผลที่ได้มีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่ แล้ว
นำเอาข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปประเด็นของข้อมูลด้วยเทคนิคการสรุปอุปนัย (Analytic
Induction) นำข้อมูลที่สรุปได้ไปคืนให้ผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของข้อมูล
อีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำผลดังกล่าวคืนสู่ชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนา
กลุ่ม (Focus Group) และการจัดทำเวทีประชุมระดมสมอง (Brainstorming)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ราย
เจาะลึกรายบุคคล และจากการประชุมระดมสมอง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา
(Content analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นจึงได้นำมาสังเคราะห์
เป็นประเด็นร่วม หรือประเด็นหลัก (Theme) แล้วอธิบายเนื้อหา (Text) และนำเสนอผลการวิจัย
โดยเขียนพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านอีต่อง บ้านอีต่อง ตำบลปิล็อก เป็นพื้นที่ติดชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพเมียนมาร์ มีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวเขตแดน พื้นที่ส่วนใหญ่ 95 % เป็นป่าเขาสูงสลับซับซ้อน จึงเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยต่างๆ ไหลลงเขื่อนเขาแหลมและแม่น้ำแควน้อย ห่างจากอำเภอทองผาภูมิ 75 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดกาญจนบุรี 210 กิโลเมตร เส้นทางคมนาคมเดินทางสัญจรโดยทางรถยนต์ หมู่บ้านแห่งนี้อยู่กลางหุบเขา ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “อีต่อง” เพี้ยนมาจากคำว่า “ฉัตเอ่งต่อง” โดยคำว่า “ฉัต” แปลว่า *เทพเจ้าหรือเทวดา* ส่วนคำว่า “เอ่ง” แปลว่า *บ้าน* และคำว่า “ต่อง” แปลว่า *ภูเขา* (สัมภาษณ์ผู้แทนชุมชน, 18 ตุลาคม 2561) จึงมีความหมายโดยรวมว่า “บ้านแห่งภูเขาหรือบ้านแห่งเทพเจ้า/เทวดา” หรือ “บ้านเทพเจ้าแห่งขุนเขา” การจัดตั้งชุมชนหมู่บ้านอีต่องเริ่มต้นจากที่คนอพยพเข้ามาขุดแร่ในพื้นที่ โดยทำเหมืองแร่ดีบุกและพลูม มีการสำรวจขุดพบแหล่งแร่ในพื้นที่ในสมัยก่อนอังกฤษซึ่งปกครองประเทศพม่าได้ทำการสำรวจสายแร่บริเวณพื้นที่แนวรอยต่อระหว่างประเทศพม่า (เมียนมา) และไทย

ต่อมาทางราชการได้ทำการเปิดเหมืองแร่อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2484 เนื่องจากพบแหล่งแร่ดีบุกและพลูมอยู่ 3 แห่ง คือ เหมืองอีต่อง เหมืองอีปู และเหมืองผาแป เรียกรวมว่า “หมู่เหมืองปิล็อก” ในช่วงประมาณหลังปี พ.ศ.2500 ตำบลปิล็อกเป็นพื้นที่ทำเหมืองที่มีความรุ่งเรืองมาก มีเหมืองเล็กและเหมืองใหญ่ราว 50-60 เหมือง ผู้คนพากันเรียกบรรดาเหมืองทั้งหลายในพื้นที่แบบเหมารวมว่า “เหมืองปิล็อก” โดยมีเหมืององค์การเป็นเหมืองของรัฐบาลที่ใหญ่ที่สุด ปิล็อกในสมัยนั้นเปรียบเสมือนชุมทรัพย์ของบรรดานายเหมืองทั้งหลายที่ต่างหลั่งไหลเข้ามาแสวงโชค จนเมื่อประมาณปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา เหมืองแร่ต่างๆ เริ่มค่อยๆ ปิดกิจการลงเนื่องจากราคาแร่พลูมและดีบุกราคาตกต่ำมาก และเนื่องจากแร่หมดหรือหมดสัมปทาน ปัจจุบันไม่มีเหมืองแร่เหลือเลย คงเหลือชาวบ้านอยู่ไม่กี่ร้อยหลังคาเรือน

2. ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรและการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพชุมชนอีต่อง ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน มีอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีรายได้เป็นของตนเอง และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่แสดงออกมาในลักษณะของการดำเนินชีวิตภายใต้พื้นฐานปัจจัยสี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพและพืชสมุนไพรใน

ชุมชน ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่ประชาชนปลูกไว้ใช้ประโยชน์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกหมอสมุนไพร 2 คน และการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน 18 คน สรุปผลดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้การใช้สมุนไพร และมีความรู้ด้านคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ ตลอดจนวิธีการนำพืชสมุนไพรเหล่านั้นมาปรุงเป็นยาสมุนไพร และชนิดของสมุนไพรเป็นอย่างดี ดังคำกล่าวของหมอสมุนไพรพื้นบ้านว่า

“ยายเรียนสมุนไพรมาตั้งแต่อายุน้อยไม่ถึง 20 ปี จากบรรพบุรุษ และต้องทดสอบความจำด้วย ถ้าจำไม่ได้จริงก็ไม่ให้ทำการรักษา จึงทำให้ยายเกิดความรู้เรื่องสมุนไพรมาจนทุกวันนี้”

การสัมภาษณ์หมอสมุนไพรพื้นบ้าน หมอ B, สัมภาษณ์เมื่อ 23 ตุลาคม 2561

2.2 การนำสมุนไพรไปใช้ในชีวิตประจำวัน ชุมชนมีการนำพืชสมุนไพรมาใช้ บางคนนำมาปรุงเป็นอาหาร เนื่องจากเป็นเครื่องปรุงอาหารตามธรรมชาติที่หาได้ง่ายและมีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ได้จากสวนครัวหรือริมรั้วข้างบ้าน เช่น ใช้น้ำมันมะพร้าวในอาหารท้องถิ่นของชุมชน เป็นต้น รองลงมาคือใช้ในการรักษาโรค เช่น เมื่อเกิดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก จะใช้ว่านหางจระเข้รักษา โดยการนำมาโขลกให้ละเอียดแล้วทาหรือโปะที่แผล เป็นต้น ดังคำกล่าวของตัวแทนชุมชนท่านหนึ่งว่า

“ชุมชนใช้สมุนไพรมานานแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักที่เราปลูกสำหรับกินเป็นอาหารประจำวันอยู่แล้ว มีบางครั้งที่ใช้ในการรักษาเมื่อเจ็บป่วย อย่างเช่น ใช้น้ำว่านหางจระเข้ใส่แผลไฟไหม้ และแผ่นลำร้อนลวก ทำให้แผลหายได้”

การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 23 ตุลาคม 2561

2.3 แหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนเรียนรู้การใช้สมุนไพรจากบรรพบุรุษ และหมอสมุนไพรพื้นบ้านที่ถ่ายทอดในครอบครัวจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง และมีวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีการบอกกล่าว วิธีการปฏิบัติ และวิธีการสังเกต เช่น เมื่อเข้าไปในป่าพบต้นสมุนไพรก็จะชี้ให้ดูพร้อมอธิบายสรรพคุณของพืชสมุนไพรให้ฟัง ดังคำกล่าวของหมอสมุนไพรท่านหนึ่งว่า

“ผมเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรมาจากพ่อของผม ต่อมาก็ได้ศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้คือ หนังสือซึ่งผมมีอยู่เล่มหนึ่งซึ่งเก่ามากที่ผมใช้สำหรับศึกษาสรรพคุณของสมุนไพร ทำให้มีความรู้สรรพคุณสมุนไพรต่างๆ จนทำให้เปิดเป็นร้านขายสมุนไพรมาจนทุกวันนี้”

การสัมภาษณ์หมอสมุนไพรพื้นบ้าน หมอ A, สัมภาษณ์เมื่อ 23 ตุลาคม 2561

2.4 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเป็นอย่างดีและทราบถึงวิธีการนำส่วนใดของพืชสมุนไพรมาปรุงเพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพ ทั้งปรุงเป็นอาหารและรักษาโรค ส่วนต่างๆ ของสมุนไพรที่นำมาใช้มี 5 อย่าง คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนใหญ่แล้วชุมชนบ้านอีต่องจะใช้พืชสมุนไพรในการปรุงอาหารซึ่งเป็นการรักษาโรคและดูแลสุขภาพโดยไม่รู้ตัว ดังคำกล่าวของตัวแทนชุมชนท่านหนึ่งว่า

“ชุมชนบ้านอีต่องจะใช้สมุนไพรในการรักษาการเจ็บป่วย การบำรุงสุขภาพมาช้านานแล้ว โดยคนส่วนใหญ่จะมีความรู้ว่าจะใช้ส่วนไหนของสมุนไพรมาใช้ในการรักษา เนื่องจากมีประสบการณ์ที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรของคนในชุมชนกันเองจากการบอกต่อกันมา”

การสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน , สัมภาษณ์เมื่อ 24 ตุลาคม 2561

2.5 อาการหรือโรคที่รักษาด้วยพืชสมุนไพร เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยชุมชนจะรักษาโรคหรืออาการด้วยพืชสมุนไพร ส่วนมากจะเป็นโรคผิวหนัง เช่น ฝี ผื่นคัน อาการไอ เจ็บคอ ปวดเมื่อยตามร่างกาย และมีวิธีการรักษาโดยการรับประทานยาสมุนไพรโดยวิธีการพอก วิธีการทาด้วยสมุนไพร ดังคำกล่าวของหมอสมุนไพรท่านหนึ่งว่า

“ผู้ที่เจ็บป่วยจะมารับการรักษาด้วยยาสมุนไพร เมื่อเขามีอาการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อย ๆ เช่น เป็นไข้ มีอาการไอ เจ็บคอ โดยชุมชนจะไปถามคนที่รู้ และบางทีก็มาปรึกษาที่ร้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้รักษา”

การสัมภาษณ์หมอสมุนไพร หมอ A , สัมภาษณ์เมื่อ 24 ตุลาคม 2561

2.6 การเลือกใช้พืชสมุนไพรรักษาการเจ็บป่วย ชุมชนจะเลือกใช้พืชสมุนไพรรักษาอาการเจ็บป่วยเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย อาการเป็นหวัด คัดจมูก อาการนอนไม่หลับ ปวดศีรษะ และแมลงมีพิษกัดต่อย วิธีที่ใช้ในการรักษาได้แก่ การนำพืชสมุนไพรที่ใช้รักษามาปรุงเป็นยาตามกรรมวิธีแล้วรับประทาน นำพืชสมุนไพรมาปรุงแล้วใช้ทาภายนอก และนำพืชสมุนไพรที่ใช้รักษามาต้มแล้วใช้อาบ รองลงมาคือ ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยที่ปรึกษากับหมอแผนปัจจุบันแล้วรักษาไม่หาย ดังจากการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านต่อไปนี้

“ชาวบ้านที่มารับการรักษาเมื่ออยู่ 2 กลุ่ม คือ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็มารักษาด้วยพืชสมุนไพรทันที ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือไปรักษากับหมอสมัยใหม่มาแล้วไม่หายจึงกลับมารักษาด้วยพืชสมุนไพรที่บ้าน”

การสัมภาษณ์หมอสมุนไพรพื้นบ้าน หมอ B, สัมภาษณ์เมื่อ 22 ตุลาคม 2561

2.7 แหล่งของพืชสมุนไพรที่ใช้ ส่วนใหญ่จะปลูกเองในบริเวณที่อยู่อาศัยในสวนครัวหรือเป็นสมุนไพรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ชุมชนรู้จักแหล่งสมุนไพรและวิธีการใช้สมุนไพรเป็นอย่างดี และทราบว่าสมุนไพรชนิดใดนำมาใช้บำบัดโรคได้ มีสรรพคุณอย่างไร วิธีการที่จะนำสมุนไพรมาปรุงเป็นยาใช้ส่วนใดของพืชสมุนไพรมาปรุงเป็นยารักษาโรค และเป็นอาหารบำรุงร่างกาย

2.8 ผลการศึกษาชนิดของสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน การสำรวจพืชสมุนไพรพบว่าพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน เช่น สมุนไพรที่ใช้เป็นอาหาร เรียกว่าอาหารสมุนไพร สมุนไพรที่ใช้เป็นยา เรียกว่ายาสมุนไพร โดยใช้ส่วนต่างๆ ของพืชชนิดเดียวหรือหลายชนิดพร้อมกัน โดยพืชสมุนไพรในกลุ่มหมอสมุนไพรพื้นบ้านและชุมชนใช้มากที่สุด จำแนกตามประเภทการใช้ได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) สมุนไพรในชุมชน เป็นสมุนไพรที่พบได้ทั่วไปในชุมชนทั้งที่ชุมชนปลูกในครัวเรือน และที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีจำนวน 27 ชนิด มีสรรพคุณเพื่อดูแลสุขภาพของชุมชน ประกอบด้วยสมุนไพรที่ใช้สำหรับการรักษาโรค สมุนไพรที่ใช้สำหรับการป้องกันโรค สมุนไพรที่ใช้สำหรับการส่งเสริมสุขภาพ และสมุนไพรที่ใช้สำหรับการฟื้นฟูสุขภาพ

2) สมุนไพรที่หมอสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชนใช้ พืชสมุนไพรที่หมอสมุนไพรในชุมชนใช้เพื่อดูแลสุขภาพชุมชน ให้การรักษาและจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกในชุมชน มีทั้งพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนและสมุนไพรที่ต้องไปเก็บจากป่านำมาแปรรูปเป็นสมุนไพร และสมุนไพรที่เป็นผลผลิตจากสัตว์ มีจำนวน 5 ชนิด

3. แนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน จากการประชุมระดมสมองผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ได้แนวทางดังนี้

3.1 การอนุรักษ์พืชสมุนไพร โดยการปลูกฝังให้เยาวชน และประชาชนตระหนักถึงคุณค่าด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพร การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในชุมชน ทั้งในบริเวณสวนครัวหรือบริเวณพื้นที่รอบๆ บ้าน ซึ่งการอนุรักษ์สมุนไพรนั้นชุมชนบางส่วนก็

ดำเนินการอยู่แล้ว โดยการแนะนำหรือบอกต่อเพื่อนบ้านในชุมชนให้รู้จักสรรพคุณของสมุนไพร
ดังนี้

1) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สมุนไพร โดยการสอนให้รู้จักสรรพคุณของ
สมุนไพร ประโยชน์ของสมุนไพร และนำสมุนไพรมาสอนไปวิชาการเจ็บป่วยในชุมชนด้วยการ
สอนวิธีใช้ ทำเป็นแบบอย่าง และปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของพืชสมุนไพร โดยการบอกต่อถ่ายทอด
ไปสู่ชุมชนให้รู้จักจักสมุนไพรให้รู้จักรสของตัวยา ให้ได้รู้สมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณ ดังคำกล่าว
ของหมอสมุนไพรดังนี้

“ในการที่จะสอนและสร้างจิตสำนึกจะต้องสอนให้รู้ว่าสมุนไพรมีดีอย่างไร มี
ประโยชน์มากเพียงใด และหาใช้ได้ในบ้านเรา”

การประชุมระดมสมอง, 18 พฤศจิกายน 2561

2) การปลูกสมุนไพรทดแทน โดยสนับสนุนให้ชุมชนปลูกสมุนไพรที่สามารถแตก
หน่อขึ้นเอง เช่น กระเพรา พอแก่แล้วเมล็ดจะร่วงและขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือชำ ถ้าเราขุดเหง้า
ชำมาไม่หมดก็จะแตกขึ้นมาใหม่ เรียกว่าการแตกหน่อ ปลูกเพื่อขยายพันธุ์ ส่วนใหญ่สมุนไพรที่จะ
ขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ก็ต้องมีการนำมาปลูกด้วย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวไว้
ดังนี้

“ตะไคร้ต้องปลูกในที่ใหม่เมื่อต้นมันลอยขึ้น เราต้องช่วยกันขยายพันธุ์ พืชผัก
บางอย่าง ถ้าขุดเอาเหง้าไปใช้ส่วนของเหง้าบางส่วนที่เหลือติดต้นเอาไปปลูกใหม่”

การประชุมระดมสมองผู้นำชุมชน, 18 พฤศจิกายน 2561

3.2 การฟื้นฟูการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ชุมชนมองว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการ
ใช้พืชสมุนไพรนั้นมีความสำคัญมาก ควรที่จะมีการฟื้นฟูให้ชุมชนหันกลับมาใช้พืชสมุนไพรดูแล
สุขภาพเบื้องต้น โดยเสนอให้มีการจัดทำโครงการอบรมให้ความรู้ด้านพืชสมุนไพร ชี้ให้เห็นคุณค่า
และประโยชน์จากการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง พร้อมกับจัดกิจกรรมรณรงค์
ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นแบบค่อยเป็นค่อยไป

3.3 การพัฒนาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ในชุมชนยังไม่มีคำแนะนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านพืชสมุนไพรมาพัฒนาต่อยอดให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน
ได้ ชุมชนยังคงใช้พืชสมุนไพรแบบเดิมคือ การต้ม การนำมาโขลกตำให้ละเอียด แล้วนำมาใช้ดื่ม
โดยตรงเมื่อมีอาการเจ็บป่วย มีหมอสมุนไพรเพียงสองคนก็นำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้าง

รายได้เพิ่มเติมให้กับตนเองและครอบครัว โดยการนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นสมุนไพรอบแห้ง เพื่อให้เก็บได้นานๆ นำมาผสมกันหลายๆ ชนิดตามสูตรที่ได้เรียนรู้มาบรรจุในขวดเพื่อจำหน่าย

3.4 การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ชุมชนมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรพื้นบ้านโดยการพูดคุยบอกต่อจากคนในครอบครัว หรือบอกต่อจากคนในชุมชนด้วยกันเอง บางครั้งก็ลงมือทดลองใช้สมุนไพรด้วยตนเอง สำหรับการถ่ายทอดโดยวิธีการฝึกอบรม หรือการบรรยายเผยแพร่ความรู้ผ่านหน่วยงาน หรือเวทีการประชุมสัมมนานั้นยังไม่มี การดำเนินการเลย

3.5 การส่งเสริมกิจกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ชุมชนอยากให้มีการสนับสนุน และส่งเสริมให้มีเครือข่ายการสืบสานการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลปัลลิกจัดกิจกรรมระดมผู้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในเขตพื้นที่ตำบลปัลลิกได้พบปะ เพื่อสร้างเครือข่ายผู้มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง และขยายเครือข่ายผู้ใช้พืชสมุนไพรสู่พื้นที่อื่นๆ ทำการสรุปเป็นชุดความรู้ด้านการใช้พืชสมุนไพรของชุมชนต่อไป

3.6 การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ชุมชนเห็นว่าควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพืชสมุนไพรระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับองค์กร จะเกิดกระบวนการเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน และองค์กรต่างๆ ได้ทั่วถึงมากขึ้น

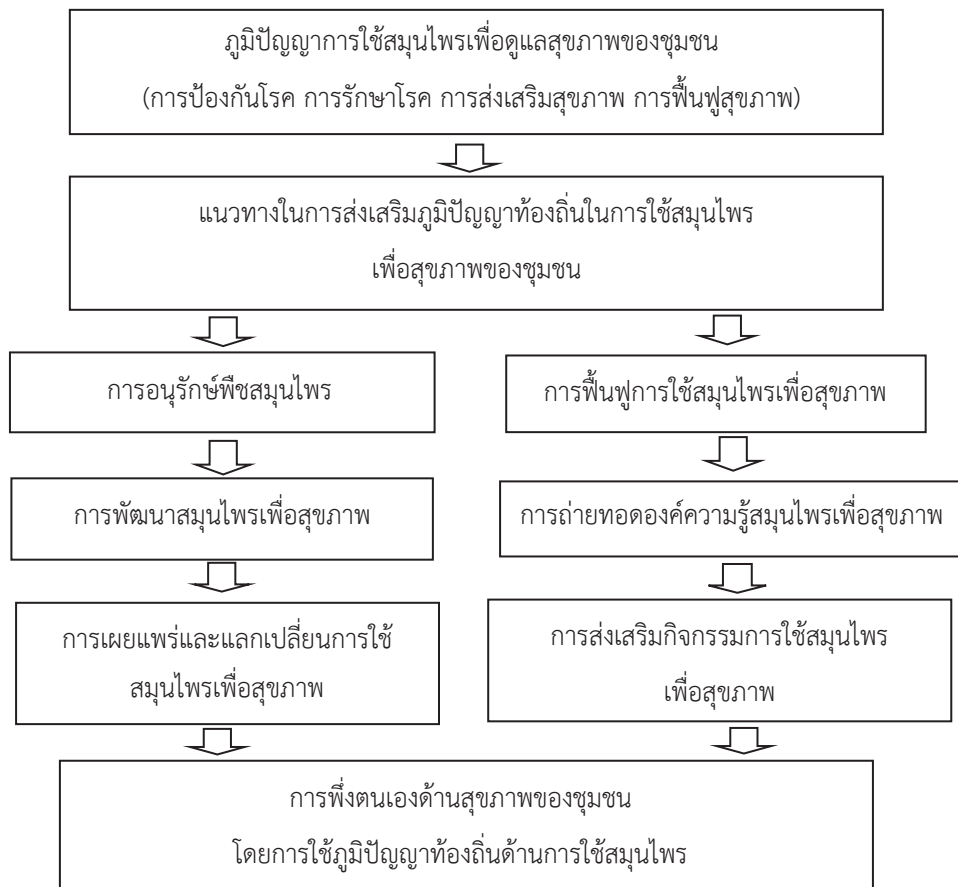
4. ปัญหาและแนวทางแก้ไขในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ

4.1 ปัญหาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านประชากร ได้แก่ ประชาชน เยาวชน เด็กรุ่นใหม่ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพืชสมุนไพร 2) ปัญหาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพืชสมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ ได้แก่ การถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดด้วยปากต่อปาก ไม่ได้มีการจดบันทึก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นลายลักษณ์อักษร 3) ปัญหาด้านบุคลากร ได้แก่ การขาดความเอาใจใส่ ประชาชนชาวบ้านหรือหมอสมุนไพรพื้นบ้านในด้านต่างๆ ขาดการประชาสัมพันธ์ผลงานของหมอสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้พืชสมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ

4.2 แนวทางการแก้ไขในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดูแลสุขภาพ สามารถแยกได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านประชากรผู้ใช้สมุนไพร แนวทางในการแก้ไขคือ หน่วยงานภาครัฐต้องจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้พืชสมุนไพร ชี้ให้คนรุ่นใหม่เกิดความตระหนักในคุณค่าของพืชสมุนไพรพื้นบ้านอย่างสม่ำเสมอ 2) ปัญหาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพืชสมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ แนวทางในการแก้ไขโดยจัดทำบันทึกความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรพื้นบ้านไว้ในสื่อประเภทต่างๆ จัดตั้งศูนย์ศึกษาพืชสมุนไพรขึ้นในชุมชน และจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนของชุมชน 3) ปัญหาด้านบุคลากร มีแนวทางในการแก้ไขโดยการจัดตั้งเป็นกลุ่ม ชมรมในชุมชนและให้มีกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับความรู้เรื่องพืชสมุนไพร

สรุปแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนอิต้อง ตำบลปิล็อก อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี

ผลจากการวิจัยสร้างแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนอิต้อง ได้ข้อสรุป ประกอบด้วย 1) การอนุรักษ์พืชสมุนไพร ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สมุนไพร และการปลูกสมุนไพรทดแทน 2) การฟื้นฟูการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ 3) การพัฒนาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ 4) การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ 5) การส่งเสริมกิจกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ และ 6) การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน

5. การพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนบ้านอีต่อง ตำบลปิปลอก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี การเพื่อพัฒนาสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนคือการจัดทำคู่มือชุดความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้พืชสมุนไพร สำหรับใช้เผยแพร่ไปสู่ชุมชน และองค์กรต่างๆ ทั้งในชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของชุมชน โดยจัดทำข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสมุนไพรชนิดต่างๆ ในชุมชนให้สามารถสื่อสารได้เข้าใจง่ายและน่าสนใจ มีเนื้อหาที่สำคัญคือ สมุนไพรชนิดต่างๆ ในชุมชน สรรพคุณของสมุนไพร และวิธีการใช้สมุนไพรแต่ละชนิด เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและผู้สนใจ

อภิปรายผล

1. ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของชุมชน และการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพชุมชน มีดังนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้การใช้สมุนไพร และมีความรู้ด้านคุณประโยชน์ของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ วิธีการนำพืชสมุนไพรมาปรุงเป็นยาสมุนไพร และชนิดของสมุนไพรเป็นอย่างดี เนื่องจากว่าสมุนไพรในชุมชนพบได้ในพืชทั่วไป รวมถึงพืชผักสวนครัว เมื่อมีการเจ็บป่วยเล็กน้อยก็มักจะมีการใช้พืชสมุนไพรในการบำบัดรักษาเบื้องต้น เมื่อใช้รักษาได้ผลก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงประโยชน์และรู้ว่าสมุนไพรชนิดนั้นใช้รักษาอาการได้ เมื่อมีอาการนั้นอีกก็จะใช้สมุนไพรชนิดเดิมมารักษาอีก แล้วนำมาถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับชนิดและสรรพคุณของพืชสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ภิษณ วิจันท์ (2562) ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประชาชนบ้านหนองบัวศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและมีการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง โดยผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันมี 3 รูปแบบคือ ผลิตภัณฑ์อาหาร ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ยา และผลงานวิจัยของ ประไพศรี ไชยพงศ์ และคณะ (2558) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพของชุมชน ตำบลพุมวาปี อำเภอสังขาร จังหวัดสกลนคร พบว่าผู้ที่นิยมใช้สมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับคำแนะนำจากเพื่อน คนในครอบครัว ในลักษณะบอกต่อกันปากต่อปาก

1.2 การนำสมุนไพรไปใช้ในชีวิตประจำวัน ชุมชนบางคนนำพืชสมุนไพรมาใช้ปรุงเป็นอาหาร เนื่องจากเป็นเครื่องปรุงอาหารตามธรรมชาติที่หาได้ง่ายและมีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยสมุนไพรส่วนใหญ่ได้จากสวนครัวหรือริมรั้วข้างบ้าน เช่น ใช้ขมิ้นมาผสมในอาหารท้องถิ่นของชุมชน การใช้ใบโหระพาเป็นผักจิ้มน้ำพริก การนำข่ามาใส่ต้มยำ เป็นต้น เพราะสมุนไพรมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชุมชนที่ต้อง แต่จะวันจะใช้สมุนไพรในลักษณะของเครื่องปรุงอาหาร โดยเฉพาะอาหารท้องถิ่นซึ่งต้องมีส่วนผสมของสมุนไพรอยู่แล้ว ทำให้สมุนไพรท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับอัจฉราภรณ์ โพธิ์เขนย (2554) ศึกษาการอนุรักษ์สมุนไพรบ้านหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

สมุนไพรไทยมีคุณค่าทางยาและโภชนาการที่ชุมชนนำมาเป็นทางเลือกในการรักษาในระดับเบื้องต้นโดยไม่ต้องไปหาหมอแผนปัจจุบันและถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

1.3 แหล่งศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ชุมชนเรียนรู้การใช้สมุนไพรจากบรรพบุรุษและหมอสมุนไพรพื้นบ้านที่ถ่ายทอดในครอบครัวจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีการบอกกล่าว วิธีการปฏิบัติ และวิธีการสังเกต เช่น เมื่อเข้าไปในป่าพบต้นสมุนไพรก็จะชี้ให้ดู พร้อมทั้งอธิบายสรรพคุณของพืชสมุนไพรให้ฟัง เพราะในสมัยก่อนไม่ได้มีการเขียนตำราหรือจดบันทึกความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรท้องถิ่นเป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้จะอยู่ในตัวของหมอสมุนไพรหรือบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับสมุนไพร จึงต้องใช้การถ่ายทอดโดยการบอกต่อหรือการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง บางครั้งหมอสมุนไพรก็เลือกบุคคลที่จะถ่ายทอดความรู้การใช้สมุนไพรให้กับบุคคลใกล้ชิดเป็นหลัก สอดคล้องกับการศึกษาของ วิริญญา เมืองช้าง (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พบว่าความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองและการรับรู้ประโยชน์จากการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการศึกษาของ LIYUN (2013) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อสมุนไพรจีนของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการซื้อสมุนไพรของผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อเพื่อรักษาอาการร้อนใน เพิ่มความสดชื่นและบำรุงร่างกาย

1.4 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเป็นอย่างดีและทราบวิธีการนำส่วนประกอบของพืชสมุนไพรมาปรุงเพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพ ทั้งปรุงเป็นอาหารและรักษาโรค ส่วนต่างๆ ของสมุนไพรที่นำมาใช้มี 5 อย่าง คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ชุมชนจะใช้พืชสมุนไพรในการปรุงอาหารซึ่งเป็นการรักษาโรคและดูแลสุขภาพโดยไม่รู้ตัว เพราะชุมชนมีการใช้สมุนไพรมาเป็นเวลาช้านานทำให้เกิดความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ จันทรทิรา เจริญนิย (2557) ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลความหลากหลายของสมุนไพร ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร รวมทั้งตำรายาโบราณของหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณในพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร และชุมชนใกล้เคียงฯ พบว่าหมอสมุนไพรส่วนใหญ่ใช้หลักการจำและความคุ้นเคยกับป่า ทำให้รู้จักชนิดของสมุนไพรเป็นอย่างดี และ

ประกอบอาชีพเป็นหมอสมุนไพร ปลุกและขายสมุนไพร มีตำรายาสมุนไพร วิธีการรักษาด้วยสมุนไพรมีทั้งการต้มดื่ม การฝนทา อม โดยมีทั้งตัวยาหลักและเข้ายา ส่วนใหญ่จะไม่นิยมใช้เดี่ยวๆ และบัททารัย, เซาฏาริ และไทเลอร์ (Bhattarai, Chaudhary & Tylor, 2006: 1-8) ได้ศึกษาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชนเผ่า Gurungs ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในธิเบตประเทศเนปาล พบว่าพืชสมุนไพรที่ชนเผ่า Gurungs นำไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในการรักษาโรคและการเจ็บป่วย

1.5 อาการหรือโรคที่รักษาด้วยพืชสมุนไพร เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยชุมชนจะรักษาโรคหรืออาการด้วยพืชสมุนไพร ส่วนมากจะเป็นโรคผิวหนัง เช่น ผิ ผื่นคัน เมื่อมีอาการไอ เจ็บคอ อาหารปวดเมื่อยตามร่างกาย และมีวิธีการรักษาโดยการรับประทานยาสมุนไพร วิธีการพอก วิธีการทาด้วยสมุนไพร เพราะว่าชุมชนมีการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวันต่อเนื่องมานาน ทำให้มีความรู้ในการเลือกใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพตนเองและสมาชิกในครอบครัวได้ตามลักษณะอาการเจ็บป่วยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ. (2560). พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า สมุนไพรที่ชุมชนใช้จะเป็นการรักษา กลุ่มโรคทางเดินอาหาร สมุนไพรรักษากลุ่มโรคผิวหนัง สมุนไพรรักษาโรคอื่น ๆ และสมุนไพรรักษากลุ่มโรคระบบทางเดินปัสสาวะ ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรได้แก่ ความสะดวกสบายในการใช้ยาสมุนไพร ราคาที่เหมาะสมในการดูแลสุขภาพ ความพึงพอใจในการใช้สมุนไพรรักษา โรค ประสิทธิภาพในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและวัฒนธรรมในการใช้ยาสมุนไพร และการศึกษาของ ฮาร์ชา และคนอื่น ๆ (Harsha et al , 2002: 281-287) ได้ศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านของชนเผ่าkunabi ที่อาศัยอยู่ในเมือง Karnata ประเทศอินเดีย พบว่าพืชสมุนไพรที่ชนเผ่า kunabi นำไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้ในการรักษาอาการทั่วไป เช่น ไข้ ไอ จุก เสียดแน่นท้องและอื่น ๆ

1.6 การเลือกใช้พืชสมุนไพรรักษาการเจ็บป่วย ชุมชนเลือกใช้พืชสมุนไพรรักษาอาการเจ็บป่วย เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย อาการเป็นหวัด คัดจมูก อาการเจ็บริดสีดวงทวาร อาการนอนไม่หลับ ปวดศีรษะ แมลงมีพิษกัดต่อย สำหรับวิธีที่ใช้ในการรักษานั้น ได้แก่ การนำพืชสมุนไพรที่ใช้รักษามาปรุงเป็นยาตามกรรมวิธีแล้วรับประทาน นำพืชสมุนไพรที่ใช้รักษามาปรุงแล้วใช้ทาภายนอก นำสมุนไพรมาทำเป็นลูกประคบ และนำพืชสมุนไพรที่ใช้รักษามาต้มแล้วใช้อาบ รองลงมาคือ ใช้รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไปรักษากับหมอแผน

ปัจจุบันแล้วรักษาไม่หาย เพราะว่าการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของชุมชนบ้านอีต่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันโรคและการรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น หรือใช้เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพหลังจากไปรับการรักษาด้วยวิธีการแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หาย ทำให้ชุมชนเลือกใช้สมุนไพรที่มีสรรพคุณเหมาะกับอาการเจ็บป่วย สอดคล้องกับ ชนิตา มัททวงกูร ขวัญเรือน กำวิตุ สุธิดา ดีหนู และสิริณัฐ สนิวรรณกุล (2562) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในเขตภาคีเจริญพบว่า พฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านอายุ ด้านรายได้ และปัจจัยด้านโรคประจำตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเอื้อคือการรับรู้ประโยชน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง และปัจจัยส่วนเสริมคือช่องทางการได้มาซึ่งสมุนไพร ด้านการสั่งซื้อออนไลน์ และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.7 แหล่งของพืชสมุนไพรที่ใช้ สมุนไพรที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะปลูกเองในบริเวณที่อยู่อาศัย ในสวนครัว หรือเป็นสมุนไพรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ประชาชนในบ้านอีต่องส่วนใหญ่มีความรู้ถึงแหล่งสมุนไพร และวิธีการใช้สมุนไพรเป็นอย่างดี และทราบว่าสมุนไพรชนิดใดสามารถนำมาใช้บำบัดโรคได้ มีสรรพคุณอย่างไร วิธีการที่จะนำสมุนไพรมาปรุงเป็นยา และใช้ส่วนใดของพืชสมุนไพรที่จะนำมาปรุงเป็นยาในการรักษาโรค และชนิดของพืชสมุนไพรที่นำมาปรุงเป็นอาหารบำรุงร่างกาย เพราะชุมชนอีต่องมีต้นทุนทางสังคมที่มีภูมิปัญญา และผลงานด้านการดูแลสุขภาพเชิงประจักษ์ในชุมชน เนื่องจากชุมชนอีต่องมีแหล่งสมุนไพรมากมาย ทำให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งสมุนไพรได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับการศึกษาของสุรชาติ สนิวรรณ์ และณัฐบดี วิริยาวัฒน์. (2557) ได้ศึกษาความหลากหลายของสมุนไพรและการใช้สมุนไพรในพื้นที่เขาพระอำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่ามีสมุนไพร 20 ชนิด และมีการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ทางยาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.8 ผลการศึกษาชนิดของสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนบ้านอีต่อง ผลการสำรวจพืชสมุนไพร พบว่ามีพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน โดยใช้ส่วนต่างๆ ของพืชชนิดเดียวหรือหลายชนิดพร้อมกัน พืชสมุนไพรเป็นกลุ่มหอมสมุนไพรพื้นบ้านและชุมชนอีต่องใช้มากที่สุด จำแนกตามประเภทการใช้ได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ สมุนไพรในชุมชน เป็นสมุนไพรที่สามารถพบได้ทั่วไปในชุมชนทั้งที่ชุมชนปลูกในครัวเรือน และที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และ สมุนไพรที่หอม

สมุนไพรในชุมชนใช้เป็นสมุนไพรที่เป็นผลผลิตจากพืชสมุนไพร และสมุนไพรที่เป็นผลผลิตจากสัตว์ เพราะว่าชุมชนบ้านอีต่องเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ห่างไกลเมืองหรือสถานบริการสุขภาพ เมื่อมีอาหารเจ็บป่วยเล็กน้อยทำให้ชุมชนต้องหันมาพึ่งยาสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยใช้ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือการบอกเล่าสืบต่อกันมาของรุ่นสู่รุ่น ประกอบกับมีพืชสมุนไพรจำนวนมากในชุมชนอยู่แล้ว ทำให้ชุมชนหันมาใช้สมุนไพรเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ เสนาะ ขาวขา (2558) ศึกษาการใช้สมุนไพรตามพหุฐานญาติเพื่องานสาธารณสุขมูลฐาน พบว่า สมุนไพรมีอยู่หลายชนิดการใช้สมุนไพรแต่ละชนิดก็มีข้อกำหนดและเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป การใช้สมุนไพรในแนวทางสาธารณสุขมูลฐานจะต้องบอกขนาดและวิธีการใช้ยาแต่ละตัวพร้อมทั้งรายละเอียดในการใช้ยาทุกขั้นตอน และสอดคล้องกับจันทร์ทิรา เจริญ (2557) ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลความหลากหลายของสมุนไพร ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร รวมทั้งตำรายาโบราณของหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณในพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร และชุมชนใกล้เคียงภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. พบว่ามีสมุนไพรมากถึง 10 กลุ่ม ได้แก่ สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคระบบทางเดินอาหาร สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคไต โรคระบบทางเดินปัสสาวะ สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคหัวใจและระบบไหลเวียนโลหิต สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคระบบทางเดินหายใจ สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคมะเร็ง สมุนไพรกลุ่มรักษาโรคกระดูกและข้อ สมุนไพรกลุ่มรักษาแมลงสัตว์กัดต่อย สมุนไพรกลุ่มบำรุงกำลังรักษาอาการเหนื่อยอ่อนเพลีย สมุนไพรกลุ่มสำหรับหญิงแม่ลูกอ่อนหลังอยู่ไฟ และสมุนไพรแก้ไข้หรือผดผื่นต่าง ๆ

2. การสร้างและนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนอีต่อง ได้ข้อสรุปแนวทางที่สำคัญได้แก่ 1) การอนุรักษ์พืชสมุนไพร ด้วยการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สมุนไพร และการปลูกสมุนไพรทดแทน 2) การฟื้นฟูการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ 3) การพัฒนาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ 4) การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ 5) การส่งเสริมกิจกรรมการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ 6) การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ เพราะว่าความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขได้เข้าถึงชุมชนมากขึ้น การเดินทางไปรับบริการด้านสุขภาพเมื่อเจ็บป่วยมีความสะดวกสบายขึ้น จึงมีคนหันมาใช้ยาแผนปัจจุบันมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันชุมชนยังมีความตระหนักถึงความสำคัญของสมุนไพรบางอย่าง

ที่สามารถส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนได้ ชุมชนจึงยังมีความต้องการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้สมุนไพรส่งเสริมสุขภาพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อไป สอดคล้องกับ ชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ. (2560). พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า แนวทางการอนุรักษ์สมุนไพร ได้แก่ การสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรที่สำคัญ การจัดตั้งชมรมสมุนไพร การส่งเสริมให้มีการขยายพันธุ์สมุนไพร การฟื้นฟูสมุนไพร การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปเห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการรักษาโรคด้วย การเพิ่มวิธีทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสมุนไพรในรูปแบบต่าง ๆ การจัดการส่งเสริมรายได้โดยการจัดให้มีตลาดนัดสมุนไพรเป็นประจำและการจัดให้มีสมุนไพรในบัญชีรายชื่อของยาสามัญประจำบ้านตามลำดับ และการศึกษาของเพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์ (2558) ได้ศึกษาสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพร กรณีศึกษา: อุทยานแห่งชาติกรุงเก่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้พืชสมุนไพรนั้น หน่วยงานภาครัฐช่วยดูแลส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรใช้วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการสร้างกลุ่มการเรียนรู้หมอพื้นบ้านเพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพืชสมุนไพร นอกจากนี้ ก็ต้องมีการเก็บรักษาและอนุรักษ์ชนิดพันธุ์สมุนไพร

3. การพัฒนาสื่อองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน
ตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี สื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนคือการจัดทำคู่มือชุดความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้พืชสมุนไพร โดยมีเนื้อหาที่สำคัญคือ สมุนไพรชนิดต่างๆ ในชุมชน สรรพคุณของสมุนไพร และวิธีการใช้สมุนไพรเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและบุคคลอื่นๆ เพราะชุมชนเห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้สมุนไพรยังมีความสำคัญต่อชุมชน จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรไปสู่ชุมชนที่เป็นเยาวชน ลูกหลาน หรือบุคคลที่สนใจในปัจจุบัน สอดคล้องกับสุเพ็ญ ไกรนรา (2553) ศึกษาการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา พบว่า ช่องทางการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรแก่เยาวชนควรเลือกช่องทางที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรมเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรให้คนรุ่นใหม่ให้เห็นค่าของสมุนไพร จัดทำระบบบันทึกความรู้และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในสื่อประเภทต่างๆ จัดตั้งศูนย์การศึกษาพืชสมุนไพรในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลการวิจัยพบว่าการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพของชุมชนยังมีความจำเป็น จึงควรที่จะมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้าไปช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สมุนไพรร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ชุมชนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพเบื้องต้นในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะบางกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้สมุนไพรให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริงในกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

เอกสารอ้างอิง

ชนิดา มัททวงกูร ขวัญเรือน ก้าวิตุ สุธิดา ดีหนู และสิริณัฐ สีนวรรณกุล. (2562, กรกฎาคม – ธันวาคม). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในเขตภาคีเจริญ.” วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. 20(39) : 99-109.

ชัยณรงค์ เพ็ชรศิริ. (2560). พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ประไพศรี ไซยพงศ์ และคณะ. (2558). แนวทางการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการรักษาและดูแลสุขภาพของชุมชน ตำบลปทุมวาปี อำเภอสังขาร จังหวัดสุพรรณบุรี ระยะที่ 2. สำนักงานคณะกรรมการสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ประสิทธิ์ชัย หนูนวล และมานะ ช่วยชู. (2549). การเรียนรู้ชุมชนเป็นสุขกับหมอฟันบ้าน.
เครือข่ายแพทย์แผนไทยในโครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้: ตำบลบ้านดงเมือง
เรียน ร้อยเอ็ดที่ภาคใต้. นครศรีธรรมราช : อักษรการพิมพ์.
- เพ็ญภา ทิพย์สุราษฎร์. (2558). การศึกษาสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้
สมุนไพร กรณีศึกษา : อุทยานแห่งชาติกรุงเก่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.
- ภิกษุณี วิจันท์ก. (2562, มีนาคม – เมษายน). “ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์
สมุนไพรของประชาชนบ้านหนองบัวศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.”
วารสารวิชาการสาธารณสุข. 28(2) : 244-254.
- วิริยญา เมืองช้าง. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ
ของตนเองของประชาชนในอำเภอมะเข จังหัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการการส่งเสริมสุขภาพ คณะ
สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลปิ๊ลอก. (2557). แผนพัฒนา
การเกษตรระดับตำบลปิ๊ลอก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ปี 2555-2557.
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุรชาติ สินวรรณ และ ณัฐบดี วิริยาวัฒน์. (2557, มกราคม – เมษายน). “ความหลากหลายของ
สมุนไพรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขาพระ อำเภอบางนางบัว จังหวัด
สุพรรณบุรี.” วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 7(1) : 1-19.
- สุเพ็ญ ไกรนรา. (2553). การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัย
ปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). “การสำรวจพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยแพทย์แผนไทยและสมุนไพรของครัวเรือน พ.ศ. 2556.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.m-society.go.th/article_attach/11617/15921.pdf สืบค้น 15 กันยายน 2562.
- อัจฉราภรณ์ โพธิ์เชนย. (2554). การอนุรักษ์สมุนไพรบ้านหนองไม้แก่น ตำบลหนองลาน อำเภอดำรงวิทยะ จ. หนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Bhattarai S., Chaudhary, P. R. and Tylor SL.R. (2006). Ethnomedicinal Plants Used by The People of manang Districts Central Nepal. **Journal of Ethnobiological and Ethnomedicine**. 41(2) : 1-8.
- Harsha H.V.,Hebbbar SS, Hegde GR, Shripathi V. (2002, January - June). Ethnomedicinal Knowledge of Plants used by Kunabi Tribe of Karnataka in India. **Fitoterapia**. 73(4) : 281-287.
- OU Liyun. (2013). **The relationship between marketing mix and purchasing behavior of Chinese herbs consumer in Bangkok**. Master of Business Administration Program in ASEAN Business, Dhurakij Pundit University.

ผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ต่อพฤติกรรมการ
ออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ
Effects of Pender's Health Promotion Model on Exercise
Behavior for Elderly in Sub Yai District, Chaiyaphum Province.

อิทธิพล คุ่มวงศ์¹
Itthipol Khumwong¹

Received: January 19, 2021; Revised: April 26, 2021; Accepted: May 3, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโดยการประยุกต์รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ในอำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ทำการวัดก่อนและหลังการทดลอง (two group pretest- posttest design) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 35 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 35 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (sample random sampling) เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถในตนเอง การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย และโปรแกรมส่งเสริมการออกกำลังกายโดยประยุกต์ตามรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ ประกอบด้วยกิจกรรมการให้ความรู้ การเสนอตัวแบบ การฝึกปฏิบัติการออกกำลังกาย การอภิปรายกลุ่มและสรุปผลการออกกำลังกาย และการให้สิ่งชักนำเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและ

¹นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ; Public Health Scholar Sap Yai District Public Health Office Chaiyaphum Province, Thailand.

กลุ่มเปรียบเทียบด้วยสถิติ paired samples t-test และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบด้วยสถิติ dependent samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ในการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถในตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และหลังการทดลองความรู้ในการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถในตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ผลการประเมินหลังทดลองผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.36 สรุปว่าผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ มีผลทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายที่ดีขึ้น จึงควรนำรูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริมสุขภาพ พฤติกรรม การออกกำลังกาย ผู้สูงอายุ

Abstract

The objective of this study was to study the effects of exercise promotion among the elderly by applying Pender's health promotion model in Sub Yai District, Chaiyaphum Province. This study was a quasi-experimental research with two-group pretest-posttest design performed before and after the experiment. The sample consisted of 70 elders, divided into 35 subjects for control group and 35 subjects for experimental group selected by simple random sampling. The research tools were a questionnaire including parts of knowledge in exercise, perception of benefit, recognizing obstacles, self-efficacy and exercise performance, and also an exercise promotion program based on the health promotion model of Pender consisted of educating activities, model presentation, exercise practice training, group discussions and exercise summaries, and giving inducements. Questionnaires

before and after the experiment were used to collect data. Descriptive statistics such as frequency, percentage, mean and standard deviation were used to analyze the data. Paired samples t-test was used to compare mean between control and treatment group in pre-test and post-test, and dependent samples t-test was used to compare mean between control and treatment group in post-test.

The results of the research were as follows: Knowledge in exercise, perception of benefit, recognizing obstacles, self-efficacy and exercise performance of the experimental group during pre-test and post-test was statistically significant ($p < 0.05$), whereas after the experiment, knowledge in exercise, perception of benefit, recognizing obstacles, self-efficacy and exercise performance between the control group and the experimental group was significantly different ($p < 0.05$). The elderly's satisfaction toward the exercise promotion mode was at a high level of 4.36. In conclusion, the elderly's exercise behavior has been changed in the better way after using Pender's health promotion model. Therefore, exercise promotion model should be applied in other areas further.

Keywords: Health Promoting, Behavior, Exercise, Elderly

บทนำ

ประชากรไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับประชากรผู้สูงอายุ ในปี 2562 พบผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 17.77 ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) เนื่องจากเกณฑ์กำหนดขององค์การสหประชาชาติ (UN) ระบุว่าประเทศใดมีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) จากการประเมินภาวะสุขภาพร่างกายโดยรวมด้วยการประเมินตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ภาวะสุขภาพในระดับดีมากมีแนวโน้มลดลง โดยในปี 2550, ปี 2554 และ ปี 2557 พบร้อยละ 3.8, 4.3 และ 3.3 ตามลำดับ

การออกกำลังกายเป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ก่อให้เกิดผลดีแก่ทุกเพศทุกวัย ทำให้ระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำงานดีขึ้น มีรูปร่างและน้ำหนักสมส่วน ทำให้คลายเครียด ลดความเมื่อยล้า และทำให้อายุยืน (เจริญ กระบวนรัตน์, (2550) ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ขาดการออกกำลังกายจะมีปัญหาสุขภาพตามมา ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้เสนอแนะไว้ว่าการไม่ออกกำลังกายเป็นสาเหตุการตายจากโรคหัวใจและหลอดเลือดเป็น 2 เท่าของคนออกกำลังกาย (ประมาณ 2 ล้านคนต่อปี) และเพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด 2 เท่า โรคเบาหวาน type 2 (ร้อยละ 90) โรคอ้วน มะเร็งลำไส้ (ร้อยละ 40-50) มะเร็งเต้านม ความดันโลหิตสูง (ร้อยละ 30) ไขมันในเลือดสูง กระดูกพรุน ภาวะเครียด ความวิตกกังวลและภาวะเก็บกด ฯลฯ (WHO, 2002) ผู้สูงอายุก็เป็นประชาชนคนไทยที่ควรได้รับการส่งเสริมสุขภาพทางด้านการออกกำลังกายอย่างยิ่ง เพราะเนื่องจากปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการแพทย์มีความทันสมัยและประชาชนมีความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเองดีขึ้น จึงส่งผลให้ประชากรสูงอายุมีสุขภาพดีขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, 2557)

การศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อสร้างเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการออกกำลังกายที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอได้นั้นพบว่า ส่วนใหญ่ใช้แนวคิดการกำกับตนเอง (Self-regulation) และทฤษฎีการรับรู้ความสามารถตนเอง (Self-efficacy) มาประยุกต์ในการจัดกิจกรรม ซึ่งรูปแบบกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการใช้กระบวนการกลุ่ม การสาธิตและฝึกทักษะการปฏิบัติ การกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย การเน้นให้ผู้สูงอายุคาดหวังในผลดีที่จะได้รับจากการออกกำลังกายเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนด (กนกวรรณ อุดมพิทยารัตน์, 2557) โดยแนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง (Self-efficacy) เป็นแนวคิดหนึ่งที่นิยมนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มุ่งหวังให้เกิดความยั่งยืน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหากบุคคลได้รับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการกระทำพฤติกรรมใดๆ ที่เฉพาะจนทำให้มีการรับรู้ความสามารถตนเองต่อการกระทำพฤติกรรมนั้นเพิ่มขึ้น บุคคลนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วย และหากบุคคลมีการรับรู้ความสามารถตนเองที่สูงมากพอเมื่อบุคคลพบปัญหาหรืออุปสรรคก็จะพยายามหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นจนสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นๆ ได้ตามเป้าหมาย (Bandura A., 1997)

ตำบลชัยภูมิมีสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุประมาณ 250 คน ชมรมจัดให้มีการนัดพบกันทุก 2 เดือนโดยมีกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมการออกกำลังกายทั้งการรำไม้พลอง การรำวง

และการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของชมรมให้กับสมาชิกทราบ ผลจากการสัมภาษณ์ ประธานชมรมผู้สูงอายุพบว่า ชมรมยังไม่เคยมีกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเพื่อ การดำเนินชีวิตประจำวันที่มีคุณภาพหรือรูปแบบการออกกำลังกายที่สามารถทำได้เองที่บ้าน ขณะนี้การออกกำลังกายของชมรมจะเป็นการออกกำลังกายแบบกลุ่มโดยออก 2 เดือน ต่อ 1 ครั้ง และมีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยที่มีการออกกำลังกายเองที่บ้าน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ชับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการออกกำลังกาย ของผู้สูงอายุ โดยนำแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ ในด้านความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรคการรับรู้ความสามารถของตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย ร่วมกับการให้สิ่งชักนำในการออกกำลังกาย เช่น การพูดชักจูงให้กำลังใจ และการกระตุ้นเตือน ด้วยแบบบันทึกการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการออกกำลังกายที่ ถูกต้อง เหมาะสม และจากผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการนำกิจกรรมไปประยุกต์เพื่อสร้าง พฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุโดยการประยุกต์รูปแบบการ ส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ในอำเภอชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

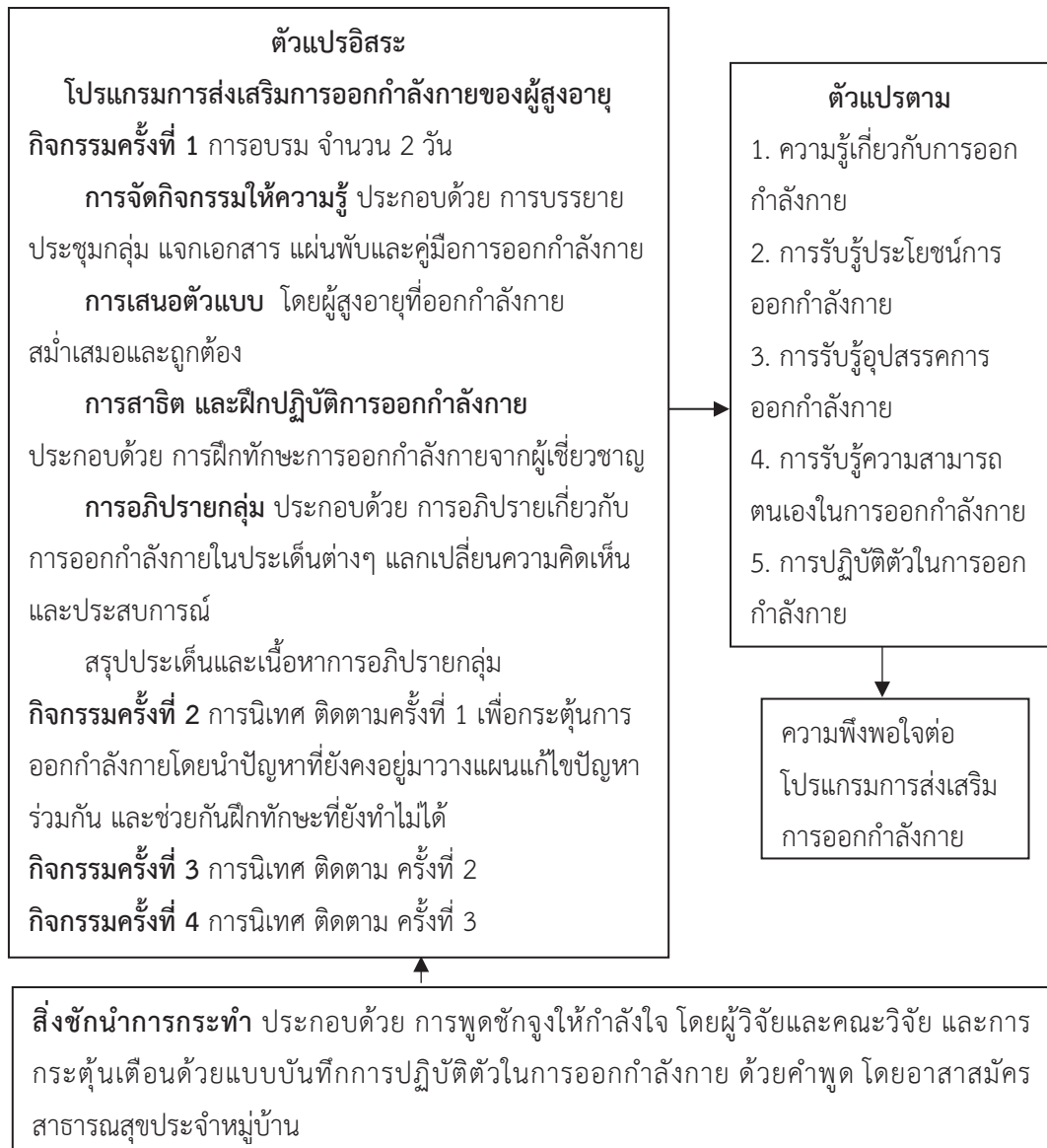
2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

1) เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ การรับรู้ประโยชน์ของ การออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถของตนเองใน การออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบ

2) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถ ตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับ กลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์สำหรับประยุกต์ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์การออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย ดังกรอบแนวคิดนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ เขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซับใหญ่ ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านซับใหญ่ และหมู่ 10 บ้านซับใหญ่พัฒนา

2. ประชากร เป็นผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงทั้งหมดในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 250 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุจากการประยุกต์ใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย

4. ระยะเวลาทำการศึกษา ในระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนพฤษภาคม 2564

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบมีระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (Two – group pretest – posttest design) ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ โดยวัดผลก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

ประชากร เป็นผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลซับใหญ่ ตำบลซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 250 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลซับใหญ่ อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 70 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) จากผู้ที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) ดังนี้

1.เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 –74 ปี ป่วยด้วยโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โดยการวินิจฉัยของแพทย์ ซึ่งไม่มีอาการของโรคที่เป็นข้อห้ามในการออกกำลังกาย

2. ไม่เป็นโรคจิตหรือประสาท สามารถโต้ตอบ สื่อความหมายเข้าใจกันได้ทั้งใน การตอบสัมภาษณ์ รวมทั้งการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มและการออกกำลังกาย

โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน และเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ได้แก่

1. โปรแกรมการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยจำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) การส่งเสริมความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย 2) การเสนอตัวแบบการออกกำลังกาย 3) การสาธิตการออกกำลังกายและการฝึกปฏิบัติในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ 4)การอภิปรายกลุ่มและสรุปผลการออกกำลังกาย และ 5) การให้สิ่งชักนำการกระทำโดยการกระตุ้นเตือนด้วยแบบบันทึกการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ร่วมโปรแกรม ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กิจกรรมยามว่าง และโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ

2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้สูงอายุทั้ง 5 ด้าน ที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบด้วย

1) ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการออกกำลังกาย มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ตอบ “ถูก” และ “ไม่ถูก” ถ้าตอบข้อคำถามถูก จะได้ 1 คะแนน แต่ถ้าตอบผิด จะได้ค่าคะแนนเป็น 0 คะแนน มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลเป็น 3 ระดับคือ มีความรู้ต่ำ มีความรู้ปานกลาง และ ความรู้มาก

2) การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย ด้านการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ย คือ ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.67 หมายความว่า มีการรับรู้ในระดับน้อย ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.68 – 2.33 หมายความว่า มีการรับรู้ในระดับปานกลาง และ ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.00 หมายความว่า มีการรับรู้ในระดับมาก

3) การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 แบ่งออกเป็น 4 ระดับ โดยกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้ ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.75 หมายความว่า มีการปฏิบัติตนน้อยมาก ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76 – 2.50 หมายความว่า มีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.25 หมายความว่า มีการปฏิบัติค่อนข้างมาก และ ช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26 – 4.00 หมายความว่า มีการปฏิบัติมาก

การประเมินผลโปรแกรมการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในอำเภอชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ มีเนื้อหาเกี่ยวกับด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านการยอมรับร่วมกัน ด้านความถูกต้องครอบคลุม และด้านการตรวจสอบได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และ

พึงพอใจมากที่สุดโดยกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (Best,1977, อ้างใน สีน พันธุ์พินิจ, 2553)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ 2 ครั้ง คือ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้ระยะเวลาห่างกัน 6 สัปดาห์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์โดยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดและต่ำสุด

2.2 วิเคราะห์โดยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ดังนี้

1) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยใช้ paired samples t-test

2) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยใช้ dependent samples t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด 70 คน แยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน และ กลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 35 คน ในกลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 57.14 มีอายุ อยู่ระหว่าง 60 – 65 ปี ร้อยละ 51.43 โดยมีอายุเฉลี่ย 67 ปี มีสถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 71.43) จบระดับประถมศึกษาร้อยละ 94.3) มีอาชีพ

ทำนา ทำไร่ ร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีรายได้ 500 – 1,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 68.57 กิจกรรมที่ทำบ่อยที่สุดเมื่อมีเวลาว่างจะดูโทรทัศน์ ร้อยละ 88.6 และป่วยด้วยโรคเบาหวาน ร้อยละ 68.57

กลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.43 มีอายุอยู่ระหว่าง 60 – 65 ปี ร้อยละ 48.57 โดยมีอายุเฉลี่ย 66.22 ปี มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 62.86 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 97.1 มีอาชีพทำนา ทำไร่ ร้อยละ 82.86) ส่วนใหญ่มีรายได้ 500 – 1,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 74.28 กิจกรรมที่ทำบ่อยที่สุดเมื่อมีเวลาว่างจะดูโทรทัศน์ ร้อยละ 91.4 และป่วยด้วยโรคเบาหวาน ร้อยละ 65.71

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง โดยภาพรวมก่อนการทดลองส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.58 ส่วนหลังการทดลองผู้สูงอายุความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยความรู้หลังการทดลองเท่ากับ 11.45

1.3 ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ โดยรวมก่อนการทดลองผู้สูงอายุ มีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.51 สำหรับหลังการทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.60

1.4 การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง โดยรวมก่อนการทดลองมีการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.03 ภายหลังการทดลองมีการรับรู้ประโยชน์จากการออกกำลังกายในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.35

1.5 การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ โดยรวมก่อนการทดลองมีการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.01 ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการรับรู้ประโยชน์จากการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02

1.6 การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายกลุ่มทดลอง โดยรวมก่อนการทดลองมีการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.31 ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.51

1.7 การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ โดยรวมก่อนการทดลองมีการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.32

ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.33

1.8 การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง
โดยรวมก่อนการทดลอง มีการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 2.38 ภายหลังการทดลอง ผู้สูงอายุมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการออกกำลังกายในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.62

1.9 การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ
โดยรวมก่อนการทดลอง มีการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.37 ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการออกกำลังกายในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 2.38

1.10 การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง โดยรวมก่อนการทดลองมีการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.39 ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายในระดับค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.43

1.11 การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในกลุ่มเปรียบเทียบ โดยรวมก่อนการทดลองมีการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.40 ภายหลังการทดลองผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.41

ตารางที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง (n = 35 คน)			กลุ่มเปรียบเทียบ (n = 35 คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย						
ก่อนทดลอง	8.58	1.71	น้อย	8.51	1.03	น้อย
หลังทดลอง	11.45	1.80	ปานกลาง	8.60	1.06	น้อย
การรับรู้ประโยชน์						
ก่อนทดลอง	2.03	0.23	ปานกลาง	2.01	0.23	ปานกลาง
หลังทดลอง	2.35	0.08	มาก	2.02	0.24	ปานกลาง
การรับรู้อุปสรรค						
ก่อนทดลอง	2.31	0.12	ปานกลาง	2.32	0.12	ปานกลาง
หลังทดลอง	2.51	0.14	มาก	2.33	0.11	ปานกลาง
การรับรู้ความสามารถตนเอง						
ก่อนทดลอง	2.38	0.81	มาก	2.37	0.08	มาก
หลังทดลอง	2.62	0.07	มาก	2.38	0.07	มาก
การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย						
ก่อนทดลอง	2.39	0.17	ค่อนข้างน้อย	2.40	0.17	ค่อนข้างน้อย
หลังทดลอง	3.43	0.11	ค่อนข้างมาก	2.41	0.18	ค่อนข้างน้อย

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

1) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.51 และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 11.45 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย พบว่า การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

สำหรับการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ส่วนการรับรู้ความสามารถตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

3) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายพบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .000$)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

ตัวแปร	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย						
ก่อนทดลอง	35	8.51	1.71	-7.29	34	0.00*
หลังทดลอง	35	11.45	1.80			
การรับรู้ประโยชน์						
ก่อนทดลอง	35	2.02	0.23	-7.41	34	0.00*
หลังทดลอง	35	2.34	0.08			
การรับรู้อุปสรรค						
ก่อนทดลอง	35	2.32	0.12	-11.14	34	0.00*
หลังทดลอง	35	2.51	0.14			
การรับรู้ความสามารถตนเอง						
ก่อนทดลอง	35	2.38	0.81	-13.39	34	0.00
หลังทดลอง	35	2.61	0.07			
การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย						
ก่อนทดลอง	35	2.39	0.17	-30.34	34	0.00*
หลังทดลอง	35	2.39	0.17			

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ระหว่างผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

3) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายพบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายระหว่างผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ผลการประเมินหลังทดลองผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.86 สรุปว่าผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์มีผลทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมออกกำลังกายที่ดีขึ้น ควรนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค และการรับรู้

ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

กิจกรรม	n	$\overline{X}$	S.D.	F	t	df	p-value
ความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย							
กลุ่มทดลอง	35	11..45	1.80	3.53	12.33	62.77	0.00*
กลุ่มเปรียบเทียบ	35	8.60	1.06				
การรับรู้ประโยชน์							
กลุ่มทดลอง	35	2.34	0.08	12.69	8.01	68	0.00*
กลุ่มเปรียบเทียบ	35	2.01	0.24				
การรับรู้อุปสรรค							
กลุ่มทดลอง	35	2.51	0.14	3.22	6.23	64.64	0.00*
กลุ่มเปรียบเทียบ	35	2.33	0.11				

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การรับรู้ความสามารถตนเอง							
กลุ่มทดลอง	35	2.61	0.07	0.40	12.91	67.06	0.00*
กลุ่มเปรียบเทียบ	35	2.38	0.07				
การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย							
กลุ่มทดลอง	35	3.44	0.11	5.12	29.27	68	0.00*
กลุ่มเปรียบเทียบ	35	2.41	0.18				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความรู้ในการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถในตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และหลังการทดลองความรู้ในการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถในตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

อภิปรายผล

1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

1) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายที่เกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่มีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายก่อนการทดลองที่มี

ความรู้ที่อยู่ในระดับน้อยเปลี่ยนเป็นความรู้ในระดับมาก เป็นผลเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ประกอบด้วยการบรรยาย การประชุมกลุ่ม แจกโปสเตอร์ และคู่มือความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย นอกจากนี้ในการประชุมกลุ่มผู้สูงอายุได้มีการโต้ตอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจ ขยายขอบเขตของความเข้าใจให้มีความกว้างขวางและมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลายวิธีนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อารีย์ ธวัชวัฒนันท์ (2557) ศึกษาผลลัพธ์ของการใช้โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพในผู้ป่วยที่มีภาวะเบาหวานขึ้นจอประสาท พบว่าภายหลังทดลองในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมากกว่าก่อนทดลอง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังทดลองพบว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย พบว่า การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สำหรับการรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองใช้รูปแบบและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนการรับรู้ความสามารถตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองใช้รูปแบบและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายวิธีการ ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองสามารถที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกกำลังกายได้มากยิ่งขึ้น ค่าเฉลี่ยของการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง ผลการศึกษาสอดคล้องกับ เสาวณีย์ ภูมิสวัสดิ์ และคณะ (2556) ศึกษาการรับรู้ประโยชน์ของการส่งเสริมสุขภาพกับ

พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในโรงพยาบาลราชวิถี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการส่งเสริมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี มีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับที่ดีทุกด้าน และการรับรู้ประโยชน์ของการส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายพบว่า ก่อนการใช้รูปแบบและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถของตนเองในการออกกำลังกาย ทำให้เกิดการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายเพิ่มมากกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างการออกกำลังกาย สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชาญ มีเครือรอด (2563) ศึกษาผลของโปรแกรมการสร้างเสริมสุขภาพต่อพฤติกรรมสุขภาพ ดัชนีมวลกายและระดับความดันโลหิตของบุคลากรสาธารณสุขอำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพก่อนการทดลองและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยคือ ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกาย

1) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่ได้รับการเสริมสร้างความรู้ รูปแบบการออกกำลังกาย วิธีการออกกำลังกาย ทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายมากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบซึ่งไม่ได้รับการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการออก

กำลังกายเลย ทำให้ค่าเฉลี่ยความรู้หลังการทดลองของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมากกว่าค่าเฉลี่ยความรู้หลังการทดลองของกลุ่มเปรียบเทียบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงสมร นิลตานนท์ (2553) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถแห่งการปฏิบัติตนและกระบวนการกลุ่มร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

2) การเปรียบเทียบการรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้ เทคนิควิธีการที่หลากหลายในการออกกำลังกายจากการเข้าร่วมกิจกรรมจนเกิดความรู้ที่มากขึ้น เกิดการรับรู้ถึงประโยชน์จากการออกกำลังกาย การรับรู้ถึงอุปสรรคในการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย นำไปสู่การปรับตัวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของตนเองได้ดีขึ้น ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพาตนเองในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจ และแสวงหาวิธีการในการออกกำลังกายของตนเองโดยไม่มีกิจกรรมเสริมสร้างในการออกกำลังกายเลย ทำให้การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย และการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกายน้อยกว่าผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง สอดคล้องกับกมลพร จันทาคิมบง (2551) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลังการทดลองผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการส่งเสริมการออกกำลังกายในด้านความรู้ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกาย เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการออกกำลังกายทั้ง 5 ด้านสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มทดลองได้รับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เทคนิควิธีการออกกำลังกายที่มีความหลากหลายวิธี ทำให้สามารถเลือกวิธีการออกกำลังกาย

กายที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองทำให้เกิดการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายที่เพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างการออกกำลังกาย ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ขาดการเสริมสร้างความรู้ เทคนิควิธีการออกกำลังกาย ทำให้ขาดความรู้ความตระหนักในประโยชน์ที่ได้รับจากการออกกำลังกาย จึงมีการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายที่น้อยกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัคจุฑานันท์ สมม่ง และคณะ (2562) ศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยตนเองที่บ้านต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลขุนพิดเพ็ง จังหวัดสุพรรณบุรีพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนการรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย พฤติกรรมการออกกำลังกายและสมรรถภาพทางกายเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองและมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

สรุปได้ว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยคือ ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบมีระดับความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคของการออกกำลังกาย การรับรู้ความสามารถตนเองในการออกกำลังกาย และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายหลังการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการติดตามส่งเสริมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายยังคงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

2. ผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้อุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเอง และการปฏิบัติตัวในการออกกำลังกายก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันและต่ำกว่ากลุ่มทดลอง ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมพฤติกรรมออกกำลังกาย โดยประยุกต์ใช้โปรแกรมเช่นเดียวกับกลุ่มทดลอง เพื่อให้ผู้สูงอายุใน

ทุกพื้นที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีพฤติกรรมออกกำลังกายที่พึงประสงค์และสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยหารูปแบบในการส่งเสริมการออกกำลังกายให้ต่อเนื่องยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลและระดับอำเภอ และการสร้างสื่อที่มีประสิทธิภาพ

2. การดูแลสุขภาพมีประเด็นหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายที่เหมาะสม ควรมีการศึกษาถึงวิธีการที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ อุดมพิทยารัตน์. (2557, มกราคม – เมษายน). “โปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ ทฤษฎีการรับรู้ความสารถตนเองเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมออกกำลังกายของผู้ป่วยโรค ความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ. บทความวิจัย.” วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 7(1) : 62-72.

กมลพร จันทาคิมบง. (1551). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เจริญ กระบวนรัตน์. (2550). ยางยืดชีวิตชีวิตพิชิตโรค. กรุงเทพมหานคร.

ชมพูนุท พรหมภัก. (2556). “การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้ จาก : [http://library.senate. go.th/document/Ext6078/6078440_002.- PDF](http://library.senate.go.th/document/Ext6078/6078440_002.- PDF) สืบค้น 15 มกราคม 2564.

ดวงสมร นิลตานนท์. (2553). ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี ความสามารถแห่งการปฏิบัติตนและกระบวนการกลุ่มร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม ในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ภักจุทานันท์ สมม่ง และคณะ. (2562, มกราคม – มิถุนายน). “ศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยตนเองที่บ้านต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลขุนพิดเพ็ง จังหวัดสุพรรณบุรี.” *วารสารสุขศึกษา*. 42(1) : 43-54.
- วิชาญ มีเครือรอด. (2563, มกราคม – มิถุนายน). “ผลของโปรแกรมการสร้างเสริมสุขภาพต่อพฤติกรรมสุขภาพ ดัชนีมวลกายและระดับ ความดันโลหิต ของบุคลากรสาธารณสุขอำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย.” *วารสารวิจัยและวิชาการสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร*. 1(1) : 70-85.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2553). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิทยพัฒน์.
- เสาวณีย์ ภูมิสวัสดิ์ และคณะ. (2556, กรกฎาคม – ธันวาคม). “การรับรู้ประโยชน์ของการส่งเสริมสุขภาพกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในโรงพยาบาลราชวิถี.” *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกทม*. 29(2) : 80-94.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ. (2557). *รายงานการสำรวจสุขภาพของประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557*. สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.).
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ. (2563). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2563*. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอชัยใหญ่ (เอกสารอัดสำเนา).
- อารีย์ ธวัชวัฒนนันท์. (2557). *ผลลัพธ์ของการใช้โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพในผู้ป่วยที่มีภาวะเบาหวานขึ้นจอประสาทตา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- Bandura A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York : W.H Freeman and company.
- World Health Organization. (2002). *Reducing Risk, Promotion Health Life*.
World Health Organization : United Nations Publication.

การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับ
ทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

Farmer's adaptation to pesticide cancellation
announcements for agriculture in Nong Kum Subdistrict,
Bo Phloi District, Kanchanaburi Province.

นราภรณ์ ศรีนวล¹

Naraporn Srinuan¹

Received: March 9, 2021; Revised: May 21, 2021; Accepted: May 26, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี และศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบ (Purposive sampling) จากเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต้องห้ามในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 50 ราย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างปลูกพืชหลักๆ คือ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน อ้อย มันสำปะหลัง ต้นทุนเฉลี่ยใน

¹นักศึกษาศาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ; Student, Department of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

การทำเกษตรต่อ 1 รอบการปลูก 12,000 บาท มีรายได้เฉลี่ยจากการเกษตร 89,000 บาทต่อปี มีประสบการณ์ทำเกษตรเฉลี่ย 14.5 ปี โดยการทำเกษตรส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีเป็นหลัก เช่น พาราควอต เพราะมีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดวัชพืช ความถี่ในการใช้สารเคมีของเกษตรกรต่อ 1 รอบการปลูก 1-2 ครั้ง ความคิดต่อการยกเลิกสารต้องห้ามของเกษตรกร ผลจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้าม 3 ชนิด การกำจัดวัชพืชบางชนิดยังไม่มีสารชีวภาพมาทดแทนได้ ในการทำเกษตรของเกษตรกรจึงใช้สารเคมีชนิดอื่นๆ แทน และมีการใช้แรงงานคนเข้าช่วยในการดูแลจัดการพื้นที่ปลูกเพื่อลดต้นทุน การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับทำเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดการดูแลแปลงเองอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การเตรียมแปลง การดูแล ตลอดจนการเก็บเกี่ยว ปัญหาที่พบจึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและสำนักงานเกษตรจังหวัดสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่การด้านการเกษตรต่อไป ด้านการปฏิบัติควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องของการแก้ไขปัญหาและผลกระทบจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามและข้อปฏิบัติในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องให้กับเกษตรกร

คำสำคัญ: การปรับตัว เกษตรกร สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเกษตร

Abstract

The purpose of this research was to study the economic and social factors of farmers, the opinions of farmers on pesticide cancellation announcement and the adaptation of farmers to pesticide cancellation announcement for the agriculture in Nong Kum Sub-district, Bo Phloi District, Kanchanaburi Province. It was descriptive research. Data were collected by using an interview form. A sample group was selected by purposive sampling from 50 farmers who used banned pesticides in the research setting. The data was analyzed by calculating statistical values as follows: mean, percent, standard deviation. The research results were presented in a tabular form with its description.

The results showed that in the main crops were asparagus, baby corn, sugarcane, cassava. The average cost of farming per 1 planting cycle was 12,000 baht and the average income from agriculture is 89,000 baht per year. The average farming experience was 14.5 years. The chemicals, such as Paraquat, were mainly used because they were highly effective in killing weeds. Frequency of using chemicals of farmers per 1 planting cycle was 1-2 times. Farmers' thoughts on the abolition of prohibited pesticide, as a result of the announcement of the cancellation of 3 prohibited chemicals, some herbicides had no substitutes for bio-based substances. Therefore, in agriculture, farmers used other chemicals instead and employed human labor to help farmers in managing the planting area to reduce costs. In farmers adapted to the cancellation of prohibited substances for agriculture aspect, most of the farmers systematically managed their own plots by starting from preparing the plot, taking care of it, as well as harvesting. The problems encountered, therefore, led to recommendations on the policy aspect. The Local Administrative Organization and the Provincial Agriculture Office could use the information obtained from the study as a guideline for further agricultural area development. The practical aspect: there should be training to educate farmers about solving problems and the impact of the cancellation of prohibited chemicals and the practice of using chemicals correctly for farmers.

keywords: adaptation, farmer, Chemical pesticides, agriculture

บทนำ

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่โบราณกาล การเกษตรเป็นการผลิตที่เกิดจากวิวัฒนาการของธรรมชาติ โดยการให้กำเนิดพืชและสัตว์นาชนิดแก่มนุษยชาติเพื่อเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิต (สาวิตรี วงษ์เมตตา, 2554) ประชากรประมาณสองในสามอยู่ในภาคเกษตร การพัฒนาการเกษตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนา

ประเทศมาตลอด (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2559)

เกษตรกรไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย โดยกว่าร้อยละ 50 มีที่ดินน้อยกว่า 10 ไร่ ในขณะที่เกษตรกรซึ่งมีที่ดินมากกว่า 20 ไร่นั้นคิดเป็นเพียงร้อยละ 20 อีกทั้งมีเพียงเกษตรกรร้อยละ 42 เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำ ในขณะที่ความถี่และความรุนแรงของภัยพิบัติทางสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งหรือน้ำท่วม แนวโน้มแรงงานในภาคเกษตรไทยก็แก่ชราลง โดยสัดส่วนของผู้ที่อายุมากกว่า 60 ปีในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 36 ใน พ.ศ. 2551 เป็นร้อยละ 46 ใน พ.ศ. 2561 ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลิตผลในภาคการเกษตรไทยเติบโตล่าช้า (The Momentum, 2562) ทั้งนี้ เกษตรกรมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งจากข้อมูลของสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร ปี พ.ศ. 2560 ที่แสดงให้เห็นข้างต้น รวมถึงการใช้สารเคมีของเกษตรกรที่มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอีกในอนาคต เนื่องจากมีราคาถูก เห็นผลชัดเจนและรวดเร็วในการควบคุมการระบาดของโรคและศัตรูพืช (สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, 2560)

อย่างไรก็ตาม วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรเหล่านี้มีความเป็นไปได้สูงมากที่จะตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงอาจส่งผลให้ศัตรูพืชดื้อยาได้อีกด้วย นอกจากนี้ เกษตรกรสามารถเข้าถึงสารเคมีได้ง่ายและมีการใช้มากเกินไปจนความจำเป็น ประกอบกับการใช้สารที่ผิดวิธี และพฤติกรรมการใช้สารของเกษตรกรไทยที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นปัญหาที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของเกษตรกรรวมถึงผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม (ชาญชัย คหาปนะ, 2560)

ปัญหาสุขภาพที่สำคัญคืออันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลายเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและมีเกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้อง ไม่ปลอดภัย ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพทั้งเฉียบพลันและเรื้อรัง อาการแสดงเฉียบพลันมีตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนรุนแรงถึงแก่ชีวิต ขึ้นอยู่กับระดับความเข้มข้น ความเป็นพิษ และปริมาณที่ได้รับ ส่วนอาการเรื้อรังสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะสะสมในระบบต่างๆ ของร่างกายทำให้เกิดความผิดปกติและโรคต่างๆ เช่น มะเร็งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถเข้าสู่ร่างกายได้หลายทาง โดยการสัมผัสทางผิวหนัง การสูดหายใจละอองที่ฟุ้งกระจายในอากาศ และการรับประทานอาหารและน้ำดื่มที่มีสารเคมีปนเปื้อน ซึ่งพฤติกรรมการใช้

สารเคมีที่ไม่ปลอดภัยนั้นทำให้เกษตรกรผู้อาศัยในชุมชน และผู้บริโภคมีความเสี่ยงจากการได้รับอันตรายจากสารเคมีเพิ่มขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2556)

ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีการประกาศให้พิจารณาปรับตัวฤดูอันตรายพาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ในความรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตร จากวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ให้เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 ธ.ค. 2562 สรุปได้ว่า การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่มีความเสี่ยงสูง ผลการประชุมรวม 5 ครั้งได้กำหนดชนิดของสารที่มีความเสี่ยงสูง 3 ชนิด คือ ไกลโฟเซต พาราควอต และคลอร์ไพริฟอส ให้ยกเลิกการใช้ภายในเดือนธันวาคม 2562 ไม่ให้ขึ้นทะเบียน ไม่ให้ต่อทะเบียน และยุติการนำเข้าสารดังกล่าว (ธัญญาพร บัวทอง, ปีปิซีไทย, 2559)

ตำบลหนองกุ่มเป็นชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและได้มีการใช้สารเคมีเพื่อใช้ในการทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก สารเคมีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตรกรรมที่เกษตรกรจำเป็นต้องมีการใช้สารเคมีเพื่อลดความเสียหายให้กับพืชผลทางการเกษตรและเพิ่มผลผลิต โดยเฉพาะอ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และหน่อไม้ฝรั่ง ซึ่งเกษตรกรใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช ได้แก่ ไกลโฟเซต พาราควอต และคลอร์ไพริฟอส เนื่องจากมีผลในการกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชที่มีประสิทธิภาพสูง ทำให้ลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานคน แต่การใช้สารเคมีก็มีโทษเช่นเดียวกัน รัฐบาลจึงมีมติให้ยกเลิกใช้สารเคมีทั้งสามชนิด คือ ไกลโฟเซต พาราควอต และคลอร์ไพริฟอส (นพดล กิตนะ, รู้ลึกกับจุฬา, 2560: ออนไลน์)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการทำการเกษตรในพื้นที่ตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจที่จะได้นำความรู้ไปเป็นส่วนช่วยในการปรับตัวการทำการเกษตรของตนเองและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าและต่อยอดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรตำบลหนองกุ่ม อำเภอ บ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อศึกษาความคิดต่อการยกเลิกสารต้องห้ามของเกษตรกรตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการเกษตร ตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรประกอบด้วยเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต้องห้ามในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 250 ราย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยมีเนื้อหาครอบคลุมด้านปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นสำหรับการยกเลิกสารต้องห้ามของเกษตรกร และการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการเกษตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยการวิจัยมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามทางการเกษตร มีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นเกษตรกรผู้ใช้สารต้องห้าม 3 ชนิดคือ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต ที่อาศัยและทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 250 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นเกษตรกรที่อาศัยและทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นผู้ใช้สารต้องห้าม 3 ชนิดคือ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 50 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

หลักเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion criteria) ดังนี้

1. เป็นเกษตรกรที่อาศัยและทำการเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

2. มีประสบการณ์ในการใช้สารต้องห้าม 3 ชนิดคือ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซตมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

3. สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต

4. มีความสนใจ และเต็มใจให้ข้อมูลการวิจัย

หลักเกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) มีดังนี้

1. เป็นเกษตรกรที่ไม่ได้อาศัยและทำการเกษตรในพื้นที่วิจัย

2. ไม่มีประสบการณ์ในการใช้สารเคมีต้องห้าม 3 ชนิดคือ พาราควอต คลอร์ไพริฟอส และไกลโฟเซต

3. มีปัญหาสุขภาพจิต ไม่สามารถให้ข้อมูลงานวิจัยได้ครบถ้วน

4. ย้ายหรือออกจากพื้นที่ในระหว่างเข้าร่วมทำการวิจัย

5. เสียชีวิตในระหว่างเข้าร่วมทำการวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิคือ เป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในส่วนของข้อมูลทั่วไป สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรสำหรับการประกาศยกเลิก 3 สารเคมีต้องห้าม และรวมไปถึงการศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสาร ดำเนินการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร รายงาน การศึกษา เว็บไซต์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดและทฤษฎีการปรับตัว ชนิดของสารเคมี พรบ. สารต้องห้าม และ ประสิทธิภาพและผลกระทบของ 3 สารเคมีต้องห้าม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยมีการกำหนดโครงสร้างหัวข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการไปเก็บข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามปลายเปิด (Open Questionnaire) และคำถามปลายปิด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ที่ใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกรของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามสำหรับการเกษตร

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการเกษตร

ตอนที่ 4 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามสำหรับการเกษตร

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ของเครื่องมือวิจัย ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเครื่องมือไปทดลองเก็บข้อมูลกับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหนองรี อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี และปรับแก้เครื่องมือให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในพื้นที่วิจัย

5. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลต่างวิธี (Methods Triangulation) คือจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกับการสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาว่าผลที่ได้มีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่ นำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปประเด็นด้วยการสรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่สรุปได้ไปคืนให้ผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของข้อมูลอีกครั้งหนึ่งโดยการคืนข้อมูลชุมชนก่อนที่จะนำผลสรุปเขียนรายงานการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ที่ใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพปัจจุบัน รายได้และรายจ่ายของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการใช้สารเคมีของกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับตัวและความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการทำการเกษตรที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดมีจำนวนทั้งหมด 6 ข้อ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการทำการเกษตร ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดมีจำนวนทั้งหมด 3 ข้อ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

จากนั้นนำข้อมูลทั้ง 3 ส่วนที่วิเคราะห์แล้วมารวบรวมสรุปผล เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาตรวจสอบความถูกต้องและเก็บข้อมูลเสริมให้มีเนื้อหาที่ครบถ้วน ถูกต้อง และสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการทำเกษตรในตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในตำบลหนองกุ่ม

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษากเป็นเกษตรกรที่เป็นเพศชายมีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และเพศหญิงมีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 โดยมีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุดคือคิดเป็นร้อยละ 38.00 เกษตรกรมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20.00 และจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นคิดเป็นร้อยละ 10.00

1.2 ขนาดพื้นที่ในการทำการเกษตร เกษตรกรทำเกษตรเป็นอาชีพหลัก โดยมีพื้นที่ในการทำเกษตรมากที่สุดคือ ขนาด 1-5 ไร่คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมาคือขนาด 6-10 ไร่คิดเป็นร้อยละ 18.00 โดยการทำเกษตรนั้นเป็นพื้นที่ของตัวเองทั้งหมด โดยพื้นที่สำหรับทำเกษตรน้อยสุดคือ 2 ไร่ และมากที่สุด 16 ไร่โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 9 ไร่

1.3 ประสบการณ์ในการทำการเกษตรและพืชที่ปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการในการทำเกษตรมากที่สุดคือ 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือ 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.00 และพืชที่ปลูกมากที่สุดคือหน่อไม้ฝรั่ง คิดเป็นร้อยละ 50.00

รองลงมาคือ ข้าวโพดฝักอ่อน คิดเป็นร้อยละ 30.00 น้อยที่สุดคืออ้อยและมันสำปะหลัง คิดเป็นร้อยละ 10.00 เท่ากัน โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 14.5 ปี

1.4 รายได้จากการทำเกษตร (ต่อ 1 รอบการปลูก) รายได้เฉลี่ยจากการทำการเกษตรต่อ 1 รอบการปลูก พบว่า เกษตรกรมีรายได้ระหว่าง 31,000-50,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือรายได้ 10,000-30,000 คิดเป็นร้อยละ 30.00

1.5 ต้นทุนในการทำเกษตร (ต่อ 1 รอบการปลูก) ต้นทุนในการทำเกษตรต่อ 1 รอบ แสดงตารางที่ 4-5 พบว่า เกษตรกรร้อยละ 80 มีต้นทุนในการทำเกษตรระหว่าง 11,000-15,000 บาทมากที่สุด รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 10.00 มีต้นทุนในการทำเกษตรต่ำกว่า 10,000 บาท และเกษตรกรร้อยละ 10.00 มีต้นทุนในการทำเกษตรมากกว่า 16,000-20,000 บาท

1.6 การใช้สารเคมีของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ทำการเกษตรแบบใช้สารเคมี โดยสารเคมีที่เกษตรกรเลือกใช้จะแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ สารกำจัดวัชพืช เช่น พาราควอต คิดเป็นร้อยละ 40.00 สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 20.00 และสารเคมีอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 40.00

1.7 ความถี่ในการใช้สารเคมีของเกษตรกร (ต่อ 1 รอบการปลูก) เกษตรกรส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 88.00 ใช้สารเคมี 1-2 ครั้ง ต่อ 1 รอบการปลูก รองลงมาคือ ใช้สารเคมี 3-4 ครั้ง ต่อ 1 รอบการปลูก ร้อยละ 10.00 ปัจจัยสำคัญของการเลือกใช้สารเคมีของเกษตรกรคือ พืชและสภาพแวดล้อมพื้นที่ปลูก เพราะพืชบางชนิดใช้สารเคมี 1-2 ครั้ง หรือมากกว่านั้นและสภาพพื้นที่ปลูกที่มีความสมบูรณ์ต่างกัน

1.8 วัตถุประสงค์ที่เลือกใช้สารเคมีของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เลือกใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 70 กล่าวว่า การใช้สารเคมีช่วยให้สะดวกประหยัดเวลา รองลงมาคือ ลดต้นทุนในการผลิต เนื่องจากสารเคมีมีประสิทธิภาพค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 20.00

1.9 วิธีการใช้สารเคมีที่ถูกหลักการของเกษตรกร เกษตรกรที่ใช้สารเคมีส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 90.00 มีการใช้สารเคมีที่ถูกต้องตามหลักการคือ อ่านฉลากและวิธีการใช้ก่อนใช้งาน มีชุดอุปกรณ์ที่ปลอดภัย มีห้องเก็บสารเคมีโดยเฉพาะ และ เกษตรกรร้อยละ 10.00 ใช้สารเคมีไม่ถูกหลักวิธีการ เช่น ไม่มีชุดอุปกรณ์ที่ปลอดภัย และไม่อ่านฉลากก่อนใช้งานเพราะเกษตรกรบางท่านไม่ได้รับการศึกษาจึงอ่านหนังสือไม่ออก

1.10 ภาวะหนี้สินของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาวะหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 90.00 ส่วนเกษตรกรบางส่วนที่ไม่มีภาวะหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 10.00 (ดังแสดงในตารางที่ 4-14) สำหรับเกษตรกรที่ประสบภาวะหนี้สินมีสาเหตุมาจากการซื้อรถยนต์ส่วนตัวเพื่อการเดินทาง กองทุนหมู่บ้าน กู้ธนาคาร ใช้จ่ายภายในครัวเรือน เป็นต้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	31	62.00
หญิง	19	38.00
รวม	50	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	0	0.00
ระหว่าง 30- 39ปี	10	20.00
ระหว่าง 40-49 ปี	18	36.00
ระหว่าง 50-59 ปี	19	38.00
อายุ 60 ปี ขึ้นไป	3	6.00
อายุน้อยที่สุด 30 ปี อายุมากที่สุด 60 ปี อายุเฉลี่ย 45 ปี		
รวม	50	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	10	20.00
ชั้นประถมศึกษา	35	70.00
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	5	10.00
รวม	50	100.00
ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตร (ไร่)		
ระหว่าง 1 - 5 ไร่	30	60.00
ระหว่าง 6 - 10 ไร่	9	18.00
ระหว่าง 11 - 15 ไร่	9	18.00
ตั้งแต่ 16 ไร่ ขึ้นไป	2	4.00
พื้นที่น้อยที่สุด 2 ไร่, พื้นที่มากที่สุด 16 ไร่, พื้นที่เฉลี่ย 9 ไร่		
รวม	50	100.00
ประสบการณ์ทำเกษตรกรรม (ปี)		
ระหว่าง 1 - 5 ปี	4	8.00
ระหว่าง 6 - 10 ปี	11	22.00
ระหว่าง 11 - 15 ปี	15	30.00
ระหว่าง 16 - 20 ปี	11	22.00
มากกว่า 20 ปี ขึ้นไป	9	18.00
น้อยที่สุด 4 ปี, มากที่สุด 25 ปี, เฉลี่ย 14.5 ปี		
รวม	50	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)		
ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง	25	50.00
ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน	15	30.00
ปลูกอ้อย	5	10.00
ปลูกมันสำปะหลัง	5	10.00
รวม	50	100.00
รายได้ (ต่อ1รอบการปลูก)		
ระหว่าง 10,000 - 30,000 บาท	15	30.00
ระหว่าง 31,000 - 50,000 บาท	25	50.00
ระหว่าง 51,000 - 70,000 บาท	5	10.00
ระหว่าง 71,000 - 90,000 บาท	0	0.00
ระหว่าง 91,000 - 100,000 บาท	0	0.00
ระหว่าง 110,000 - 300,000 บาท	5	10.000
ต่ำสุด 28,000 บาท,สูงสุด 150,000 บาท,เฉลี่ย 89,000 บาท		
รวม	50	100
ต้นทุนการทำเกษตร(1รอบการปลูก)		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	5	10.00
ระหว่าง 11,000 - 15,000 บาท	40	80.00
ระหว่าง 16,000 - 20,000 บาท	5	10.00
มากกว่า 20,000 บาท	0	0.00
ต่ำสุด 7,000 บาท,สูงสุด 17,000 บาท,เฉลี่ย 12,000 บาท		
รวม	50	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประเภทของสารเคมี		
สารเคมีกำจัดวัชพืช	20	40.00
สารเคมีกำจัดโรคพืช	0	0.00
สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช	10	20.00
สารเคมีอื่นๆ	20	40.00
รวม	50	100.00
ความถี่ที่ใช้สารเคมี (1 รอบการปลูก)		
จำนวน 1 - 2 ครั้ง	44	88.00
จำนวน 3 - 4 ครั้ง	5	10.00
จำนวน 5 - 6 ครั้ง	1	2.00
รวม	50	100.00
วัตถุประสงค์ที่เลือกใช้สารเคมีของเกษตรกร		
สะดวก,ประหยัดเวลา	35	70
ลดต้นทุนการผลิต	10	20
ประหยัดค่าใช้จ่ายแรงงาน	4	8.00
อื่นๆ	1	2.00
รวม	50	100.00
การใช้สารเคมีที่ถูกต้องหลักการของเกษตรกร		
ถูกวิธี	45	90.00
ไม่ถูกวิธี	5	10.00
รวม	50	100.00
ภาชนะหีบลิน		
มีหีบลิน	45	90
ไม่มีหีบลิน	5	10
รวม	50	100.00

1.11. ช่วงระยะเวลาที่ใช้สารเคมีของเกษตรกร ระยะเวลาที่ใช้สารเคมี สามารถจำแนกได้ตามพืชที่ปลูกได้ดังนี้

1) ช่วงระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง จะใช้สารเคมีในช่วงเริ่มการเพาะปลูกในเดือนตุลาคมไปแล้วเพราะหลีกเลี่ยงการปลูกในฤดูฝน ในช่วงเตรียมแปลง จะใช้สารควบคุมวัชพืชเพื่อป้องกันไม่ให้เมล็ดหญ้าออก เมื่อดันหน่อไม้ฝรั่งเจริญเติบโตขึ้นมาแล้วจะใช้แรงงานกำจัดวัชพืชแทนการใช้สารเคมี เนื่องจากกอของหน่อไม้ฝรั่งที่โตแล้วทรงพุ่มมักจะชนกัน การใช้สารเคมีจะทำให้ชะงักการเจริญเติบโต เกษตรกรมักจะนิยมทำการกำจัดวัชพืชโดยใช้เสียมมือเล็ก ๆ ขุดเพื่อเก็บเศษหญ้าและวัชพืชไปพร้อม ๆ กับการแต่งต้น ในช่วงที่พักต้นแม่ (ทุก 2 เดือน) ควรรดการให้น้ำรอให้ดินหมาดก่อนจึงกำจัดวัชพืช เพราะทำให้ขุดรากและลำต้นใต้ดินขึ้นมาได้หมด (ตารางที่ 2)

2) ช่วงระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน จะใช้สารเคมีในช่วงเริ่มการเพาะปลูกในเดือนตุลาคม ไปแล้วเพราะหลีกเลี่ยงการปลูกในฤดูฝน ฉีดคลุมแปลงหลังปลูกข้าวโพด ในขณะที่ดินยังเปียกและก่อนวัชพืชจะงอก อุณหภูมิที่เหมาะสมจะอยู่ประมาณ 24-30 องศาเซลเซียส และต้องการอุณหภูมิค่อนข้างต่ำในช่วงกลางคืน หากมีอุณหภูมิที่สูงและขาดน้ำจะทำให้การเจริญเติบโตชะงัก และแห้งตาย ข้าวโพดฝักอ่อนเป็นพืชที่ออกผลผลิตได้ทั้งปี (ตารางที่ 2)

3) ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกอ้อย จะใช้ช่วงปลูกระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม เพราะเป็นการปลูกอ้อยโดยอาศัยความชื้นจากฝนช่วงแรกที่เกิดเพื่อให้อ้อยงอกและเจริญเติบโตได้จนเข้าสู่ฤดูฝนปกติ ดินที่เหมาะสมคือดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียว การฉีดพ่นสารกำจัดวัชพืชนั้นก็อาจจะมีการใช้แบบหลังอ้อยงอก แต่ในทางปฏิบัติเกษตรกรสามารถที่จะใช้สารกำจัดวัชพืชแบบยาคุมและยาฆ่ารวมกัน การใช้สารกำจัดวัชพืชแบบหลังงอกเมื่ออ้อยอายุ 2-3 เดือน เพราะการปลูกในฤดูฝนนั้นอาจจะไม่สะดวกที่จะเข้าไปพ่นโคน (ตารางที่ 2)

4) ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง จะมีการปลูกในช่วงต้นฤดูฝน คือในช่วงเดือน มีนาคม - พฤษภาคม เพราะสำหรับการปลูกในช่วงต้นฤดูฝนนี้ ผลผลิตหัวสดที่ได้จะสูงกว่าการปลูกในช่วงอื่นๆ) ในระยะ 1-4 เดือนแรกของการปลูกเกษตรกรต้องหมั่นตรวจแปลงปลูกทุก 15 วัน เพื่อแก้ปัญหาวัชพืชโดยใช้หลักป้องกันไว้ก่อน การแก้ปัญหาล่าช้าปล่อยให้วัชพืชแข็งแรง เจริญเติบโตจนกระทั่งออกดอกจะกำจัดทำลายยาก ยึดเยื้อและ

ใช้ต้นทุนสูง ทำให้มันสำปะหลังแคะแกรน ผลผลิตต่ำ การปลูกมันสำปะหลังในช่วงปลายฤดูฝน ซึ่งตรงกับหน้าแล้ง ปัญหาวัชพืชจะไม่รุนแรง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพด อ้อย และ มันสำปะหลัง

ขั้นตอน	การ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
เพาะปลูก													
ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง													
เริ่มการ													
เพาะปลูก													
ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน													
เริ่มการ													
เพาะปลูก													
ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกอ้อย													
เริ่มการ													
เพาะปลูก													
ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง													
เริ่มการ													
เพาะปลูก													

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการยกเลิกสารต้องห้ามของเกษตรกรตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการศึกษาการปรับตัวและความคิดเห็นของเกษตรกรสำหรับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร ประกอบด้วย การปรับตัวหรือปฏิบัติตนสำหรับการทำเกษตร ระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวของเกษตรกร แนวทางแก้ปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร ความสำคัญของสารแต่ละประเภท ความคิดเห็นของเกษตรกรสำหรับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 การปรับตัวหรือการปฏิบัติตนของเกษตรกรสำหรับการทำการเกษตร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.00 เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีเป็นหลัก เช่น

พาราควอต เพราะ มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดวัชพืช ไม่เสียเวลาในการปฏิบัติงานเยอะ และสะดวกกว่าใช้แรงงานคนในการกำจัดวัชพืชเอง และสารเคมีกำจัดวัชพืชบางชนิดยังไม่มีสารชีวภาพมาทดแทนได้ ในการทำการเกษตรของเกษตรกรจึงใช้สารเคมีชนิดอื่นๆ แทนรูปแบบการใช้สารเคมีชนิดเดิม และกลับมาใช้แรงงานคนเข้าช่วยในการดูแลจัดการพื้นที่ปลูกเพื่อลดต้นทุน เนื่องจากสารเคมีชนิดที่ทดแทนประสิทธิภาพน้อยกว่าสารเคมีชนิดเดิม จึงต้องใช้ปริมาณที่มากกว่าเดิมจึงจะควบคุมได้

2.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรส่วนใหญ่กล่าวว่าได้ติดตามข่าวสารและได้เตรียมความพร้อมมาโดยตลอด โดยการหาข้อมูลสารเคมีชนิดอื่นๆ รวมถึงวิธีการทำน้ำหมักหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพื่อทดแทน ระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวนั้น ทำให้เกษตรกรเสียเวลาไปกับการหาสารเคมีชนิดอื่นมาทดแทน รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานโดยการใช้แรงงานคนแทนการใช้สารเคมีและสารชนิดอื่นที่จะนำมาทดแทนซึ่งมีราคาแพงกว่าหลายเท่า ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระค่าลงทุนสูง

2.3 แนวทางแก้ปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์การประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรนั้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง และเกษตรกรส่วนมากยินยอมใช้สารเคมีทดแทน แต่ก็ยังใช้แรงงานคนช่วยเพื่อลดเวลาการทำงานและสะดวก ยอมเพิ่มต้นทุนการผลิต และเกษตรกรส่วนน้อยที่ทำน้ำหมักกำจัดวัชพืชแทนการใช้สารเคมีทดแทน เนื่องจากอยากลดต้นทุนการผลิตเพราะสารเคมีทดแทนนั้นมีราคาสูงกว่าสารเคมีชนิดเดิม

2.4 ความสำคัญของสารแต่ละประเภท จากการสัมภาษณ์ในเรื่องของความสำคัญของสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร เกษตรกรกล่าวว่ามีความสำคัญและนับเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่จำเป็นช่วยให้เกษตรกรได้ผลผลิตมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยคุณสมบัติที่มีประสิทธิภาพสูงและต้นทุนที่ต่ำ จึงทำให้เกษตรกรนิยมใช้และในปัจจุบันยังไม่มีสารใดที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าและราคาต่ำมาทดแทนได้ และเกษตรกรส่วนน้อยกล่าวว่าสารเคมีทุกชนิดล้วนมีความสำคัญเหมือนกัน สารไหนที่มีประสิทธิภาพในการเข้าทำลาย ราคาถูก และถูกกฎหมายก็เป็นอันใช้ได้

2.5 ความคิดเห็นของเกษตรกรสำหรับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรส่วนใหญ่กล่าวว่าการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรนั้นไม่เห็นด้วยเพราะสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรที่ประกาศยกเลิกนั้นล้วนมีประสิทธิภาพสูง ราคาถูก ไม่ทำลายต้นพืชหลัก ทำให้ต้นทุนในการผลิตต่ำ แต่การประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรนั้นทำให้เกษตรกรรายย่อยมีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น และจากการประกาศยกเลิกนั้นยังไม่มีสารเคมีชนิดอื่นที่เทียบประสิทธิภาพได้และมีราคาแพง ทำให้เกษตรกรต้องเพิ่มปริมาณการใช้สารเคมีมากขึ้นจากเดิม

2.6 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบและโยชน์สำหรับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกล่าวว่าการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกร แต่ก็เป็นที่ดีกับสภาพแวดล้อม เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรเป็นหลัก แต่จากการประกาศยกเลิกทำให้ต้องใช้สารเคมีชนิดอื่นแทน และเกษตรกรยังยืนยันว่าใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรมานาน โดยไม่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพแต่อย่างใด

3. การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับทำการเกษตร ตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร ประกอบด้วย แนวทางและวิธีการจัดการในแปลงปลูกแทนการใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตร การจัดการกับสภาพแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ปลูก และแนวทางในการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืชในบริเวณพื้นที่ปลูก ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกล่าวว่า เกษตรกรผู้ใช้สารเคมีต้องห้ามทางการเกษตรมีการวางแผนระบบการปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูก การไถ การเลือกสายพันธุ์ที่ต้านทานโรค มีการใช้สารเคมีเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต และใช้แรงงานตนเองเพื่อลดต้นทุนในการปลูก มีการกำจัดวัชพืชด้วยวิธีที่ใช้สารเคมีและแรงงานคน และมีการปลูกพืชอื่น ๆ ไว้รอบแปลงเพื่อป้องกันสารเคมีจากแปลงอื่น มีการใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช แต่ก็จะมีบางส่วนที่ทำน้ำหมักไว้ใช้กำจัดแมลงเอง

การอภิปรายผล

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร สภาพพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ผลการวิจัยจำแนกตามเพศพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 50 คน พบว่ามีเพศชายคิดเป็นร้อยละ 62.00 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 38.00 โดยมีอายุระหว่าง 41-50 ปีมากที่สุดคือร้อยละ 38.00 รองลงมาตามลำดับคืออายุ ระหว่าง 36-40 ปีร้อยละ 36 อายุระหว่าง 30-35 ปีร้อยละ 20.00 อายุระหว่าง 51-55 ปีร้อยละ 4.00 และอายุระหว่าง 56-60 ปีน้อยที่สุดคือร้อยละ 2.00 โดยเกษตรกรอายุน้อยที่สุด 30 ปี อายุมากที่สุด 60 ปีและมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 45 ปี ระดับการศึกษานั้น พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด คือร้อยละ 70.00 มีบางส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากเกษตรกรที่สัมภาษณ์เป็นเกษตรกรที่อยู่ในสถานที่ทุรกันดาน การศึกษาเข้าถึงลำบากจึงเป็นส่วนที่ไม่ได้รับการศึกษาและจบการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ เกษตรกรทำเกษตรเป็นอาชีพหลักและทำเกษตรในพื้นที่ของตนเองทั้งหมด เกษตรกรมีพื้นที่สำหรับทำเกษตรน้อยสุดคือ 2 ไร่ และมากที่สุด 16 ไร่โดย เฉลี่ย 9 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์มานานกว่า 4 ปี และระยะเวลาที่นานที่สุดคือ 25 ปี เฉลี่ย 14.50 ปี กลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยเนื่องจากเพิ่งเข้ามาเป็นเกษตรกรเพราะว่าลาออกจากงานที่เคยทำ ส่วนเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากที่สุดเนื่องจากช่วยพ่อแม่มาตั้งแต่เด็กจึงต่อยอดและสานต่อจากที่บ้าน ในส่วนของรายได้นั้น เกษตรกร ร้อยละ 50 มีรายได้ระหว่าง 31,000-50,000 บาท มากที่สุด รองลงมาคือรายได้ 10,000-30,000 คิดเป็นร้อยละ 30 และน้อยที่สุดคือ มีรายได้ระหว่าง 51,000-70,000 คิดเป็นร้อยละ 10 และ รายได้ระหว่าง 110,000-300,000 คิดเป็นร้อยละ 10.00 และเกษตรกรส่วนใหญ่มีต้นทุนระหว่าง 11,000-15,000 บาท เนื่องจากการจัดการสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับพืช ขนาดพื้นที่ และปัจจัยต่าง ๆ เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าไถ ค่าปุ๋ย ค่าหว่าน ค่ายา และค่าเก็บเกี่ยว เป็นต้น ซึ่งต้นทุนของพืชแต่ละชนิดจะแตกต่างกันไป ส่วนการใช้สารเคมีของเกษตรกรนั้นเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีต้องห้ามนั้นเป็นกลุ่มที่ทำการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน อ้อย และ มันสำปะหลัง เป็นต้น เกษตรกรใช้สารกำจัดวัชพืชมากที่สุดและวิธีการและปริมาณการใช้สารเคมีของเกษตรกรนั้นจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับพืชที่ปลูกและสภาพแวดล้อมแต่ละพื้นที่ปลูก ปัจจัยสำคัญของการเลือกใช้สารเคมีของเกษตรกรคือ พืช และสภาพแวดล้อมพื้นที่ปลูก เพราะพืชบางชนิดใช้สารเคมี 1-2 ครั้ง หรือมากกว่านั้น และสภาพพื้นที่ปลูกที่มีความสมบูรณ์ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ระยะเวลาในการใช้สารเคมีสำหรับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง

คือจะใช้สารเคมีในช่วงเริ่มการเพาะปลูกในเดือนตุลาคมไปแล้วเพราะหลีกเลี่ยงการปลูกในฤดูฝน ระยะเวลาในการใช้สารเคมีสำหรับการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนคือจะใช้สารเคมีในช่วงเริ่มการเพาะปลูกในเดือนตุลาคม ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกอ้อยนั้นจะใช้ช่วงปลูกระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม เพราะเป็นการปลูกอ้อยโดยอาศัยความชื้นจากฝนช่วงแรกที่ตกเพื่อให้ อ้อยงอกและเจริญเติบโตได้จนเข้าสู่ฤดูฝนปกติระยะเวลาที่ใช้สารเคมีสำหรับการปลูกมันสำปะหลังนั้นคือ การปลูกในช่วงต้นฤดูฝนคือในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม เพราะสำหรับการปลูกในช่วงต้นฤดูฝนนี้ผลผลิตหัวสดที่ได้จะสูงกว่าการปลูกในช่วงอื่นๆ วัตถุประสงค์ของการใช้สารเคมีนั้น การใช้สารเคมีช่วยให้สะดวกประหยัดเวลา รองลงมาคือลดต้นทุนในการผลิต เนื่องจากสารเคมีมีประสิทธิภาพค่อนข้างมาก ประหยัดค่าใช้จ่ายแรงงานคน สำหรับวิธีการใช้สารเคมีนั้น เกษตรกรที่ใช้สารเคมีส่วนใหญ่ มีการใช้สารเคมีที่ถูกต้องตามหลักการคืออ่านฉลาก และวิธีการใช้ก่อนใช้งาน มีชุดอุปกรณ์ที่ปลอดภัย มีห้องเก็บสารเคมีโดยเฉพาะ และเกษตรกรส่วนน้อยใช้สารเคมีไม่ถูกหลักวิธีการ เช่น ไม่มีชุดอุปกรณ์ที่ปลอดภัยและไม่อ่านฉลากก่อนใช้งาน ในส่วนของภาวะหนี้สินนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน สาเหตุมากการซื้อรถยนต์ส่วนตัวเพื่อการเดินทาง กองทุนหมู่บ้าน กู้ธนาคาร ใช้จ่ายภายในครัวเรือน ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ชิดหทัย เพชรช่วย (2560) ศึกษาเรื่องสถานการณ์การใช้สารเคมีการเกษตรบริเวณภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการใช้สารเคมีการเกษตรค่อนข้างมากโดยเฉพาะในการทำนาปลูกข้าว สารเคมีที่ใช้มีทั้งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้กันแพร่หลายในพื้นที่ ได้แก่ สารเคมีกำจัดแมลง สารเคมีกำจัดเชื้อรา และสารเคมีกำจัดวัชพืช รวมถึงปุ๋ยเคมีนอกจากนี้การใช้สารเคมีดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการตกค้างในดินและแหล่งน้ำและยังมีผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรทั้งพิษเฉียบพลันและพิษเรื้อรัง ทั้งนี้สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการใช้สารเคมีในปริมาณมากเกินไปจนความจำเป็นและมีวิธีปฏิบัติในการใช้สารเคมีที่ไม่ถูกต้อง พบว่าในบางประเทศเกษตรกรยังมีการใช้สารเคมีการเกษตรที่ห้ามจำหน่ายแล้ว

2. ความคิดเห็นต่อการยกเลิกสารต้องห้ามของเกษตรกรตำบลหนองกุ่ม อำเภอ บ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดการทำเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีเป็นหลัก เช่น พาราควอต เพราะมีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดวัชพืช ไม่เสียเวลาในการปฏิบัติงานเยอะ และสะดวกกว่าใช้แรงงานคนในการกำจัดวัชพืชเอง และจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามสารเคมีกำจัดวัชพืชบางชนิดยังไม่มีสารชีวภาพมาทดแทนได้ ในการทำ

การเกษตรของเกษตรกรจึงใช้สารเคมีชนิดอื่นๆ แทนรูปแบบการใช้สารเคมีชนิดเดิม และกลับมาใช้แรงงานคนเข้าช่วยในการดูแลจัดการพื้นที่ปลูกเพื่อลดต้นทุน เกษตรกรมีการเตรียมความพร้อมมาโดยตลอด โดยการหาข้อมูลสารเคมีชนิดอื่นๆ รวมถึงวิธีการทำน้ำหมัก หรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพื่อทดแทนระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวทำให้เกษตรกรเสียเวลาไปกับการหาสารเคมีชนิดอื่นมาทดแทน รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานโดยการใช้แรงงานคนแทนการใช้สารเคมี การประกาศยกเลิกสารเคมีต้องหามันทำให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง ทำให้เกษตรกรส่วนมากยินยอมใช้สารเคมีทดแทน เกษตรกรส่วนน้อยที่ทำน้ำหมักกำจัดวัชพืชแทนการใช้สารเคมีทดแทน เนื่องจาก อยากรลดต้นทุนการผลิตเพราะสารเคมีทดแทนนั้นมีราคาสูงกว่าสารเคมีชนิดเดิม และเกษตรกรยังกล่าวว่า สารเคมีแต่ละประเภทมีความสำคัญต่อการทำเกษตรมาก เพราะช่วยให้เกษตรกรได้ผลผลิตมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยคุณสมบัติที่มีประสิทธิภาพสูงและต้นทุนที่ต่ำ จึงทำให้เกษตรกรนิยมใช้และในปัจจุบัน ส่วนความคิดเห็นของเกษตรกรนั้นไม่เห็นด้วยสำหรับการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้าม เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีต้องห้ามเป็นหลัก แต่จากการประกาศยกเลิกจึงต้องทำให้ต้องใช้สารเคมีชนิดอื่นแทน ผลการศึกษาสอดคล้องกับ หนูห้วย อยู่ประไพ (2563) ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีผลต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส เพื่อลดความเสี่ยงของประชาชนในการบริโภคสินค้าเกษตรตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์: กรณีศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า อายุ เพศ การศึกษา รายได้ จำนวนพื้นที่ปลูกพืชที่แตกต่างกันมีผลต่อทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอตไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอสที่ต่างกัน ชนิดพืชที่เพาะปลูกที่ต่างกันมีผลต่อทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอสที่ต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ประวัติการใช้สารที่ต่างกันมีผลต่อทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และระยะเวลาการใช้สารที่ต่างกันมีผลต่อทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศเลิกสารต้องห้ามสำหรับการเกษตร
 ตำบลหนองกุ่ม อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดการดูแลแปลง
 เองอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในการปลูก เช่น การเตรียมแปลง การไถ การ
 ดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ปลูก การคัดเลือกสายพันธุ์ และจนการเพาะปลูก มีการวางระบบน้ำ
 น้ำที่ดี เลือกใช้สารเคมีมีการใช้สารเคมีเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต และใช้แรงงานตนเอง
 เพื่อลดต้นทุนในการปลูก มีการกำจัดวัชพืชด้วยวิธีที่ใช้สารเคมีและแรงงานคน และมีการปลูกพืช
 อื่นๆไว้รอบแปลงเพื่อป้องกันสารเคมีจากแปลงอื่น มีการใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช แต่ก็จะมี
 บางส่วนที่ทำน้ำหมักไว้ใช้กำจัดแมลงเอง ผลการศึกษาสอดคล้องกับ กวิสธารินทร์ คณะพันธ์
 และกาญจนา แซ่อิง (2563) ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการ
 สัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวของเกษตรกรตำบลหนองแก้ว อำเภอมือง จังหวัด
 ศรีสะเกษพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการสัมผัสสารเคมี
 กำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับสูง มีทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการสัมผัสสารเคมีกำจัด
 ศัตรูพืชในนาข้าวอยู่ในระดับสูง และมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการสัมผัสสารเคมี
 ในนาข้าวอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรบางส่วนที่มีความรู้แต่ไม่ตระหนักหรือละเลย
 ต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช ดังนั้น
 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมให้ความรู้และติดตามประเมินผลร่วมกับการทบทวนความรู้
 เป็นระยะๆ เพื่อให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตัวได้ถูกต้องและมีความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และผล
 การศึกษาของ Dang et al. (2014) ที่พบว่า วิธีการปรับตัวของเกษตรกรแบ่งออกเป็น 5 หมวด
 ได้แก่ 1. การปรับวิธีการปลูก เช่น การเปลี่ยนเวลาการชลประทาน การเปลี่ยนเวลาใช้ปุ๋ย การ
 เปลี่ยนเวลาใช้สารเคมี 2. การสร้างความหลากหลายให้แก่พืช เช่น การปลูกพืชหลายชนิด การ
 ปลูกพืชหมุนเวียน 3. การจัดการใช้น้ำ เช่น การเปลี่ยนวิธีการให้น้ำให้ประหยัดขึ้น การนำน้ำ
 กลับมาใช้ใหม่ 4. การสร้างความหลากหลายให้กับรายได้ เช่น การเปลี่ยนจากการปลูกพืชมาเป็น
 การเลี้ยงสัตว์ การเปลี่ยนจากการทำไร่มาเป็นงานอื่น 5. การเพิ่มความปลอดภัยให้มนุษย์และ
 ทรัพย์สิน เช่น การปลูกต้นไม้ การซื้ออุปกรณ์รักษาความปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุ่มสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปกำหนดนโยบายด้านการใช้สารเคมีในพื้นที่ต่อไป

2) สำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรีสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการด้านการเกษตรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ควรมีการฝึกอบรมเรื่องของแนวทางการแก้ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการประกาศยกเลิกสารเคมีต้องห้ามเพื่อเกษตรกรจะได้มีแนวทางการจัดการที่ถูกต้องวิธี

2) ควรมีการฝึกอบรมให้มีกิจกรรมที่เน้นและส่งเสริมความรู้ในเรื่องการแสดงอาการ จาก การได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การอ่านรายละเอียด และสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตรายบนฉลากติดภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3. ข้อเสนอแนะที่ใช้ในงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้นให้ครอบคลุมในหลายๆ จังหวัดเพื่อผลวิจัยที่ครอบคลุมและมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชีวิตประจำวัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2556). “ผลกระทบต่อสุขภาพจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช.” [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <http://envocc.ddc.moph.go.th/contents/view/106> สืบค้น 9 มกราคม 2563.

กวิศกรารินทร์ คณะพันธ์ และกาญจนา แซ่อึ้ง. (2563, กันยายน – ธันวาคม). “ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าว ของเกษตรกรตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ.” วารสารการแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 3(3): 187-198.

- ชาญชัย คหาปนะ. (2560). “ภัยมืด....ปัญหาสารกำจัดศัตรูพืชตกค้างในสิ่งแวดล้อม.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.tistr.or.th/tistrblog/?p=3424> สืบค้น 9 มกราคม 2563.
- ชิดหทัย เพชรช่วย. (2560, มกราคม – เมษายน). “สถานการณ์การใช้สารเคมีการเกษตรบริเวณภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง.” *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 19(1) : 111-122.
- ธัญยาพร บัวทอง, ปิปปิชีไทย. (2559). “พาราควอต: 1 ใน 3 สารเคมีอันตรายในอุตสาหกรรมเกษตร.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand45312985> สืบค้น 12 มกราคม 2563.
- นพดล กิตนะ, ฐิติกัญญา. (2560). “ทำไมต้องเลิกใช้พาราควอต.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.chula.ac.th/cuinside/10196/> สืบค้น 12 มกราคม 2563.
- สาวิตรี วงษ์เมตตา. (2554). “ประวัติการกสิกรรม.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://natres.psu.ac.th/Department/PlantScience/> สืบค้น 9 มกราคม 2563.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2559). “การพัฒนาทางการเกษตร.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.rspg.or.th/special_articles/hm_king60 สืบค้น 9 มกราคม 2563.
- สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. (2560). รายงานสรุปการนำเข้าวัตถุอันตรายทางการเกษตรปี พ.ศ.2560. สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- หนัษฐทัย อยู่ประไพ. (2562). *ทัศนคติของเกษตรกรที่มีผลต่อการประกาศยกเลิกใช้สารพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอสเพื่อลดความเสี่ยงของประชาชนในการบริโภคสินค้าเกษตรตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์; (กรณีศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกบริหารธุรกิจ สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดปราจีนบุรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Dang, H. L., Li, E., Nuberg, I., & Bruwer, J. (2014). "Understanding farmer' adaptation intention to climate change: A structural equation modelling study in the Mekong Delta, Vietnam." **Environmental Science & Policy**. 41 : 11-12.

The Momentum. (2562). "ภูมิทัศน์เกษตรกรไทย." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://themomentum.co/agriculture-inThailand> สืบค้น 9 มกราคม 2563.

การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนโดยการมีส่วนร่วม
ของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว
จังหวัดชัยภูมิ

The Development of Road Traffic Injury Prevention Model
with Network Participation in Nongbuarawae District,
Chaiyaphum Province.

สำเนียง บุญชัน¹
Samnieng Boonkan¹

Received: January 8, 2021; Revised: April 22, 2021; Accepted: April 30, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนและผลการพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน กลุ่มเป้าหมายคือภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 80 คน มีขั้นตอน คือ การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์สถานการณ์การป้องกันการบาดเจ็บทางถนน การจัดประชุมโดยใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) การนำรูปแบบการพัฒนาไปใช้ การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน และแบบสอบถามความพึงพอใจ

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน โดยใช้การประชุม เชิงปฏิบัติการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เกิดรูปแบบการพัฒนา 10 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบ

¹นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ;
Public Health Scholar Nong Bua Rawae District Public Health Office Chaiyaphum Province,
Thailand.

การจัดการข้อมูล การเฝ้าระวัง และจัดทำสถานการณ์ 2) รูปแบบการสอบสวนการบาดเจ็บหรือการเสียชีวิต จากอุบัติเหตุทางถนน 3) รูปแบบการขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทีมสหสาขา 4) รูปแบบการวางแผนงาน โครงการ 5) รูปแบบการขับเคลื่อนทีมระดับตำบลในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน 6) รูปแบบการชี้เป้า และจัดการจุดเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนน 7) รูปแบบการดำเนินงานมาตรการชุมชน ด้านชุมชน และด้านครอบครัว 8) รูปแบบองค์ความรู้ปลอดภัยทางถนน 9) รูปแบบสื่อสารความเสี่ยง 10) รูปแบบการรายงานสรุปผลการดำเนินงาน ผลการประเมินการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน พบว่า ตำบลที่มีทีมป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ผ่านเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม จำนวน 4 แห่ง และผ่านเกณฑ์ระดับดีมาก จำนวน 1 แห่ง การเกิดอุบัติเหตุทางถนน และจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนลดลง เกิดนวัตกรรม “เพื่อนช่วยเพื่อน” การมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน หลังพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน มีความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบ การป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ภาพรวม อยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้านความปลอดภัยทางถนนเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ภายใต้รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การป้องกัน การบาดเจ็บทางถนน

Abstract

The purpose of this action research was to develop the road traffic injury prevention model and to report the result of the developed model. The target groups were 80 related network partners in Nongbuarawae District, Chaiyaphum Province. The research processes were data collection and analysis of the road traffic injury prevention, organizing the conference by Appreciation Influence Control (A-I-C) technique, implementing the developed model and outcome evaluation. The instruments of the study included primary data collection, in-depth

interview, a questionnaire on participation of network partners on the road traffic injury prevention, and a questionnaire on satisfaction.

The result suggested that the development of the road traffic injury prevention model using A-I-C technique in the conference initiated ten models as follows: 1) data management, surveillance systems and simulation of emergency situations 2) Injury and death investigation from road traffic accidents 3) propel collaboration of multidisciplinary teams 4) project planning 5) movement of sub-district team in road traffic accident prevention 6) assessment and risk management on road traffic accidents 7) community and family measures 8) road traffic safety organization 9) risk communication system 10) performance evaluation.

The results of this study indicated that only four sub-district teams passed the criteria and reached the advanced level, one sub-district team pass the criteria and reached the excellent level. Road traffic accidents and deaths had decreased. There was a new innovative model for road traffic injuries prevention called the “Friends Help Friends Model” Team participation had increased significantly to a high level ($p = 0.5$). In addition, related network partners satisfaction had increased greatly. The results of this study can be served as a community safety master plan to continuously reduce road traffic accidents and contribute to sustainable development under the participation model of the relevant network partners.

Keyword: Participatory, Prevention Road, traffic injury

บทนำ

อุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บจากการจราจรทางถนน เป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยและอีกหลายประเทศทั่วโลก และเป็นอันดับหนึ่งในสามอันดับแรกของปัญหาสาธารณสุขมาโดยตลอด จำนวนผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และผู้พิการ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากการประมาณการขององค์การอนามัยโลกปี 2561 ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอัตราส่วนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทาง

ถนนสูงเป็นอันดับ 9 ของโลก และอุบัติเหตุทางถนนเป็นสาเหตุการเสียชีวิตของคนไทยประมาณ 32.7 คนต่อแสนหรือมีผู้เสียชีวิตเฉลี่ย 22,491 คนต่อปีหรือประมาณ 60 คนต่อวัน ผลกระทบจากอุบัติเหตุทางถนนเป็นภาระให้แก่ครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจของประเทศส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบริการสุขภาพทั้งด้านงบประมาณและภาระงานของบุคลากรที่มีจำกัดทั้ง ๆ ที่ความสูญเสียและปัญหาเหล่านี้ป้องกันได้(ข้าว ข้าวต่วน ข้าวเด่น ข้าวสด ข้าววันนี้ ข้าวยอดนิยม ประเด็นร้อน กับ ครอบครัวข้าว3,2561:ออนไลน์). ในแต่ละปีผู้บาดเจ็บเข้ารับบริการในสถานบริการกระทรวงสาธารณสุขกว่า 1 ล้านคนหรือวันละประมาณ 2,700 ราย ซึ่งในห้องฉุกเฉินจะพบผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บทางถนนที่ต้องได้รับการรักษาต่อเป็นผู้ป่วยในประมาณ 1.3-1.4 แสนคนต่อปี และร้อยละ 4.6 และเกิดความพิการเป็นภาระการดูแลของครอบครัวและสังคม ซึ่งมีความพิการปีละกว่า 7,000 คน คิดเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจกว่า 2 แสนล้านบาทต่อปี สาเหตุหลักจากการขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด ดื่มแล้วขับ ง่วง หลับใน และพฤติกรรมเสี่ยงที่ทำให้การบาดเจ็บรุนแรงเพิ่มขึ้น ได้แก่ การไม่ใช้อุปกรณ์ป้องกัน ไม่สวมหมวกกันน็อก ไม่คาดเข็มขัดนิรภัย หรือถนนและสิ่งแวดล้อมไม่ปลอดภัย ส่งผลให้การบาดเจ็บมีความรุนแรงมากขึ้น (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) และการบาดเจ็บส่วนใหญ่เกิดขึ้นบนถนนในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้าน กลุ่มผู้บาดเจ็บเป็นกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงานที่มีการดื่มสุราก่อนขับขี่ยานยนต์และรถจักรยานยนต์ (ข้าว ข้าวต่วน ข้าวเด่น ข้าวสด ข้าววันนี้ ข้าวยอดนิยม ประเด็นร้อน กับ ครอบครัวข้าว3, 2561:ออนไลน์). จากปัญหาดังกล่าวได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหากันอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ เช่น ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาอย่างพอเพียง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในปัญหาอุบัติเหตุอย่างแท้จริง ชุมชนขาดความตระหนักในปัญหาของตัวเอง หรือการที่ผู้ขับขี่ขาดองค์ความรู้ในการควบคุมพาหนะ ควบคุมการหยุดรถ จอดรถในลักษณะที่เป็นการเสี่ยงต่อการเกิดการบาดเจ็บทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบของปัญหาการบาดเจ็บบนท้องถนนนั้นมีความซับซ้อนขององค์ประกอบที่แตกต่างไปตามบริบทของพื้นที่ (ThaiRSC, 2562:ออนไลน์). การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ต่อความไม่สอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ อันส่งผลต่อความปลอดภัยทางถนน 3 ปัจจัย คือ คน รถ และถนน ทั้งนี้ การได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงลึกของปัจจัยต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของประชาชนรวมไปถึงภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งรัฐและ

เอกชนในพื้นที่ เพื่อนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหที่ตรงต่อสถานการณ์นั้น ๆ แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหได้อย่างตรงเป้าหมาย คือ การนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยทางถนน ตลอดจนเรียนรู้และสร้างความตระหนักในประเด็นดังกล่าวให้เกิดขึ้นไปพร้อมกับกระบวนการในการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ระบบที่เอื้อต่อความปลอดภัยทางถนนตามแผนนำทางทศวรรษความปลอดภัยทางถนนของกระทรวงคมนาคม ได้กำหนดไว้ คือ ความรับผิดชอบร่วมกัน (Shared Responsibility) และระบบถนนที่เอื้อต่อความปลอดภัย (Forgiving Road System) ซึ่งสามารถนำไปสู่หลักการสร้างแนวทางในการสร้างถนนที่ปลอดภัยได้ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข,2559)

จังหวัดชัยภูมิมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนยังคงทรงตัวไม่ลดลงและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในปี2561 ดังนี้ ปี 2558 ร้อยละ 3.56 ปี 2559 ร้อยละ 4.53 ปี 2560 ร้อยละ 3.23 และปี 2561 ร้อยละ 3.74 ตามลำดับ ส่วนในอำเภอหนองบัวระเหวก็มีอัตราการเกิดอุบัติเหตุที่เพิ่มขึ้นในปี 2558 จำนวน 69 ครั้ง ปี 2559 จำนวน 70 ครั้ง ปี 2560 จำนวน 83 ครั้ง และปี 2561 จำนวน 111 ครั้ง แต่อัตราการเสียชีวิตมีแนวโน้มลดลงคือในปี 2558 ร้อยละ 5.80 ปี 2559 ร้อยละ 7.14 ปี 2560 ร้อยละ 4.82 และปี 2561 ร้อยละ 4.50 (สุทัศนีย์ แสนท้าว, 2562)

เครือข่ายบริการสุขภาพอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เป็นหน่วยงานที่เชื่อมโยงในการดำเนินงานเสริมสร้างเครือข่ายในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยสร้างการมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน องค์กรในระดับอำเภอ ตำบล ส่วนท้องถิ่นและชุมชน มีการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน แต่ขาดการเชื่อมโยงเชิงระบบ รวมถึงขาดความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายทุกภาคส่วน ในการดำเนินงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้กระบวนการ A-I-C ในการประชุมระดมสมองของคนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน บุคลากรจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานสาธารณสุข ได้เข้าร่วมประชุมกันในการจัดทำแผนงาน แนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด โดยเน้นให้ประชาชน เกิดความตระหนักในการรับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่นำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการศึกษา

การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน การมีส่วนร่วมของเครือข่ายใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : A-I-C) ซึ่งจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและเก็บข้อมูลเมื่อวันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ 2562 แล้วนำผลการวางแผนแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในพื้นที่ ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2562 รวม 5 เดือน แล้วจึงติดตามประเมินผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบ ซึ่งผลการพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน โดยได้จัดประชุมระดมความคิดเห็น ใช้เทคนิคกระบวนการ A-I-C มีขั้นตอนประกอบด้วย การวิเคราะห์การดำเนินงาน การพัฒนารูปแบบและการนำรูปแบบพัฒนาไปใช้มีรายละเอียดแยกตามเทคนิคกระบวนการ A-I-C ดังนี้

A: Appreciation คือ การวิเคราะห์และเข้าใจสภาพปัจจุบัน สร้างการรับรู้ การเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลให้จริงจากมุมมองความคิดเห็น และประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่เข้าร่วมประชุมวัตถุประสงค์ในขั้นตอนนี้ เน้นการสร้างการยอมรับและความเข้าใจ เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นพร้อมทั้งหาข้อสรุปที่ทุกคนเข้าใจ และยอมรับร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย หัวใจของการเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมอย่างเสรี ช่วยให้ผู้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจสถานการณ์มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการปรับทัศนคติ และเจตคติ (Paradigm Shift) และจุดเด่นของขั้นตอนอยู่ที่การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกโดยไม่มีการวิพากษ์หรือการต่อต้าน

I: Influence คือ การหาแนวทางในการพัฒนา ตามแนวทางการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสคิดแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน โดยสมาชิกทุกคนจะร่วมกันคิดหาวิธีการหรือโครงการ/กิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ในช่วงการกำหนดโครงการ/กิจกรรมของผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็น ทั้งหมดจะต้องช่วยกันคิดวิเคราะห์

ร่วมกันว่า โครงการ/กิจกรรมใดบ้าง ที่มีความสำคัญเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด และสำคัญต้องเป็นโครงการ/กิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชนด้วย

C: Control คือ การเลือกแนวทาง และรูปแบบการดำเนินงาน ตามแนวทางการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เป็นการนำเอาแนวคิดในการพัฒนา มาวางแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยนำเอาโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับตกลงและยอมรับมากำหนด เป็นแผนปฏิบัติอย่างละเอียดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการ/ กิจกรรม

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการพัฒนา รูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน การมีส่วนร่วมของเครือข่าย ใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Technique : A-I-C) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรจากที่ว่าการอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงเรียน เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ ครู โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครกู้ภัย อาสาสมัครป้องกันภัยพลเรือน (อปพร.) ชุตรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ในอำเภอ จำนวน 80 คนโดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (ผู้ที่รับผิดชอบงานหรือปฏิบัติงานด้านการป้องกันอุบัติเหตุ) ระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2562 ถึง 30 มิถุนายน 2562 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน โดยใช้เทคนิค (AIC) ส่วนตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ผลการพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ผลประเมินการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team ผลลัพธ์การป้องกันอุบัติเหตุทางถนน ผลลัพธ์ด้านการเกิดนวัตกรรม การมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน และความพึงพอใจของการของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ต่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน

วิธีดำเนินการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลเมื่อ วันที่ 13-14 กุมภาพันธ์ 2562 รวมถึงการสอบถามข้อมูล การมีส่วนร่วมป้องกันการบาดเจ็บทางถนนก่อนการพัฒนา แล้วนำผลการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ไปใช้ ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2562 หลังจากนั้นได้ทำการประเมิน การป้องกันการบาดเจ็บทางถนนระดับอำเภอ ตำบล (RTI Team) ประเมินผลลัพธ์ด้านการเกิด นวัตกรรม ตามแบบประเมินการป้องกันการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และเก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมป้องกันการบาดเจ็บทางถนนหลังการ พัฒนา ในเดือนกรกฎาคม 2562 ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ทางถนน เก็บรวบรวมจากระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ (Health Data Center : HDC) ของฐานข้อมูล 43 แห่ง กระทรวงสาธารณสุข

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนก่อนและหลังพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ป้องกันการบาดเจ็บทางถนน โดยใช้สถิติ Dependent simple t-test

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบรวบรวมข้อมูลและสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการ บาดเจ็บทางถนน และแบบสอบถามความพึงพอใจของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนโดย แบ่งระดับคะแนนการมีส่วนร่วม 5 ระดับ คือ คะแนน 5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด จนถึง 1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด แล้วนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย การตรวจสอบเครื่องมือ ที่เป็น แบบ สัมภาษณ์เจาะลึก เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุม ครบถ้วน และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ตรงตามเนื้อหา การตรวจสอบเครื่องมือที่เป็น แบบสอบถามการมีส่วนร่วม โดยการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ (Validity) ด้วยวิธีการหา ความสอดคล้องของเนื้อหา (Item of Concurrent: IOC) โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 0.90 หาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try

Out) แล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient of Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และการตรวจสอบเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ (Validity) ด้วยวิธีการหาความสอดคล้องของเนื้อหา (Item of Concurrent: IOC) โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 0.84 หาความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try Out) แล้ววิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient of Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.00 อายุเฉลี่ย 48 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 47.50 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล/สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/รพ.สต. ร้อยละ 22.55 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย (N = 80)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	61	76.25
หญิง	19	23.75
รวม	80	100.00
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	2	2.50
มัธยมศึกษา	14	17.50
อนุปริญญา/ปวส./ปวช.	17	21.25
ปริญญาตรี	40	50.00
มากกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	7	8.75
รวม	80	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานที่ปฏิบัติงาน		
ที่ว่าการอำเภอ	3	3.75
โรงพยาบาล/สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/รพ.สต.	18	22.50
โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	1.25
โรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาส	3	3.75
โรงเรียนประถมศึกษา	8	10.00
สำนักงานเกษตรอำเภอ	1	1.25
สำนักงานพัฒนาการอำเภอ	1	1.25
อบต./เทศบาล	14	17.80
สถานีขนส่ง	2	2.50
สถานีตำรวจ	4	5.00
ผู้นำชุมชน/อสม.	15	18.75
อาสาสมัครกู้ภัย อปพร. ชรบ.	10	12.50
รวม	80	100.00

2. ผลการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team)

จากการนำ รูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ตามแนวทางการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน 10 กิจกรรมของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มาพัฒนาโดยใช้กระบวนการ A-I-C แล้วนำไปใช้ มีผลดังต่อไปนี้

2.1 ผลประเมินการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team)

ผลการประเมินการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team) ของเขตสุขภาพที่ 9 ปีงบประมาณ 2562 ทีมป้องกันการบาดเจ็บทางถนนอำเภอหนองบัวระเหว (D-RTI) ผ่านเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (Advanced) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีทีมป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team) ผ่านเกณฑ์ระดับดีเยี่ยม (Advanced) จำนวน 5 แห่งและ ผ่านเกณฑ์ระดับดีมาก (excellent) จำนวน 1 แห่ง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลประเมินการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (RTI Team) อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ 2562

ที่	หน่วยงาน	กิจกรรม RTI Team ที่ดำเนินการได้	ผลการประเมิน
1	อำเภอหนองบัวระเหว (D-RTI)	10 กิจกรรม	ระดับดีเยี่ยม (Advanced)
2	เทศบาลตำบลโคกสะอาด	10 กิจกรรม	ระดับดีเยี่ยม (Advanced)
3	องค์การบริหารส่วนตำบลวังตะเฒ่า	10 กิจกรรม	ระดับดีเยี่ยม (Advanced)
4	เทศบาลตำบลห้วยแย้	10 กิจกรรม	ระดับดีเยี่ยม (Advanced)
5	เทศบาลตำบลหนองบัวระเหว	10 กิจกรรม	ระดับดีเยี่ยม (Advanced)
6	องค์การบริหารส่วนตำบลโสกปลาดุก	9 กิจกรรม	ระดับดีมาก (Excellent)

2.2 ผลลัพธ์การป้องกันอุบัติเหตุทางถนน

อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ 2562 เท่ากับ 2.61 ต่อแสนประชากร มีแนวโน้มลดลงจากปีงบประมาณ 2561 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและอัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน ปีงบประมาณ 2560-2562

ที่	ปีงบประมาณ	เกณฑ์	จำนวน(คน)	อัตรา
1	2560	≤16 ต่อ ปชก. 100,000 คน	4	10.44
2	2561	≤16 ต่อ ปชก. 100,000 คน	5	13.05
3	2562	≤16 ต่อ ปชก. 100,000 คน	1	2.60

อัตราผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ 2562 เท่ากับ 213.98 ต่อแสนประชากร มีแนวโน้มลดลงจากปีงบประมาณ 2561 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวน และอัตราผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน ปีงบประมาณ 2560-2562

ที่	ปีงบประมาณ	เกณฑ์	จำนวน(ครั้ง)	อัตรา:แสน ปชก.
1	2560	ไม่กำหนด	83	216.59
2	2561	ไม่กำหนด	111	289.66
3	2562	ไม่กำหนด	82	213.98

2.3 ผลลัพธ์ด้านการเกิดนวัตกรรม

ผลการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ทำให้เกิดนวัตกรรมการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนในอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ “เพื่อนช่วยเพื่อน” กล่าวคือ เพื่อนช่วยเพื่อน เป็นการแบ่งปันทรัพยากร กรณีที่ หน่วยงานหนึ่งไม่มี ก็อาศัยอีกหน่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลหนองบัวระเหวไม่มีรถฉุกเฉินก็ได้ใช้รถของมูลนิธิสว่างคุณธรรม จุดอำเภอหนองบัวระเหว เป็นต้น

2.4 การมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน

การมีส่วนร่วมป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.36 เครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน สูงที่สุด คือ กิจกรรมการดำเนินงานมาตรการชุมชน/ด้านชุมชน ด้านชุมชน และด้านเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน น้อยที่สุด คือ การสอบสวนสาเหตุการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปีงบประมาณ 2562 ภาพรวมของกิจกรรม หลังพัฒนารูปแบบ (N=80)

กิจกรรม D-RTI	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดการข้อมูล การเฝ้าระวัง และจัดทำสถานการณ์ปัญหา	3.98	0.42	มาก
2. การสอบสวนสาเหตุการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน	3.92	0.40	มาก
3. การขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทีมสหสาขา	4.08	0.31	มาก
4. การมีแผนงาน/โครงการ	4.26	0.32	มาก
5. การขับเคลื่อนทีมระดับตำบล (RTI Team ตำบล)	3.96	0.35	มาก
6. การชี้เป้าและการจัดการและแก้ไขปัญหาดูแลเสี่ยง	4.18	0.38	มาก
7. การดำเนินงานมาตรการชุมชน ด้านชุมชน ด้านครอบครัว	4.38	0.42	มาก
8. มาตรการองค์กรด้านความปลอดภัยทางถนน	4.14	0.34	มาก
9. การสื่อสารความเสี่ยง ณรงค์ให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์	4.18	0.30	มาก
10. การสรุปรายงานผลการดำเนินงาน	4.10	0.44	มาก
รวม	4.12	0.36	มาก

2.5 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ก่อนและหลังพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เครือข่ายควบคุมโรคมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันการบาดเจ็บทางถนน หลังพัฒนารูปแบบการดำเนินงานป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (p-value <0.001) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ก่อนและหลังพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน

การมีส่วนร่วม	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
ก่อนพัฒนารูปแบบ	80	3.53	0.30	51.35	<0.001
หลังพัฒนารูปแบบ	80	4.02	0.54		

2.6 ความพึงพอใจของการของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ต่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ความพึงพอใจของการของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ต่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.82 ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของการของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ต่อการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน (N=80)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดทำข้อมูลสถานการณ์การบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนของอำเภอ ย้อนหลังอย่างน้อย 2 ปี	3.76	0.86	มาก
2. การมีรายงานสอบสวนการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรมีความครอบคลุม	3.78	0.78	มาก
3. รายงานสอบสวนมีคุณภาพ โดยมีประเด็นนำเสนอสาเหตุและการแก้ไข	3.84	0.91	มาก
4. มีการประชุมและรายงานการประชุมแบบมีส่วนร่วมของทึมสหสาขาในอำเภอ เกี่ยวกับการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน	3.94	0.86	มาก
5. การนำรายงานการประชุมไปใช้ในการประชุม ศปถ. อำเภอ/ท้องถิ่น	3.94	0.79	มาก
6. การมีแผนงาน/โครงการ ระบุ กิจกรรมและระยะเวลา และการมีส่วนร่วมของทึมสหสาขา	3.96	0.84	มาก
ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7. การขับเคลื่อนทีมระดับตำบลหรือหน่วยงาน ร่วมกันเป็นทีมระดับตำบลในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน	4.38	0.82	มาก
8. การชี้เป้าจุดเสี่ยง/พฤติกรรมเสี่ยง โดยการนำข้อมูลของสาธารณสุข และหน่วยงานเครือข่าย หรือข้อมูลจากการสอบสวนฯ มาวิเคราะห์สาเหตุ ค้นหาและกำหนดจุดเสี่ยงหรือสถานที่เสี่ยง เช่น ถนน ทางแยกหน้าโรงเรียน โรงงาน หรือพฤติกรรมเสี่ยงบนถนน	3.84	0.91	มาก
9. มีการนำเสนอข้อมูลเพื่อชี้เป้าและการแก้ไขจุดเสี่ยงในการประชุมทีมสหสาขา เพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไข ทั้งเชิงกายภาพหรือเชิงพฤติกรรม	4.48	0.66	มาก
10. การขับเคลื่อนการดำเนินงานมาตรการชุมชน/ด้านชุมชน/ศูนย์สร้างเมาในช่วงเทศกาลหรือในช่วงที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุทางถนน	4.58	0.58	มากที่สุด
11. การดำเนินงานมาตรการองค์กรความปลอดภัยทางถนนในหน่วยงานภาครัฐ สถานประกอบการ โรงเรียน	4.44	0.87	มาก
12. การจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์ร่วมกับสหสาขา และเครือข่ายหน่วยงานของภาครัฐ สถานประกอบการ โรงเรียน ชุมชน	4.48	0.66	มาก
13. มีสรุปการติดตามประเมินผล โดยเปรียบเทียบข้อมูลกับปีที่ผ่านมา ได้แก่ จำนวนครั้งการเกิดอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ และเสียชีวิต	4.06	0.92	มาก
14. ข้อมูลที่นำมาใช้ ได้แก่ โรงพยาบาล ตำรวจ บริษัทกลางคุ้มครอง ผู้ประสบภัยจากรถ จำกัด (www.ThaiRSC.com) หรือจากการบูรณาการข้อมูล 3 หน่วยงาน	3.98	0.84	มาก

รวม	4.08	0.82	มาก
-----	------	------	-----

สรุปผลการศึกษา

การมีส่วนร่วมป้องกันการบาดเจ็บทางถนนภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน อสม. อาสาสมัครของชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน และชุมชน และการดำเนินการวางแผนป้องกันการบาดเจ็บทางถนน แบบมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการรับฟังความเห็นและการตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันเท่านั้น แต่ยังสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทางด้านความปลอดภัยทางถนนอีกด้วย รวมถึงการสร้างความตระหนักต่อปัญหาและแนวคิดเบื้องต้นในการจัดการถนนปลอดภัยด้วยตนเอง อันนำมาสู่การขับเคลื่อนและการพัฒนาศาสตร์ความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืนจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนอำเภอหนองบัวระเหว มีแนวโน้มลดลงหลังจากมีการพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน เนื่องมีการนำผลการพัฒนาไปใช้ในทุกตำบลมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้านความปลอดภัยทางถนน รวมถึงขับเคลื่อนกระบวนการและประเมินผลลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินงานร่วมกันในตามกิจกรรมการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน 10 กิจกรรม ที่สอดคล้องกับปัญหาด้านสุขภาพและความต้องการของคนในพื้นที่ตามแนวทางการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวิณี เอี่ยมตระกูล และคณะ (2555) พบว่า กระบวนการส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนได้เริ่มต้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในมิติของการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างความตระหนักและเข้าใจ ด้านความปลอดภัยทางถนนแล้วจึงสามารถระบุจุดและสร้างแผนที่เสี่ยงอุบัติเหตุทางถนน ซึ่งทำให้สามารถทราบถึงสภาพปัญหาอุบัติเหตุทางถนนในปัจจุบันของชุมชนอันนำมาสู่ขั้นตอนของการร่วมกันแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงความปลอดภัยทางถนน โดยได้มีการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของท้องถิ่น ประชาชน และเยาวชนในชุมชน และงานวิจัยของรัชสทิติ สุจริต (2558) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันอุบัติเหตุเกิดจากต้องการให้ชุมชนของตนมีความปลอดภัยและชุมชนมองเห็นประโยชน์การป้องกันอุบัติเหตุต่อชุมชนและสังคม และการสร้างและนำเสนอแนวทางการป้องกันอุบัติเหตุทางถนนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่พึงประสงค์สำหรับประชาชน มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางการให้ความรู้เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุ 2) แนวทางการประชาสัมพันธ์เชิงรุก และทำอย่างต่อเนื่อง 3) แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องความปลอดภัยทางถนน 4) แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่าย 5) แนวทางการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งผลการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ทำให้เกิดนวัตกรรมการป้องกันการบาดเจ็บทางถนน ในอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพหรือเชิงทดลองในเรื่องความรู้และพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุบนถนนของผู้ขับขี่และศึกษาพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุการขับขี่ยานพาหนะในกลุ่มประชากรอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2559). **แนวทางการประเมินการดำเนินงานการป้องกันการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนนในระดับอำเภอ**. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- ch3thailand. (2561). “ข่าว ข่าวด่วน ข่าวเด่น ข่าวสด ข่าววันนี้ ข่าวยอดนิยม ประเด็นร้อน กับครอบครัวข่าว 3. ไทยมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุสูงเป็นอันดับ 1 ในอาเซียน.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://news.ch3thailand.com/local/83995> สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2562.
- พันชัย เม่นฉายและอาภาพรณ สัตยาวิบูล. (2556). **การพัฒนารูปแบบการลดอุบัติเหตุจากรบนท้องถนนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- ภาวิณี เอี่ยมตระกูล พิริยา ชัมเจริญ และ พรชัย จันทรถาวร. (2555). **แนวทางการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนของเมือง : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชสกลิต์ สุจริต. (2558). **แนวทางการป้องกันอุบัติเหตุทางถนนของจังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขามหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2554). **ทฤษฎีการประเมิน**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทัศน์ แสงท้าวไข. (2562). “สถานการณ์การเกิดอุบัติเหตุอำเภอนองบัวระเหว.” **เอกสารในการประชุม ศปถ.อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เสนอที่ห้องประชุมอำเภอนองบัวระเหว**. วันที่ 18 มกราคม 2562. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).
- Iamtrakul, P, Pimonsathean P. (2010, June). “Impact of Urban factors on road accident in Bangkok, Thailand.” **Lowland Technology International**. 12(1) : 30-40.
- ThaiRSC. (2562). “ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน” (2558-2561). ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุประจำจังหวัดชัยภูมิ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thairsc.com/p77/index/36> สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2562.
- Thai Health Promotion Foundation. (2009). “โครงการวิจัยกฎหมายจราจรทางบก. ประเด็นการบังคับใช้กฎหมายและการจัดการ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.roadsafety.disaster.go.th/> สืบค้น 15 มิถุนายน 2554.

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น:
กรณีศึกษาเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
Factors affecting the motivation for the performance of local
personnel : A case study of Lat Ya Subdistrict Municipality,
Muang District, Kanchanaburi Province.

วรรณิศา จันทรแย้ม¹

Wannisa Chanyam¹

Received: March 22, 2021; Revised: June 4, 2021; Accepted: June 11, 2021

บทคัดย่อ

วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 52 คนด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารต่างๆ และสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาลตำบลลาดหญ้ามีภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านความสำเร็จในการทำงาน และปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการเลื่อนตำแหน่ง

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน บุคลากรท้องถิ่น

¹นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Student, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

This research aimed to study the levels and suggestions about motivating operations of the personnel in Lat Ya Subdistrict Municipality, Muang District, Kanchanaburi Province. This was survey research. The sample was selected by using a specific sampling method from 52 personnel of the research setting. The instrument used to collect data was a questionnaire which the researcher created from the study of concepts, theories, and documents. The statistics used for data analysis were descriptive statistics, including frequency, percentage, means, and standard deviation.

The results showed that the factors affected the motivating operations of Lat Ya Subdistrict Municipality personnel are at a high level in overall aspect. In addition, the most affecting factor was work success, and the least was promotion.

Keyword: Factors affecting Motivation, Motivation for work, Local Staff

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ยุทธศาสตร์ที่เน้นการปรับเปลี่ยนภาครัฐ ยึดหลัก ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจและแยกแยะบทบาทหน่วยงานของ ภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจ ที่มีการแข่งขัน มีขีดสมรรถนะสูง และยึดหลักธรรมาภิบาลปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่และระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใส รวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการบุคลากรภาครัฐที่สามารถจูงใจและดึงดูดคนดีคนเก่งเข้ามารวมพลังการทำงานที่มี

ความมุ่งมั่นและมีแรงบันดาลใจในการร่วมกันพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐนั้น มีประการแรกบุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีน้ำใจมีความสามารถ สูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ ในการปฏิบัติหน้าที่และขับเคลื่อนภารกิจยุทธศาสตร์ชาติ โดยภาครัฐมีกำลังคนที่เหมาะสมทั้งปริมาณแล้วคุณภาพ ประการที่สองภาครัฐมีการบริหาร กำลังคนที่มีความคล่องตัว ยึดระบบคุณธรรม เพิ่มความยืดหยุ่นคล่องตัวให้กับหน่วยงานภาครัฐ ในการบริการทรัพยากรบุคคลในทุกชั้นตอนควบคู่ไปกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพและคุณภาพ ภายใต้หลักระบบคุณธรรม ประการที่สามบุคลากรภาครัฐยึดค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน มีคุณธรรม และมีการพัฒนาตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ และประการสุดท้ายบุคลากร และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ปรับวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้เคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมของหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความโปร่งใส เป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561, น. 55)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเช่นเทศบาลที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดเล็กโดยทั่วไปเทศบาลตำบลมีฐานะเดิมเป็นสุขาภิบาลหรือองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) การจัดตั้งเทศบาลตำบลกระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาล ตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เทศบาลตำบลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารและสภาเทศบาลตำบลซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 12 คนที่ราษฎรในเขตเทศบาลเลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัตินายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎร เขตเทศบาลตำบลเทศบาลเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเป็นองค์กรที่มีความสำคัญ ใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก ในการบริหารงานองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้นั้นองค์กร จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์และมีเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งจำเป็นจะต้องคำนึง คือศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร โดยความมีความพร้อมในการปฏิบัติงานและต้องร่วมใจกันดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรเพื่อสร้างการยอมรับภายในให้ เกิดขึ้นเป็นผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรจึงมีผลต่อความสำเร็จของงาน

และองค์การ เทศบาลแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ประเภทที่หนึ่งเทศบาลตำบล ซึ่งเทศบาลตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลประชาชนโดยการรักษาความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชนและรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ ประเภทที่สองเทศบาลเมือง มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลประชาชนโดยบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของประชาชนและให้มีการสาธารณสุขและการประปาเทศบาลนคร มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลประชาชนโดยจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยว (นันทิชา หาสุนทร, 2562, น. 90)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้าอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเป็นตัวอย่างให้กับองค์กรอื่นๆ ได้นำไปปรับใช้ในการบริหารด้านบุคลากรและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยโดยสรุปได้ดังนี้

ความหมายของคำว่า แรงจูงใจ นั้นได้มีนักวิชาการให้คำนิยามจำกัดความเอาไว้หลายความหมายด้วยกันแต่โดยภาพรวมแล้วมีเนื้อหาความหมายใกล้เคียงกัน คำว่า แรงจูงใจนั้นเป็นคำที่ใช้แทนความหมายภาษาอังกฤษ คือ (Motivation) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของแรงจูงใจไว้หลายแง่มุมและหลายทัศนคติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการกระตุ้นบุคลากรให้มีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จโดยอาศัยปัจจัยแห่งความต้องการพื้นฐานที่จะทำให้บุคลากรเต็มใจที่จะรวมพลังทุ่มเทความอุตสาหะพยายามอย่างเต็มที่

ความสามารถ ดังนั้นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดแรงจูงใจมีหลายประการด้วยกันนับตั้งแต่บทบาทผู้นำ เพื่อนร่วมงาน สิ่งตอบแทนทั้งที่เป็นตัวเงิน และโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพสิ่งเหล่านี้คือพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ และเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลมีความผูกพันมุ่งมั่นที่จะสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและองค์กร (วิลาวรรณ รพีพิศาล, 2550, น. 82) นอกจากนี้ยังเกิดจากระบบการกระตุ้นให้เกิดการกระทำสนับสนุนความก้าวหน้าของกิจการที่กระทำ และกำหนดแผนของกิจกรรมที่กระทำ (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542, น. 138) โดยแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดพฤติกรรมในการกระทำหรือดำเนินการอย่างมุ่งมั่นเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่จนงานขององค์การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การเสริมสร้างแรงจูงใจเป็นวิธีการที่ผู้บริหารจะนำมาใช้เพื่อช่วยให้บุคลากรเกิดความตื่นตัวมีความกระตือรือร้นมุ่งอยากที่จะทำงาน (มนต์สิง ไกรสมสุข, 2552, น. 21) แรงจูงใจจึงมีความสำคัญในด้านการกำหนดพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่จะสนองตอบต่อแรงจูงใจนั้นๆ ซึ่งอาจแบ่งได้ 2 ประเภทคือแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ที่การตอบสนองกิจกรรมเกิดจากการเห็นประโยชน์จากผลลัพธ์ที่เกิดกับงาน และแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่ตอบสนองจะเกิดขึ้นจากสิ่งเร้าจากภายนอก เช่น รางวัลตอบแทน (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2530, น. 236) ทั้งนี้แรงจูงใจจึงสัมพันธ์กับแรงขับต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบให้เกิดพฤติกรรมที่ตอบสนองกิจกรรมต่างๆ อีกด้วย

การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจเนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวางนับวันจะขยายเพิ่มขึ้นขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่นๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวมจึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญๆ หรือกิจการใหญ่ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น (ชวรงค์ ฉายะบุตร, 2539) บุคลากรท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจสำคัญให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนทั้งนี้หากบุคลากรท้องถิ่นมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ก็จะส่งผลต่อความก้าวหน้าของงานในที่สุดก็จะได้ประโยชน์ให้กับประชาชนให้ได้รับบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้นตามไปด้วย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 52 คน (เทศบาลตำบลลาดหญ้า, 2563.)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 52 คน สุ่มโดยวิธีเจาะจงตามกลุ่มงานจำนวน 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ข้าราชการ จำนวน 18 คน

กลุ่มที่ 2 ลูกจ้างประจำ จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 3 พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 4 พนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 22 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แยกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด (Close ended question) เกี่ยวข้องข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามแบบแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) โดยมีรายการประเมินทั้งสิ้น 12 ด้าน จำนวน 24 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended question) ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

2. นำข้อมูลมาจัดทำร่างแบบสอบถามโดยมีผู้เชี่ยวชาญประเมินและจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับบุคลากร เจ้าหน้าที่ในเขตเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

2. คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้แก่บุคลากร เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

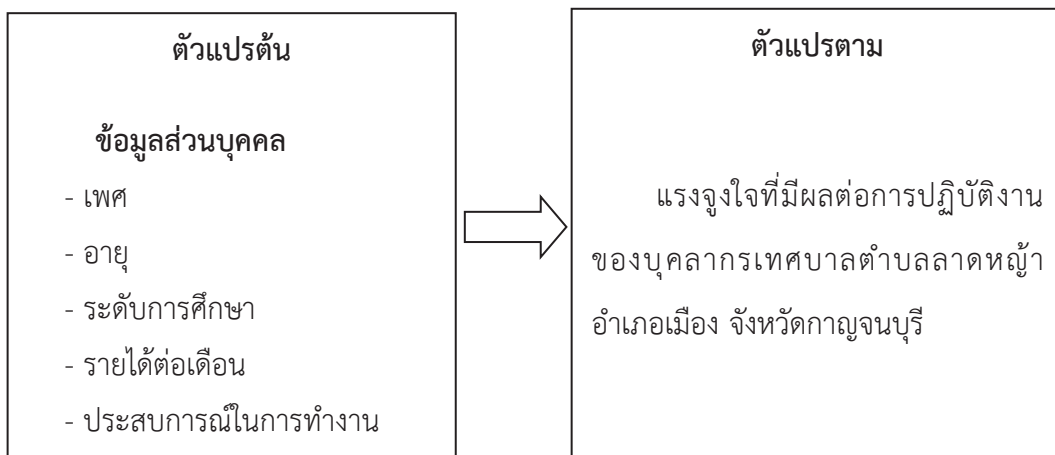
2. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามข้อส่วนตัว

การแปลค่าคะแนน

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	หมายถึง แรงจูงใจระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	หมายถึง แรงจูงใจระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	หมายถึง แรงจูงใจระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	หมายถึง แรงจูงใจระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80	หมายถึง แรงจูงใจระดับน้อยที่สุด

3. กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ปัจจัยและองค์ประกอบของแรงจูงใจ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากำหนดเป็นกรอบแนวความคิดวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย (ปี 2564)

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการศึกษาเชิงสำรวจซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 53.85 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 42.30 วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 38.46 มีรายได้อยู่ที่ระดับ 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 44.23 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 59.62 และส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในตำแหน่งพนักงานจ้างทั่วไปจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 42.31

ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาตำบลลาดหญ้า
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ 1 ผลการประเมินจำแนกรายด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบล
ลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ด้านความสำเร็จในการทำงาน	4.00	.62	มาก
2. ด้านการได้รับการยอมรับ	3.88	.69	มาก
3. ความน่าสนใจของงาน	3.85	.84	มาก
4. ความรับผิดชอบในงาน	3.85	.88	มาก
5. ค่าจ้างและเงินเดือน	3.14	.93	ปานกลาง
6. การเลื่อนตำแหน่ง	2.79	1.08	ปานกลาง
7. ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	3.23	.93	ปานกลาง
8. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	3.80	.66	มาก
9. การควบคุมดูแลของหัวหน้างาน	3.74	.88	มาก
10. นโยบายและการบริหารองค์กร	3.35	.92	ปานกลาง
11. ความเป็นส่วนตัวในที่ทำงาน	3.63	.86	ปานกลาง
12. ความมั่นคงในงาน	3.41	1.17	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.55	.87	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินรายด้านของบุคลากรในเทศบาลตำบลลาดหญ้ามีภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$), (S.D. = .87) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากจำนวน 6 ด้าน โดยด้านที่ 1 แรงจูงใจที่เกิดจากความสำเร็จของงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$), (S.D. = .62) มีแรงจูงใจในระดับปานกลางจำนวน 6 ด้าน และปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วย ด้านค่าจ้างและเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ นโยบายและการบริหารองค์กร ความเป็นส่วนตัวในที่ทำงาน และความมั่นคงในงาน

ข้อเสนอแนะจากการประเมิน ได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร ยังขาดความสัมพันธ์ที่ดี หากมีความสัมพันธ์ที่ดีอาจจะทำให้งานราบรื่นมากกว่านี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยปัจจัยที่มีส่งผลต่อแรงจูงใจของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าโดยภาพรวมระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับพิเชษฐ์ ศรีไชยวาน (2554) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล เขตพื้นที่อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.43) สามารถแยกวิเคราะห์เป็นรายด้านได้ ดังนี้

5.2.1 ด้านความสำเร็จในการทำงาน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่สามารถปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมาย และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุไรรัตน์ โชติรัตน์ (2554, น. 94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลนาขาม มีแรงจูงใจโดยภาพรวมในด้านความสำเร็จในการทำงานอยู่ในระดับมาก

5.2.2 ด้านการได้รับการยินยอม มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรมีผลการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชามอบหมายงานที่สำคัญให้ทำอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของโชติกา ละโส (2555, น. 61) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

5.2.3 ด้านงานที่ทำมีลักษณะเป็นงานที่น่าสนใจ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งานที่บุคลากรปฏิบัติมีความท้าทายความสามารถ และตรงกับความรู้ ความถนัดของตน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของปฐมวงศ์ สีหาเสนา (2557, น. 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรีมีแรงจูงใจในภาพรวมด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2.4 ด้านความรับผิดชอบ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรได้รับอิสระในการตัดสินใจในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธานี แสงจันทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครองกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครองกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านความรับผิดชอบในงานอยู่ในระดับมาก

5.2.5 ด้านค่าจ้างเงินเดือนมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรบางตำแหน่งพอใจกับสวัสดิการ ค่าจ้างเงินเดือนที่เหมาะสมกับความรู้ และเพียงพอต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน แต่อาจจะมีบุคลากรบางตำแหน่งที่ไม่ได้รับสวัสดิการ และได้รับค่าจ้างเงินเดือนที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุไรรัตน์ โชติรัตน์ (2554, น. 94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ

บุคลากรตำบลนาขาม อำเภอภูผินนารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านเงินเดือน และประโยชน์เกื้อกูลอยู่ในระดับปานกลาง

5.2.6 ด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่ง มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรบางตำแหน่งพอใจในการได้พิจารณาเลื่อนชั้นอย่างยุติธรรมและการพิจารณาขึ้นเงินเดือนค่าจ้างที่สูงขึ้นอย่างยุติธรรม แต่อาจจะมีบุคลากรบางตำแหน่งไม่ได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นอย่างยุติธรรมและไม่ได้รับการพิจารณาขึ้นเงินเดือนค่าจ้างที่สูงขึ้นอย่างยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุไรรัตน์ โชติรัตน์ (2554, น. 94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอภูผินนารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอภูผินนารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านการได้รับการเลื่อนตำแหน่งอยู่ในระดับปานกลาง

5.2.7 ด้านความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรบางตำแหน่งพอใจที่ได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อและพัฒนาความรู้อยู่เสมอ และได้รับการเข้าฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพ แต่อาจจะมีบุคลากรบางตำแหน่งที่ไม่ได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อ และเข้าฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธานี แสงจันทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครองกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครองกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านการประสบความสำเร็จในชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

5.2.8 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรได้รับการปฏิบัติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดเวลา และติดต่อประสานงานกับเพื่อนร่วมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของปฐมวงศ์ สีหาเสนา (2557, น. 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2.9 ด้านการควบคุมดูแลของหัวหน้างาน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมในอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรมีหัวหน้างานที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน และหัวหน้างานมีการบังคับบัญชาการในองค์กรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของปฐมวงค์ สีหาเสนา (2557, น. 78) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลวิจัยพบว่า มีแรงจูงใจในภาพรวมด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาการอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2.10 ด้านนโยบายองค์และการบริหาร มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมในอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

5.2.11 ด้านความเป็นส่วนตัว มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมในอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนร่วมงานให้เกียรติและไม่ก้าวร้าวงานมีความเป็นส่วนตัวเมื่อปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธาณี แสงจันทร์ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครองกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.12 ด้านความมั่นคงในงาน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมในอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์กรมีการจัดระบบสวัสดิการสำหรับบุคลากรที่ดี และมีระบบการปฏิบัติที่ปลอดภัยมีความมั่นคง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุไรรัตน์ โชติรัตน์ (2554, น. 94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านเงินเดือนและประโยชน์เกื้อกูลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บังคับบัญชา ควรส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากร ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และการทำงานเป็นทีม

2. บุคลากร ควรพัฒนาความรู้ทักษะของตน เกี่ยวกับระบบงานและภาระงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานและประชาชน

3. ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานควรส่งเสริมกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แก่บุคลากร ได้แก่ การจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาภายใน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

4. ผู้บังคับบัญชา ควรบริหารงานให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานที่ตั้งไว้ และบุคลากรควรปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีเพียงองค์กรเดียวข้อมูลจึงมีความเฉพาะเจาะจง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจพิจารณาการใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลรัตน์ หล้าสุขงษ์. (2530). จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

จุไรรัตน์ โชติรีน. (2554). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรตำบลนาขาม อำเภอ กุฉินารายณ์จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). “การปกครองท้องถิ่น.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.onec.go.th/Act/6.25/p0201> สืบค้น 1 เมษายน 2563.

ถนนมรัฐ ชลอเลิศ. (2549). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม.

- ธานี แสงจันทร์. (2553). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกรมการปกครอง: กรณีศึกษาบุคลากรสังกัดที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปฐมวงศ์ สีหาเสนา. (2557). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวงตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2535). **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พงศ์ หรดาล. (2540). **แรงจูงใจนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- พิเชษฐ์ ศรีไชยวาน. (2554). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด**. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- มนต์สิงห์ ไกรสมสุข. (2552). **แรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพ ฯ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รังสรรค์ โฉมยา. (2553). **จิตวิทยา : พื้นฐานในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิลาวรรณ รพีพิศล. (2550). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : วิจิตรทัศน์จำกัด.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดช. (2529). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.
- สิริรัตน์ ประสารพันธ์. (2560). **แรงจูงใจของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุนทร วงศ์ไวยยวรรณ และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). “หน่วยที่ 5 ผู้นำและการจูงใจ.”
ในเอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการและการจัดการเชิงกลยุทธ์ หน่วยที่
1 – 8. หน้า 1 - 47. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
อุทัย หิรัญโต. (2523). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน
ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Satisfaction of Financial Officer's Services,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Kanchanaburi Rajabhat University.

วงเดือน ตั้งภูมิ¹

Wongduan Thangphum¹

Received: March 26, 2021; Revised: June 4, 2021; Accepted: June 11, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และข้อเสนอแนะของบุคลากรผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการให้บริการด้านการเงิน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นบุคลากรที่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จำนวน 56 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า กำหนดคำตอบเป็นข้อความ 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สังกัดสำนักงานคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; General Administration Officer under the Dean's Office Faculty of Humanities and Social Sciences Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบว่าด้านที่มีความพึงพอใจ มากที่สุด คือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) ตามด้วย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 โดยประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อการให้บริการน้อยที่สุด คือ มีการอำนวยความสะดวกในการสืบค้นหนังสือราชการ ($\bar{X} = 4.05$) ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการดำเนินการด้านการเงิน คือ เจ้าหน้าที่การเงินปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการเงิน แต่ควรเพิ่มเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ เช่น ระบบการเงินที่รวดเร็วขึ้น แบบฟอร์มที่มีรูปแบบสากล และผังขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการต่อไป

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ การบริการ งานการเงิน

Abstract

This research aimed to study satisfaction and recommendation of financial officer's services of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University. The results could be used to improve further services. The sample consisted of 56 faculty staff. A Five-scale questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed by percentage, average, and standard deviation.

The findings showed that the staff's satisfaction in the overall aspect was at the highest level. When considering in each aspect, the satisfaction of financial officer, quality of services, facilities, and service procedure were at the highest level with an average score of 4.46, 4.44, 4.42, and 4.41 respectively. In the official

document retrieval aspect, on the other hand, was at the lowest level with an average score of 4.05. The results could help the researcher develop financial services in the future.

Keywords: satisfaction, services, finance

บทนำ

ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่วัดความสำเร็จในการให้บริการ การที่จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน เช่น กระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจสูงสุดและช่วยให้หน่วยงานประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการ (ยุวดีใจชื้อตรง, 2550.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา โดยมีแผนพัฒนาคณะเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการบริหารและการขับเคลื่อนคณะ มีการกำหนดพันธกิจที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริการสังคม และด้านบริหารจัดการ ประกอบด้วย 10 ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ 9 และยุทธศาสตร์ที่ 10 กำหนดยุทธศาสตร์ในด้านการบริหารจัดการ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 9 การบริหารงานยึดหลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ที่ 10 การบริหารจัดการเน้นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการของคณะที่มุ่งเน้นให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยในการดำเนินงานใด ๆ ก็ตาม การบริการงานบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญของหน่วยงาน ซึ่งความสำเร็จของหน่วยงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงาน โดยประสิทธิภาพในการทำงานขึ้นอยู่กับวิธีการบริหารงานบุคคลเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในการทำงาน เพราะหากผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในการทำงาน จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนของการบริหารงานคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารของสำนักงานคณบดี เป็น 4 งาน (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2563.) ดังนี้

1. งานบริหารงานทั่วไป
2. งานบริหารกิจการนักศึกษาและศิลปวัฒนธรรม
3. งานบริหารวิชาการ
4. งานบริหารกิจการพิเศษและศูนย์ภาษา

ฝ่ายการเงินและงบประมาณอยู่ภายใต้งานบริหารทั่วไป งานการเงินเป็นงานที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของสาขาวิชา และหน่วยงานภายในของคณะ เพราะการดำเนินงานทุกกิจกรรมต้องมีงบประมาณในการขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้น ๆ ให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยกตัวอย่าง เช่น การจัดโครงการต้องมีขั้นตอนตั้งแต่การเขียนโครงการ การขออนุมัติจัดโครงการ และการขอใช้งบประมาณ รวมไปถึงการเบิกจ่ายงบประมาณเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ รวมถึงการเดินทางไปราชการเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองหรือเป็นการเดินทางเพื่อไปปฏิบัติการกิจของทางราชการ การจัดประชุมคณะกรรมการคณะทำงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกกระบวนการทำงานล้วนมีความสัมพันธ์กับฝ่ายการเงินทั้งสิ้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินมีหน้าที่รับผิดชอบและให้บริการด้านการเงิน การเบิกจ่าย การตรวจหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเบิกจ่าย ก่อนที่จะดำเนินการส่งเบิกจ่ายที่งานบริหาร การคลังของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ประกอบกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านการทำงาน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการให้บริการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคลากรผู้ให้บริการที่มีต่อการให้บริการของงานการเงินในการนำมาพัฒนาการให้บริการด้านการเงินของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการ และศึกษาแนวทางการพัฒนางานฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ขอบเขตเชิงประชากร

บุคลากรที่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ได้แก่ คณบดี รองคณบดี อาจารย์ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนการสอน (ไม่รวมอาจารย์ชาวต่างประเทศ) โดยทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม 2563 – เมษายน 2563

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ชอบหรือไม่ชอบ เป็นการรับรู้ของผู้รับบริการที่ได้รับการตอบสนองจากการให้บริการของผู้ให้บริการ ซึ่งผู้รับบริการมีความสุขและเกิดความพึงพอใจและเกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหวังหรือเกินความคาดหมายแก่ระดับความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการบริการ และบุคคลย่อมมีความพึงพอใจที่มีความแตกต่างกันออกไป

การบริการ หมายถึง การกระทำหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลหรือองค์กรให้ได้รับความพึงพอใจ สมความมุ่งหมายที่บุคคลหรือองค์กรนั้นต้องการ เนื่องจากผลสำเร็จของการบริการขึ้นอยู่กับ “ความพึงพอใจ” ซึ่งเป็นเรื่องของ “ความรู้สึก” ไม่มีหน่วยวัด นิยามของคำว่าบริการจึงขึ้นอยู่กับความพยายามอธิบายเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ หมายถึง รูปแบบ กระบวนการ ขั้นตอน ระยะเวลาหรือวิธีการดำเนินงานที่มีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ หมายถึง เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้บริการที่มีความยืดหยุ่น สร้างภาพลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีขึ้นในใจของผู้รับบริการ ด้วยความกระตือรือร้น มีอัธยาศัยที่ดี และการสื่อสาร

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สถานที่และจุดบริการ การอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ การแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ผู้รับบริการ การนำระบบสารสนเทศเข้ามาใช้ในการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลการดำเนินงาน

ด้านคุณภาพการให้บริการ หมายถึง การสร้างความประทับใจให้กับผู้มารับบริการที่ตรงตามความต้องการ ครบถ้วน และเกิดความถูกต้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
2. ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของผู้รับบริการ
3. สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการด้านการเงินที่ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กับบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และขอความร่วมมือให้ช่วยตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง โดยอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญในการศึกษาวิจัยให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ และให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-administered survey)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 56 คน ในการศึกษาครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรครอบคลุม 100 เปอร์เซ็นต์ จึงไม่ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีและผลงานที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. รวบรวมเนื้อหาที่ได้จากเอกสารเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการ โดยโครงสร้างแบบสอบถาม แบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-ended response question) จำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การปฏิบัติงาน ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา สาขาวิชา และ ประเภทของงานที่ท่านรับบริการ โดยให้เลือกตอบ (Check list) ตามข้อความที่กำหนดให้

ข้อที่ 1 เพศ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ข้อที่ 2 อายุ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อที่ 3 ตำแหน่งงาน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อที่ 4 ระดับการศึกษา เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อที่ 5 อายุงาน เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อที่ 6 สาขาวิชา เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ข้อที่ 7 ประเภทของงานที่ท่านรับบริการ (Ordinal Scale)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นปลายปิด (Close-ended response question) เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended response question) เพื่อสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนางานของฝ่ายการเงิน

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมทั้งเนื้อหาสาระและการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาตรวจสอบอีกครั้งให้สมบูรณ์ก่อนนำทดลอง (Try out) โดยวัดความสอดคล้องข้อคำถามในแบบสอบถามวัตถุประสงค์ (Index of item objective Congruence: IOC) การตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาสามารถกระทำโดย นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า ข้อสอบแต่ละข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่อย่างไร ถ้ามีความสอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญจะให้ค่าเป็น “+1” แต่ถ้าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อสอบข้อนั้น ไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จะให้ค่าเป็น “-1” และในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ก็จะให้ค่าเป็น “0”

4. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว หากมีการปรับปรุงแก้ไขให้ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบซ้ำอีกทั้งฉบับอีกครั้งหนึ่งจนกว่าแบบสอบถามทั้งฉบับจะผ่านการประเมินทุกข้อคำถาม

5. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาคอนบราซ (a-coefficient) หรือสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เป็นค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้จากสูตรครอนบราซ (Cronbach)

6. ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามในแบบสอบถามที่ยังไม่เหมาะสม แล้วพิมพ์เป็นฉบับที่สมบูรณ์และตรวจสอบรายละเอียดของความถูกต้องในถ้อยคำหรือสำนวน เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กับบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และขอความร่วมมือให้ช่วยตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง โดยอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญในการศึกษาวิจัยให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ และให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-administered survey) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น ตำรา บทความ นิตยสาร เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามนำมาทำการวิเคราะห์ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและโดยรวม เสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติมาแปลผล โดยกำหนดค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ (ชัซวาล เรื่องประพันธ์, 2539.) ดังนี้

ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ระดับความพึงพอใจมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

จากแบบสอบถามในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 มีเกณฑ์การให้ระดับคะแนนในแต่ละระดับชั้นจะใช้การคำนวณช่วงกว้างของแต่ละคะแนนในแต่ละชั้นหรือการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

ระดับความคิดเห็น/ระดับความพึงพอใจปฏิบัติ	ระดับค่าเฉลี่ย
มากที่สุด	4.21 – 5.00
มาก	3.41 – 4.20
ปานกลาง	2.61 – 3.40
น้อย	1.81 – 2.60
น้อยที่สุด	1.00 – 1.80

ความกว้างของอันตรภาคชั้นของค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.8 ซึ่งได้ค่ามาจากการคำนวณโดยใช้สมการทางคณิตศาสตร์ดังนี้ (ชัชวาลย์ เรื่องประพันธ์, 2539)

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 58.93 อายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 อายุการปฏิบัติงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ มีอายุการปฏิบัติงานระหว่าง 7 – 11 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 ตามด้วยอายุการปฏิบัติงานระหว่าง 2 – 6 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 30.36 ตำแหน่งงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งงาน เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 69.64 ระดับการศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 สาขาวิชา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่สาขาภาษาอังกฤษธุรกิจ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 รองลงมาคือสำนักงานคณบดี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ประเภทของงานที่ท่านรับบริการ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการใช้บริการมากที่สุด คือ การจัดทำชุดเบิกจ่ายโครงการ/กิจกรรม จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อการให้บริการ ภาพรวม

รายการประเมิน	กลุ่มตัวอย่าง(N=56)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.41	0.56	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.46	0.57	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.42	0.50	มากที่สุด
ด้านคุณภาพการให้บริการ	4.44	0.55	มากที่สุด
ผลรวม	4.43	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. 0.57) ด้านคุณภาพการให้บริการ ($\bar{X} = 4.44$ S.D. = 0.55) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.50) และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. 0.56) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคลากรผู้ให้บริการที่มีต่อการให้บริการของงานการเงิน ในการนำมาพัฒนาการให้บริการด้านการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

จากการศึกษาแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของบุคลากรผู้ให้บริการที่มีต่อการให้บริการของงานการเงิน ในการนำมาพัฒนาการให้บริการด้านการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ซึ่งได้มีการตั้ง

คำถามในสองประเด็น คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานด้านงานเงิน และข้อเสนอแนะ/แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการเงิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค แต่มีการให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ควรเพิ่มกระบวนการ วิธีการที่ทำให้ระบบการเงิน รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก
2. ควรมีการกำหนดแบบฟอร์มทางด้านการเงินให้เป็นรูปแบบสากล
3. ควรมีผังการเบิกจ่ายในแต่ละรายการ
4. งานการเงินคณะ ดูแลดีมาก รอบคอบ รัดกุม และปฏิบัติงานทันเวลา
5. ควรมีเงินประจำตำแหน่งให้เจ้าหน้าที่

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด โดยผู้รับบริการมีความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการสูงสุด รองลงมาคือ ด้านคุณภาพการให้บริการ ตามด้วยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ สามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการให้บริการด้านการเงิน โดยเจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นอย่างดี มีการให้บริการด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้น อธิยาศัยดีและมีจิตบริการ มีการติดตาม แจ้งข้อมูล รายงานความก้าวหน้าของงาน และมีความยืดหยุ่นในการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุภาภรณ์ คณะเวทย์ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการงานการเงิน โรงพยาบาลมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการของงานการเงิน โรงพยาบาลมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการให้บริการของงานการเงิน โรงพยาบาลมหาสารคาม ในภาพรวม บุคลากรที่ใช้บริการ

มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.7$, $SD = .527$) โดยเมื่อคิดรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ ($\bar{X} = 4.07$, $SD = .563$) รองลงมาด้านเอกสารเบิกจ่าย ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .629$) ด้านขั้นตอนการดำเนินการ ($\bar{X} = 3.72$, $SD = .580$) และด้านสถานที่ ($\bar{X} = 3.25$, $SD = .693$) ตามลำดับ รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของยุวดีใจชื่อตรง (2549) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจต่อการให้บริการของกองการเงินและบัญชีของข้าราชการและบุคลากรในหน่วยงานสังกัดกรมชลประทาน พบว่า ข้าราชการและบุคลากรมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของกองการเงินและบัญชีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่บุคลากรที่ให้บริการ และด้านการให้บริการ ส่วนอีก 2 ด้าน คือ ด้านสถานที่ และด้านการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับ ปานกลาง ตัวแปรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน รูปแบบการใช้บริการ และหน่วยงานในสังกัดกรมชลประทาน ไม่มีผลทำให้ความพึงพอใจต่อการให้บริการของกองการเงินและบัญชีของข้าราชการและบุคลากรในหน่วยงานสังกัดกรมชลประทาน ทุกตัวแปรแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มกระบวนการ วิธีการที่ทำให้ระบบการเงิน รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก
2. ควรมีการกำหนดแบบฟอร์มทางด้านการเงินให้เป็นรูปแบบสากล
3. ควรมีผังการเบิกจ่ายในแต่ละรายการ

เอกสารอ้างอิง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. (2563). **แผนปฏิบัติการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2563.**

ชัชวาล เรื่องประพันธ์. (2539). **สถิติพื้นฐาน.** ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

ยุวดี ใจชื่อตรง. (2550). **ความพึงพอใจต่อการให้บริการของกองการเงินและบัญชีของข้าราชการและบุคลากรในหน่วยงานสังกัดกรมชลประทาน.** วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สุภาภรณ์ คณะเวทย์. (2559, กันยายน - ธันวาคม). ความพึงพอใจของบุคลากรต่อการ
ให้บริการงานการเงิน โรงพยาบาลมหาสารคาม. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม.
13(3) : 100-105.

กริช : การประกอบสร้างความเป็นวีรบุรุษของอิเหนาในฐานะตัวละครเอกชายในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2

Kris: The Creation of the Heroism of Inao as the Male Protagonist in “Inao” Play Written by King Rama II.

ศศิรัศม์ สินธุวนิก¹

Sasiras Sindhuvanik¹

Received: March 10, 2021; Revised: May 28, 2021; Accepted: June 4, 2021

บทคัดย่อ

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2 ได้รับอิทธิพลจากเรื่องปันทิพย์มลายูมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังนั้น เนื้อเรื่องจึงยังคงมีวัฒนธรรมมลายูปรากฏอยู่ โดยเฉพาะกริชซึ่งสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวมลายูจึงมีกล่าวถึงควบคู่ไปกับอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชาย ทั้งนี้ กริชมีความสำคัญต่อความเป็นวีรบุรุษของอิเหนา 3 ประการ คือ กริชในฐานะเครื่องแสดงฐานะันดร ปรากฏตอนประสูติ ตอนแต่งกาย และตอนเรียนวิชา แสดงให้เห็นว่าอิเหนามีชาติตระกูลสูง มีบุญญาธิการ เป็นรัชทายาทของเมืองกูเรปันซึ่งเป็นเมืองเอกและสืบเชื้อสายจากเทวดา กริชในฐานะอาวุธประจำกาย ปรากฏตอนผจญภัยและตอนสู้รบ แสดงให้เห็นว่าอิเหนาชำนาญการรบและเป็นที่คร่ำเกรงของศัตรู และกริชในฐานะเครื่องมือสื่อสาร ปรากฏตอนชมขวัญศัตรูและตอนเรียกร้องความสนใจจากคนรัก แสดงให้เห็นว่าอิเหนามีปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก การประกอบสร้างกริชให้เป็นเทพอาวุธของอิเหนาช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของอิเหนาในฐานะวีรบุรุษนักรบและวีรบุรุษนักรักได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: กริช อิเหนา การประกอบสร้าง วีรบุรุษ ตัวละครเอกชาย

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The play “Inao” written by King Rama II has been influenced by Malay Panji since Ayutthaya Period; therefore, the plot still has Malay culture in it. Kris, the traditional Malay dagger, in particular, is very important to the way of Malay men’s life. In Inao Play, kris is mentioned side by side with Inao, the male protagonist, and it plays crucial role in his heroism in 3 significant ways: 1) As a symbol of Inao’s social status when he was born, gets dressed, and studies. Kris represents his royal blood, merit, and status as an heir of Kurepan City, the main city descended from the divine. 2) As a personal weapon during his adventure and battle, it again shows his ability to combat and threaten enemies. 3) As a communication tool used for intimidating enemies and demanding attention from lovers. This reveals his aptitude for expressing emotions and feelings. The construction of Inao's kris as god weapon greatly enhances his heroic image as a warrior and lover hero.

Keywords: kris, Inao, the creation, hero, male protagonist

บทนำ

กริชเป็นอาวุธที่มีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของชายชาวมลายู เป็นอาวุธสันประจำชาติ มลายูมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 600 ปี (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 76) เพราะมีความเชื่อมโยงกับศาสนาฮินดูซึ่งมีการเผยแพร่จากอินเดียเข้าไปในชาวประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 กล่าวคือ ทางคติฮินดูผู้ที่นับถือลัทธิไศวนิกายเชื่อกันว่ากริชเป็นศาสตราวุธของพระศิวะ ดังนั้น กริชเล่มแรกจึงมีต้นกำเนิดที่ขวและได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยปันหยี (Panji) กอปรกับมีตำนานเกี่ยวกับอภินิหารของกริชอันเกี่ยวเนื่องกับกษัตริย์ชาวขวขวจึงเชื่อกันว่ากริชเป็นตัวแทนของพระศิวะ (โสมรัตน์ สินธุณี, 2547, หน้า 414) เพราะฉะนั้นการที่ชายชาวมลายูพกกริชติดตัวไปด้วยเสมอจึงเป็นเสมือนมีพระศิวะ พระอูมาและพระคเณศคอยปกป้องคุ้มครองอยู่ตลอดเวลา (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 81) ความเชื่อเกี่ยวกับกริชดังที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อชายชาวมลายูในแถบ

คาบสมุทรมลายูในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่โฮลสไตน์ (Holstein) ได้กล่าวไว้ว่า กริขเป็นอาวุธชั้นสูงสุดที่ชาวมลายูใช้มีลักษณะที่มาเป็นเทพ ชาวมลายูคนใดไร้กริขย่อมถูกดูแคลน...จะรู้สึกอับอายถ้าออกจากบ้านโดยไม่พกกริข ชาวมลายูไม่เคยเลยที่จะเคลื่อนไหวโดยไม่มีกริข...” ส่วนรฟเฟิล (Raffles) กล่าวว่าเขาเคยเสนอให้จำกัดการพกกริขเฉพาะเจ้านายและข้าราชการ แต่ผู้นำท้องถิ่นได้อธิบายว่าชาวมลายูที่ไร้กริขจะรู้สึกว่เปลือยร่าง (อ้างถึงใน สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 106-107) อีกทั้งกริขยังเป็นอาวุธประจำตระกูลด้วย จะเห็นได้ว่ากริขมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อสังคมมลายู ดังที่มีคำพังเพยชาวโบราณกล่าวไว้ว่า สิ่งสำคัญ 5 ประการที่เป็นสมบัติล้ำค่าอันเป็นศักดิ์และศรีของชายชาวมลายู คือ บ้าน (wisma) ภรรยา (wanita) นก (kukila) ม้า (turongga) และกริข (curiga) (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 100-101)

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 กริขมีความสำคัญในฐานะอาวุธของอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชาย มีข้อสังเกตว่า นอกจากชื่อของอิเหนาซึ่งยังคงความเป็นมลายู กริขซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ชายชาวมลายูดังที่กล่าวไว้ข้างต้นก็ยังคงปรากฏอยู่ในบทบาทและสถานภาพของทั้งอิเหนาและตัวละครชายตัวอื่นด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องปันหยิมมลายูหรือนิทานปันหยี (โสมรัตน์ สันธะนิกร, 2547, หน้า 28-30) ซึ่งมีการเล่าขานสืบทอดต่อกันมาโดยเริ่มจากสังคมชาวชวา (อินโดนีเซีย) มายังสังคมมลายู (มาเลเซีย) และเผยแพร่เข้ามาสู่สังคมไทยสมัยอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าบรมโกศ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2507, หน้า 102-103) ดังนั้น การที่เรื่องอิเหนาของไทยได้รับอิทธิพลมาจากนิทานปันหยีดังกล่าวทำให้เห็นว่า มีปัจจัยหลายประการเกี่ยวกับตัวละครชายที่ยังคงคุณสมบัติหรืออัตลักษณ์ของสังคมมลายู ได้แก่ การตั้งชื่อ การแต่งกาย วิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะด้านการแต่งกายนั้นตัวละครชายไม่ได้สวมใส่เพียงเครื่องประดับเท่านั้น แต่ยังมีการกริขเป็นอาวุธที่ต้องพกติดตัวไว้ตลอดเวลาตามอย่างชายชาวมลายูทั่วไป โดยเฉพาะอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชายได้ใช้กริขในสถานการณ์ที่หลากหลายโดดเด่นกว่าตัวละครชายตัวอื่น ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษากริขผ่านอิเหนาในฐานะวีรบุรุษ จากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ซึ่งเป็นเรื่องอิเหนาของไทยฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อแสดงให้เห็นว่ากริขมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของอิเหนาในฐานะวีรบุรุษ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดวัฒนธรรมข้ามชาติผ่านตัวบท

วรรณคดี โดยผู้เขียนได้นำแนวคิดการประกอบสร้าง แนวคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษและทฤษฎีคติชนวิทยา มาใช้ในการศึกษาด้วย

ทฤษฎีหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีหรือแนวคิดที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการศึกษา “กริช : การประกอบสร้างความเป็นวีรบุรุษของอิเหนาในฐานะตัวละครเอกชายในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2” มี 3 ประการ คือ แนวคิดการประกอบสร้าง แนวคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษ และทฤษฎีคติชนวิทยา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

แนวคิดการประกอบสร้าง

ใน “Representation: Cultural Representations and Signifying Practices” ของ สจ๊วต ฮอลล์ (Stuart Hall, 1997) กล่าวว่า คำว่า ภาพแทน (Representation) การประกอบสร้าง (Construction) และ อัตลักษณ์ (Identity) สามารถใช้แทนกันได้ นอกจากนี้ ยังได้นิยามคำว่า “ภาพตัวแทน” ไว้ว่า หมายถึง การใช้ภาษาเพื่ออธิบายถึงบางสิ่งที่สื่อความหมายไปยังคนอื่นได้ การทำงานของภาพตัวแทนมีความซับซ้อนอย่างยิ่ง เพราะภาพตัวแทนเป็นกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงกับภาษา (Language) ความหมาย (Meaning) ระบบคิด (Concept) และอำนาจ (Power) ฮอลล์นำแนวคิดเกี่ยวกับความรู้และอำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มาใช้ในการวิเคราะห์ภาพตัวแทน จึงเกิดความคิดที่ว่าในการสื่อสารด้วยภาษา ความหมายซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้เสมอ ทั้งนี้ เกิดจากระบบคิดหรือการตีความ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่มาสนับสนุน เช่น เพศ ประสบการณ์ ระดับการศึกษา อาชีพ ชนชั้น ภูมิหลัง เศรษฐกิจ เป็นต้น เมื่อมีการตีความและกำหนดความหมายของภาษาแล้ว จะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการกระทำ กล่าวคือ คนในสังคมจะยึดติดกับความหมายที่ปรากฏนั้น แสดงให้เห็นว่าภาษาเป็นรูปแบบการใช้อำนาจในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษ

ใน “The Hero with a Thousand Faces” ของ Joseph Campbell (2008) แคมเบลล์มีแนวคิดที่มนุษย์ชาติมีจิตใต้สำนึกร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะร่วมกันของวีรบุรุษจากเรื่องเล่าของชาติต่าง ๆ แคมเบลล์จึงวางแนวคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษและขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ 3 ขั้นตอน คือ การออกเดินทาง (Departure) การครอบครอง (Initiation) และการเดินทางกลับ (Return) และได้จำแนกประเภทของวีรบุรุษออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) วีรบุรุษนักรบ (The Hero as Warrior) 2) วีรบุรุษนักรัก (The Hero as Lover) 3) วีรบุรุษจักรพรรดิและทรราชย์ (The Hero as Emperor and as Tyrant) 4) วีรบุรุษผู้ไถ่ถอนหรือผู้กอบกู้โลก (The Hero as World Redeemer) และ 5) วีรบุรุษนักบุญ (The Hero as Saint)

ทฤษฎีคติชนวิทยา

คติชนวิทยา หรือ Folklore เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง วิลเลียม ธอมส์ (William Thoms) นักคิดชาวอังกฤษเป็นผู้ที่คิดค้นศาสตร์คติชนวิทยาและนำเข้าสู่วงวิชาการเมื่อ ค.ศ.1846 ต่อมาคติชนวิทยาได้มีการใช้ในวงวิชาการอย่างแพร่หลายจากประเทศตะวันตก เช่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส อเมริกาใต้ เป็นต้น มายังประเทศตะวันออก เช่น อินเดียและไทย เป็นต้น ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาเชิงคติชนวิทยา ได้แก่ ภาษา วรรณกรรม สุภาษิต ปริศนา บทเพลง นาฏศิลป์ ดนตรี เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น (กิ่งแก้ว อัคราการ, 2520, หน้า 1-6)

การประกอบสร้างกริขสำหรับอิเหนาในฐานะวีรบุรุษในบทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 กริขมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของตัวละครชาย เช่น กะหริ๊ดตะปาตี สุหรานากง สียะตรา วิทยาสะก้า อุณากรรณ (ร่างแปลงของนางบุษบา) ระตูปุศลีหนา เป็นต้น โดยเฉพาะอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชายนั้นจะต้องพกกริขติดกายไปด้วยตลอดเวลา และมีการใช้กริขในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป ทั้งนี้สามารถจำแนกความสำคัญของกริขออกเป็น 3 ประการ คือ กริขในฐานะเครื่องแสดงฐานะันดร กริขในฐานะอาวุธประจำกาย และกริขในฐานะเครื่องมือสื่อสาร ดังจะกล่าวตามลำดับต่อไปนี้

กริชในฐานะเครื่องแสดงฐานันดร

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 มีการใช้กริชเป็นเครื่องแสดงฐานันดรของอิเหนาเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์วีรบุรุษให้แก่อิเหนา ปรากฏในเหตุการณ์ 3 ช่วง คือ ตอนประสูติ ตอนแต่งกาย และตอนเรียนวิชา ดังนี้

ตอนประสูติ

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่อิเหนาประสูติว่า ผู้ที่ประทานกริชให้แก่อิเหนา คือ องค์ปะตาระกาหลา ซึ่งเป็นเทวดาบรรพบุรุษของวงศ์เทวดา ดังความว่า “จึงนิมิตกริชแก้วสุรกานต์ นามกรพระหลานจาร์กใส่” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 16) ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในวงศ์ตระกูลเดียวกัน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าอิเหนาถือกำเนิดในตระกูลกษัตริย์ สืบเชื้อสายจากเทวดาและเป็นผู้ที่มีบุญญาธิการเพราะถึงกับมีเทวดาต้นตระกูลประทานกริชให้ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมมลายูที่ว่าแต่ละครัวเรือนจะมีกริชประจำตระกูลที่มีการครอบครองสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 117) นอกจากนี้ บนกริชยังได้มีการสลักพระนามของอิเหนาซึ่งเน้นความอลังการตามอย่างผู้มีฐานันดรศักดิ์สูงส่ง ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

จึงเห็นจาร์กอักษร	นามกรพระโอรสา
ชื่อหยั่งหยั่งหนึ่งหัตถ์อินตรา	อุตักันสาหรืปาตี
อิเหนาเองหยั่งตาหลา	เมาะตาริยะกัตตังสุรศรี
ดาหยั่งอริราชไพร	เองกะนะกะหรีกูเรปันฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 16-17)

จากบทร้อยกรองข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระนามของอิเหนาแบ่งบอกถึงชาติกำเนิดที่สมกับเป็นวีรบุรุษได้ว่าอิเหนามีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้าชาย (หนึ่งหัตถ์ อุตักัน ปาตี) ที่สง่างาม (สาหรื) และเป็นรัชทายาทแห่งเมืองกูเรปัน (เองกะนะกะหรีกูเรปัน) ซึ่งเป็นเมืองเอก 1 ใน 4 เมืองเทวดา สืบเชื้อสายจากเทวดา เป็นสมมุติเทพ (หยั่งหยั่ง อินตราและเองหยั่งตาหลา) (โสม รัศมี สีนธวัณิก, 2547, หน้า 101) มีบุญบารมีเสมอด้วยพระอาทิตย์ (เมาะตาริยะกัต) (สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์, 2537, หน้า 85)

ตอนแต่งกาย

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ได้กล่าวถึงการแต่งกายของอิเหนาซึ่งจะต้องมีกริชเหน็บติดตัวอยู่เสมอและความงดงามของกริชทำให้อิเหนาส่งงามสมกับเป็นวีรบุรุษ ดังตัวอย่างเช่น “เหน็บกริชฤทธิ์รอนสำหรับบุรุษ งามดั่งเทพบุตรบทจรฯ” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 31) จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่ากริชเป็นอาวุธประจำตัวของอิเหนาตามอย่างชายชาวมลายูทั่วไปซึ่งไม่อาจเดินทางโดยไร้กริชได้ กล่าวได้ว่ากริชเป็นเครื่องประดับกายที่บ่งบอกถึงยศศักดิ์หรือสถานภาพทางสังคม อีกทั้งลักษณะของกริชยังสามารถแสดงให้เห็นถึงฐานะของเจ้าของกริชด้วย (สุธินันท์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 106-108)

ตอนเรียนวิชา

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 มีการกล่าวถึงวิชารำกริชซึ่งเป็นวิชาเฉพาะสำหรับชนชั้นสูง ดังความว่า

...อันศิลปศาสตร์สำหรับกษัตริย์	ทุกสิ่งสารพัดหัดหา
รำกริชรำกระบี่ขี่อาชา	ศึกษาซ่อมเล่นไม่เว้นวันฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 22)

จากบทร้อยกรองข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอิเหนามีชาติตระกูลสูง และยังมีความเฉลียวฉลาดสมกับที่เป็นวีรบุรุษ เพราะสามารถรำเรียนวิชาการรบได้อย่างชำนาญทุกศาสตร์ ได้แก่ รำอาวุธ เช่น รำกริช รำกระบี่ และขี่ม้าศึก โดยเฉพาะรำกริชเป็นการรำเพื่อใช้ในการต่อสู้ระยะประชิดซึ่งนอกจากเน้นท่วงท่าการรำที่สวยงามแล้วยังต้องเชี่ยวชาญในการใช้กริชซึ่งมีลักษณะแปลกไปกว่าอาวุธประเภทมีดหรือดาบในการสังหารศัตรู

กริชในฐานะอาวุธประจำกาย

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 กล่าวว่าอิเหนาพกกริชในฐานะอาวุธประจำกายในเหตุการณ์ 2 ช่วง คือ ตอนผจญภัยและตอนสู้รบ ดังนี้

ตอนผจญภัย

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 เหตุการณ์ตอนที่อิเหนาปลอมแปลงตัวเป็นโจรปันหยิกก็ได้ปรากฏว่าอิเหนาเหน็บกริชติดตัวไว้ ดังบทร้อยกรองว่า

...ตรัสพลางทางเปลื้องเครื่องทรง

แปลงองค์เป็นชาวพนาศรี

ถือเช็ดหน้าเห็นบริษัทธิ

มาทรงพาขึ้นบัลลังก์...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 98)

จากบทร้อยกรองดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแม่อิเหนาปลอมแปลงตัวเป็นโจรปันหยี แต่ก็ยังพกกริชไว้คู่กาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมมลายูที่ว่าชายชาวมลายูพกกริชไว้เพื่อป้องกันภัย ความเป็นชายชาติวีรบุรุษ ความเป็นนักเลงหรือขุนโจร เพื่อแสดงว่ารักอิสระและไม่ยินยอมอยู่ใต้อาณัติของใคร (สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 107) ยิ่งไปกว่านั้น อิเหนาย่อมมั่นใจในอำนาจของกริชด้วยเหตุที่ว่ากริชของอิเหนานั้นได้รับการประสิทธิ์ประสาทอำนาจวิเศษจากองค์ปะตาระกาหลา ดังนั้น ในการผจญภัยในฐานะวีรบุรุษ อิเหนาจึงสามารถมีชัยชนะต่อกษัตริย์เมืองอื่นได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม กริชของอิเหนามีลักษณะสวยงามโดดเด่นย่อมขัดแย้งกับบุคลิกภาพของอิเหนาซึ่งปลอมแปลงตัวอยู่ในสถานะโจรป่า อาจกล่าวได้ว่า อิเหนามีเจตนาที่จะแสดงศักดานุภาพโดยพกกริชเป็นนัย สุดท้ายแล้วจะมีผู้ใดเฉลียวฉลาดพอที่จะสังเกตเห็นและตระหนักถึงฐานันดรที่แท้จริงของอิเหนาได้

ตอนสู้รบ

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 มีการกล่าวถึงความสามารถของอิเหนาในการใช้กริชสู้รบและสังหารศัตรูได้อย่างเด็ดขาด ดังความว่า “เห็นระตูถอยเท้าก้าว ผิด พระกรายกริชแทงอกตลอดหลัง” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 283) จากบทร้อยกรองดังกล่าวจะเห็นได้ว่าอิเหนาต่อสู้ด้วยการรำกริชอย่างมีชั้นเชิงและชำนาญ การใช้กริช ทำให้ท้าวกะหมังกฤษเกิดความคร้ามเกรง จึงพลาดท่าเสียทีถูกอิเหนาสังหารด้วยกริชและสิ้นพระชนม์ทันที อย่างไรก็ตาม ตามคติความเชื่อของชาวมลายูนั่น เมื่อมีการชักกริชออกจากฝักแล้วใบกริชจะต้องได้สัมผัสเลือดของศัตรูจึงจะเก็บกริชเข้าฝักได้ (สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 108) ดังนั้น การที่อิเหนาต้องใช้กริชสังหารศัตรูให้สำเร็จนั้นสอดคล้องกับคติความเชื่อดังกล่าว อีกทั้งอิเหนาเชื่อมั่นในอำนาจของกริช ดังความว่า “จำกูจะสังหารผลาญด้วยกริช ซึ่งเทเวศร์ประสิทธิ์ประสาทให้” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 282) จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอิเหนามั่นใจในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของกริชซึ่งปะตาระกาหลาทรงเนรมิตประทานให้ จึงเกิดกำลังใจในการต่อสู้ กอปรกับ

อิเหนาเชี่ยวชาญการรบสมกับเป็นวีรบุรุษนักรบ (ศศิวิมล สันธวณิก, 2559, หน้า 134–142) ด้วย
จึงสังหารศัตรูได้ในที่สุด

กริชในฐานะเครื่องมือสื่อสาร

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ได้กล่าวว่อิเหนาใช้กริชในฐานะ
เครื่องมือสื่อสาร ปรากฏในเหตุการณ์ 2 ช่วง คือ ตอนชมขวัญศัตรูและตอนเรียกร้องความสนใจ
จากคนรัก ดังนี้

ตอนชมขวัญศัตรู

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 เหตุการณ์ตอนที่อิเหนา
เผชิญหน้ากับระตูจระก้าในเมืองดาหา ภายหลังจากเสร็จศึกกะหมังกุหนิงแล้วนั้น อิเหนาได้แสดง
ท่าทีคุกคามต่อระตูจระก้าเมื่อได้พบกัน ดังความว่า “**พลาขยับจับกริชฤทธา** อนุชาที่ยึดพระกร
ไว้” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 304) จากบทร้อยกรองข้างต้นจะเห็น
ได้ว่าอิเหนาทำท่าจะชักกริชที่เหน็บไว้ออกมาเพื่อปราบระตูจระก้าซึ่งแย่งชิงบุษบาไปจากตน กิริยา
อาการนั้นทำให้สังคามาระตาด้องร้องมืออิเหนาไว้ เหตุการณ์ดังกล่าวก็ ทำให้เห็นได้ว่าอิเหนาเกิด
ความรู้สึกโกรธเคืองระตูจระก้าจนแทบจะจับอาวุธไม่อยู่จึงถึงกับตะแมือที่กริชเพื่อแสดงนัยว่า
พร้อมสู้รบหากฝ่ายระตูจระก้ามีปฏิกิริยาตอบโต้กลับมา ปฏิกิริยาของอิเหนาที่มีต่อระตูจระก้า
เช่นนั้นสอดคล้องกับคติความเชื่อของชายชาวมลายูที่ว่า เจ้าของกริชบางคนเชื่อมั่นว่าหากกริช
ของเขาถูกชักออกจากฝักทุกครั้งย่อมต้องมีผู้ถูกฆ่าหรือต้องหลังเลือดสังเวคมกริชเป็นอย่างน้อย
(สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ธนะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 108) ดังนั้น จึงปรากฏ
ว่าสังคามาระตาด้องร้องห้ามปรามอิเหนาไว้มิให้หุนหันพลันแล่นชักกริชพ้นจากฝัก การที่อิเหนา
ต้องเผชิญหน้ากับระตูจระก้าในระยะประชิดดังกล่าวทำให้เห็นว่าอิเหนามีปฏิภาณไหวพริบสมกับ
เป็นวีรบุรุษในการแสดงความห้าวหาญตามแบบอย่างของชายชาติวีรผ่านการสัมผัสกริชอย่างมีนัย
ซึ่งบริวารที่แวดล้อมอิเหนากับระตูจระก้าย่อมตระหนักได้ดี

ตอนเรียกร้องความสนใจจากคนรัก

ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่
อิเหนาต้องการเรียกร้องความสนใจจากบุษบาซึ่งเป็นอดีตคู่หมั้นเพราะตนเป็นฝ่ายถอนหมั้นนาง
และบัดนี้นางเป็นคู่หมั้นของระตูจระก้า อย่างไรก็ตาม อิเหนารู้สึกเสียตายนุชบาอย่างยิ่งจึง

พยายามหาทางให้ได้บุษบากลับมาเป็นคู่ครองของตนตามเดิม อิเหนาจึงใช้กริชดึงดูดความสนใจจากบุษบาด้วยการหันใบกริชสะท้อนกับแสงอาทิตย์จนเกิดแสงสว่าง ดังบทร้อยกรองว่า

...จึงดำเนินเดินผ่านออกมา	จะให้สบนัยนาโฉมฉาย
ครั้นนางไม่เห็นก็อุบาย	เยื้องกรายฉายกริชอันฤทธิ์
แสงกริชแวววาบปลาบมา	ดังสายฟ้าต้องเนตรมารศรี
นางร้องสุดเสียงเทวี	สลับลงกับที่ทันใด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2546, หน้า 347)

จากบทร้อยกรองข้างต้นจะเห็นได้ว่าอิเหนาใช้วิธีฉายใบกริชซึ่งเป็นโลหะสะท้อนกับแสงอาทิตย์จนเกิดประกายแสงสว่างจ้าบาดนัยน์ตาของบุษบาซึ่งเป็นเป้าหมาย ทำให้นางไม่เห็นอิเหนาซ้ำยังสลับสไลด์ อย่างไรก็ตาม ผลที่ตามมาคือบุษบาเกิดความสงสัยเกี่ยวกับแสงสว่างจ้านั้นและสาละวนคิดคำนึงถึงแต่อิเหนาจนถึงกับไปเสี่ยงเทียนต่อหน้าพระปฎิมา การที่อิเหนาใช้กริชเป็นเครื่องมือเพื่อเรียกร้องความสนใจจากบุษบาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าอิเหนามีปฏิภาณไหวพริบในการหาวิธีแสดงความรู้สึกปฎิพัทธ์ที่มีต่อบุษบาเพื่อให้นางเข้าใจความรู้สึกของตนได้โดยใช้เวลาไม่นานเพราะใกล้วันอภิเษกระหว่างบุษบากับประจุกรกาแล้ว อีกทั้งมีความมุ่งมั่นพยายามที่จะให้บุษบาหันมาสนใจตนสมกับที่เป็นวีรบุรุษนักรัก (ศศิวิมล สันธะณี, 2559, หน้า 134-142) เพราะอิเหนายังคงยึดมั่นอยู่เสมอว่านางคือคู่หมั้นที่เหมาะสมกับตนด้วยประการทั้งปวง นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าแสงสว่างของกริชที่อิเหนาใช้สะท้อนกับแสงอาทิตย์นั้นมีลักษณะสว่างแผ่ด้วยยอณิหารพิสดารกว่าโลหะอื่นจนทำให้บุษบายังเกิดความสนใจ สอดคล้องกับคติความเชื่อของชาวมลายูซึ่งเชื่อกันว่ากริชเป็นอาวุธที่มีศักดิ์านุภาพ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อเกี่ยวกับพระศิวะ กล่าวคือ ชาวมลายูเชื่อกันว่าใบกริชมีตา 3 ตา 2 ตาแรกอยู่ที่สองข้างของใบกริช ส่วนตาที่ 3 เป็นตาทิพย์ ศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่ากับนัยน์ตาที่ 3 ของพระศิวะ ฉะนั้นชาวมลายูจึงเชื่อกันว่ากริชสามารถสำแดงปาฏิหาริย์ได้นานัปการ (สุธินันท์ พงศ์ไพบุลย์, สมบูรณ์ ณะสุข, และพิชัย แก้วขาว, 2543, หน้า 107-108) สำหรับกริชของอิเหนานั้นมีศักดิ์านุภาพมากแตกต่างกับกริชของตัวละครชายตัวอื่นอันเนื่องมาจากปะตาระกาหลาทรงเนรมิตให้ ด้วยคุณสมบัติพิเศษนี้อิเหนาจึงอาจคาดหวังว่าบุษบาจะจำกริชของตนได้ จึงดึงดูดความสนใจของนางด้วยการฉายกริช

สรุปและอภิปรายผล

กรีซซึ่งเป็นอาวุธที่มีความสำคัญเชิงวัฒนธรรมในสังคมมลายูมีกล่าวถึงในบทบาทของอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชายในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2 สรุปได้ว่า กรีซมีความสำคัญต่อความเป็นวีรบุรุษของอิเหนา 3 ประการ ดังนี้

กรีซในฐานะเครื่องแสดงฐานะันดร ปรากฏตอนประสูติ ตอนแต่งกาย และตอนเรียนวิชา แสดงให้เห็นว่าอิเหนามีชาติตระกูลสูง สืบเชื้อสายจากเทวดา มีบุญญาธิการ และเป็นรัชทายาทของเมืองกูเรปันซึ่งเป็นเมืองเอก ทั้งนี้ ลักษณะดังที่กล่าวมาเป็นลักษณะของวีรบุรุษ

กรีซในฐานะอาวุธประจำกาย ปรากฏตอนผจญภัยและตอนสู้รบ แสดงให้เห็นว่าอิเหนาชำนาญการรบและเป็นที่คร่ำกรังของศัตรู ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของวีรบุรุษนักรบ

กรีซในฐานะเครื่องมือสื่อสาร ปรากฏตอนชมขวัญศัตรูและตอนเรียกร้องความสนใจจากคนรัก แสดงให้เห็นว่าอิเหนามีปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก ลักษณะดังข้างต้นเป็นลักษณะของวีรบุรุษนักรบและวีรบุรุษนักรัก

เรื่องอิเหนาของไทยได้รับอิทธิพลจากเรื่องปันหยิมลามูมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีหลายสำนวน แต่สำนวนที่มีเนื้อความสมบูรณ์ที่สุด คือ บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2 สำหรับเนื้อเรื่องและรูปแบบการประพันธ์นั้น แม้จะมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทความเป็นไทย เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย การสร้างน้ำ การจัดกองทัพและการเคลื่อนกระบวนทัพ ความเป็นอยู่ของพลเมือง เป็นต้น แต่เนื้อความก็ยังคงมีวัฒนธรรมมลายูปรากฏอยู่ เป็นต้นว่า ตำแหน่งมเหสี ตำแหน่งพี่เลี้ยง ชื่อของตัวละคร สิ่งของเครื่องใช้บางอย่าง เช่น ซ่าโปะ โดยเฉพาะกรีซซึ่งสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของชายชาวมลายูนั้นได้มีสอดแทรกในบทบาทและสถานภาพของอิเหนาซึ่งเป็นตัวละครเอกชาย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าตัวละครชายตัวอื่นล้วนมีกรีซเป็นอาวุธประจำตัวเช่นเดียวกันกับอิเหนา แต่กรีซของอิเหนามีความพิเศษกว่ากรีซของตัวละครชายตัวอื่นอย่างเห็นได้ชัด เพราะได้รับพระราชทานจากปะตาระกาหลาซึ่งเป็นเทพบรรพบุรุษ ในขณะที่กะหัดตะปาตินั้นดาบสเป็นผู้ปลุกเสกกรีซให้ ส่วนสุหรานากงกับสียะตราแม้จะได้รับพระราชทานกรีซจากองค์ปะตาระกาหลาเช่นเดียวกับอิเหนาแต่ก็ภายหลังจากที่อิเหนาได้รับพระราชทานก่อนแล้วในฐานะรัชทายาทของเมืองกูเรปัน การประกอบสร้างวัฒนธรรมกรีซไว้ในเนื้อเรื่องดังที่กล่าวมานั้นทำให้เห็นถึงความสอดคล้องกันระหว่างคติความเชื่อเกี่ยวกับกรีซของชายชาวมลายูกับวิถีชีวิตของอิเหนา โดยเฉพาะในช่วงที่อิเหนาออกผจญภัยทั้งในฐานะรัชทายาท

และโจรป่า กริชซึ่งมีสถานะเป็นเทพอาวุธของอิเหนาช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของอิเหนาในฐานะวีรบุรุษนักรบและวีรบุรุษนักรักได้อย่างดี โดยเห็นได้จากปฏิกิริยาของผู้คนตามรายทางที่อิเหนาเดินทางผ่านไป ตลอดจนปฏิกิริยาของศัตรูและคนรักที่แสดงต่ออิเหนา กล่าวได้ว่าการประกอบสร้างกริชให้เป็นศัสตราวุธของอิเหนาเป็นเครื่องยืนยันว่าอิเหนามีคุณสมบัติที่โดดเด่นเหมาะสมกับการเป็นวีรบุรุษและยากที่จะมีบุคคลใดมีคุณสมบัติเทียบเท่าอิเหนาได้

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งแก้ว อรรถาภรณ์. (2520). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ : ศรุสสภาลาดพร้าว.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2507). **ตำนานละครอิเหนา**. พระนคร : คลังวิทยา.
- ธำนิรัตน์ จิตฺตะศรี. (2552). **พระราชนิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่ 2: การสร้างนิทานปันทิพย์ให้เป็นยอดแห่งวรรณคดีบทละครใน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2546). **บทละครเรื่องอิเหนา** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- ศศิรัศมี สีนธูณิก. (2559, มกราคม - เมษายน). “อิเหนา : วีรบุรุษนักรักและนักรบ.” **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 6(1) : 134-142.
- สุธิวังค์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ธนะสุข, และพิชัย แก้วขาว. (2543). **กะเทาะสนิมกริช: แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์. (2537). **ลักษณะคำยืมภาษาชวา มลายู ในบทละครเรื่องดาหลังและอิเหนา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสมรศมี สีนธูณิก. (2547). **การเปรียบเทียบเรื่องดาหลังและอิเหนากับเรื่องปันทิพย์มลายู**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Campbell, J. (2008). **The Hero with a Thousand Faces** (3rd. edition.). California : The Joseph Campbell Foundation.

Hall, S. (1997). **Representation: Cultural Representations and Signifying Practices**.
London : Sage Publications.

ละเมิดในการควบคุมโรคไข้เลือดออก

Violation in the control of dengue hemorrhagic fever.

ประดิษฐ์ ชาลีเครือ¹

Pradit Charleekruea¹

Received: February 23, 2021; Revised: May 13, 2021; Accepted: May 20, 2021

บทคัดย่อ

โรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาการสาธารณสุขไทยที่สำคัญ เพราะไข้เลือดออกเป็นโรคติดต่อที่ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมาย ทั้งความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ สังคม มีความรุนแรงเมื่อเจ็บป่วยแล้วอาจสูญเสียถึงแก่ชีวิตได้ และ แนวทางการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรคที่สำคัญโดยการกำจัด ควบคุมยุงลายที่เป็นพาหะนำโรคทั้งทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ กำจัดลูกน้ำ ยุงลายและตัวแก่ให้มีประสิทธิภาพ การจัดการดังกล่าวนี้จะมีหลากหลายวิธีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่นั้นๆ ส่วนมาตรการทางกฎหมายก็เป็นอีกมาตรการที่จะช่วยควบคุม ป้องกันโรคให้เกิดประสิทธิภาพได้ ดังเช่น วิธีการเรียกร้องค่าเสียหายความเดือดร้อน จากผู้กระทำผิดกฎหมาย จากบุคคล จากเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควรในการควบคุม ป้องกันโรคไข้เลือดออก ซึ่งการละเลยต่อหน้าที่ของบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเป็นการกระทำละเมิดทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย บุคคล เจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางปกครองนั้นจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำนั้นอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

คำสำคัญ: ละเมิด การควบคุมโรคไข้เลือดออก

¹วิทยากร ชำนาญการพิเศษ ภาควิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก; Specialist Lecturer of Community Health Department Sirindhorn College of Public Health Phitsanulok, Thailand.

Abstract

Dengue hemorrhagic fever is an important of Thai public health problem. Because dengue hemorrhagic fever is a contagious disease that has a tremendous impact. Both socio-economic losses are severe, when sick can be fatal, and important epidemic control and prevention approaches are eliminated. Control Aedes mosquitoes that are carriers of disease and destroy breeding sites. Eliminate the mosquito larvae and the old ones effectively. There may be a variety of such arrangements that are appropriate for the context of the region. The legal measure is another measure to help control. Prevent disease effectively as a means of claiming for damages, trouble From offenders, from individuals, from government officials who neglect to perform duties or perform duties undue delay in the control and prevention of dengue hemorrhagic fever In which the neglect of the duties of the person or the officer who delayed the performance is an act of infringement which causes damage to the other person, the officer and the administrative agency must make reasonable and fair compensation for such act.

Keywords: Violation, control of dengue hemorrhagic fever

บทนำ

โรคที่มักจะระบาดในฤดูฝนนั้นมีหลายโรค แต่โรคที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดคือโรคไข้เลือดออกโรคไข้เลือดออกนับเป็นปัญหาการสาธารณสุขไทยตลอดมา เพราะไข้เลือดออกเป็นโรคติดต่อที่มีผลกระทบเป็นวงกว้างเพราะสร้างความสูญเสียถึงแก่ชีวิต มีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจของประเทศสูง ทั้ง ๆ ที่ทุกฝ่ายได้ช่วยกันรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคนี้อย่างเต็มที่ แต่การระบาดของโรคไข้เลือดออก ก็มีมาอย่างต่อเนื่องสถานการณ์โรคไข้เลือดออกในปี พ.ศ. 2563 (1 มกราคม-31 ธันวาคม 2563) มีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก สะสมรวม 71,000 ราย ผู้ป่วยเสียชีวิต 51 ราย อัตราป่วย 107.09 ต่อประชากรแสนคน อัตราตาย 0.08 ต่อประชากรแสนคน (กรมควบคุมโรค, 2564)

การควบคุมโรค ป้องกันโรคในภาวะที่เกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกแล้วนั้นก็มีหลายวิธีและวิธีหนึ่งที่มักใช้กันคือการพ่นหมอกควันเพื่อกำจัดตัวแก่ยุงลาย ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าว นั้นอาจมีผลกระทบ สร้างความเดือดร้อนเสียหาย กระทำละเมิดสิทธิของบุคคลได้เช่น ไฟไหม้ ทรัพย์สิน ก่อแหล่งเพาะพันธุ์ยุง เพื่อเป็นการควบคุมป้องกันโรคให้เกิดประสิทธิภาพควรมีการ ดำเนินมาตรการที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่นั้น ๆ มาตรการทางกฎหมายก็เป็นอีก มาตรการที่จะช่วยควบคุม ป้องกันโรคให้เกิดประสิทธิภาพได้เช่น วิธีการเรียกชดเชยค่าเสียหาย ความเดือดร้อนจากผู้กระทำผิดกฎหมายจากบุคคลที่ก่อเหตุรำคาญ จากเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเลยต่อ หน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าในการควบคุม ป้องกันโรคเกินสมควรจึงเป็นข้อพิพาทอันเกิดจาก การกระทำละเมิดทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนเสียหาย เจ้าหน้าที่และ หน่วยงานทางปกครองนั้นๆจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำ การละเว้น การละเลย ล่าช้านั้นอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมตามกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดแนวทางให้ปฏิบัติ ไว้

สาระสำคัญ/ประเด็นต่าง ๆ

1. ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออกหรือโรคไข้เลือดออกเดงกี เป็นโรคติดเชื้อไวรัสเดงกีที่มียุงลายเป็นแมลง นำโรค โรคนี้ได้กลายเป็นปัญหาสาธารณสุขในหลายประเทศทั่วโลก เนื่องจากโรคได้แพร่กระจาย อย่างกว้างขวางและจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างมากใน 30 ปีที่ผ่านมา มากกว่า 100 ประเทศที่โรค นี้กลายเป็นโรคประจำถิ่น และโรคนี้ยังคุกคามต่อสุขภาพของประชากรโลกมากกว่าร้อยละ 40 (2,500 ล้านคน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพบมากในประเทศเขตร้อนและเขตอบอุ่น

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) ซึ่งเป็น single - strand RNA จัดอยู่ใน genus Flavivirus และ family Flaviviridae มี 4 serotypes คือ DEN-1, DEN-2, DEN-3 และ DEN-4

วิธีการติดต่อ

โรคไข้เลือดออกเดงกีติดต่อกันได้โดยมียุงลายบ้าน (Aedes aegypti) เป็นแมลงนำโรคที่สำคัญ และในชนบทบางพื้นที่ จะมียุงลายสวน (Aedes albopictus) เป็นแมลงนำโรคร่วมกับ ยุงลายบ้าน เมื่อยุงลายตัวเมียกัดและดูดเลือดผู้ป่วยที่อยู่ในระยะไข้ ซึ่งเป็นระยะที่มีไวรัสอยู่ใน

กระแสเลือดมาก เชื้อไวรัสจะเข้าสู่กระเพาะยุง และเพิ่มจำนวนมากขึ้น แล้วเดินทางเข้าสู่ต่อมน้ำลาย พร้อมที่จะเข้าสู่คนที่ถูกกัดต่อไป เมื่อยุงที่มีเชื้อไวรัสเดงกีไปกัดคนอื่นก็จะปล่อยเชื้อไปยังคนที่ถูกกัด ทำให้คนนั้นอาจจะเจ็บป่วยเป็นไข้เลือดออกได้

ระยะฟักตัว

ระยะเพิ่มจำนวนของไวรัสเดงกี ในยุง ประมาณ 8-10 วัน ระยะฟักตัวของเชื้อไวรัสเดงกีในคน ประมาณ 3-14 วัน โดยทั่วไปประมาณ 5-8 วัน

ระยะติดต่อ

โรคไข้เลือดออกเดงกีไม่ติดต่อจากคนสู่คน ติดต่อกันได้โดยมียุงลายเป็นแมลงนำโรค การติดต่อจึงต้องใช้เวลาในผู้ป่วยและในยุง ระยะที่ผู้ป่วยมีไข้สูงประมาณวันที่ 2-4 จะมีไวรัสอยู่ในกระแสเลือดมาก ระยะนี้จะเป็นระยะติดต่อจากคนสู่ยุง และระยะเพิ่มจำนวนของเชื้อไวรัสในยุงมีมากพออีกประมาณ 8-10 วัน จึงจะเป็นระยะติดต่อจากยุงสู่คน

อาการและอาการแสดง

หลังจากได้รับเชื้อจากยุงประมาณ 5-8 วัน (ระยะฟักตัว) ผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการของโรค ซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันได้ ตั้งแต่มีอาการคล้ายไข้เดงกี (dengue fever: DF) ไปจนถึงมีอาการรุนแรง (dengue hemorrhagic fever: DHF) และรุนแรงมาก จนถึงช็อกและเสียชีวิต (dengue shock syndrome: DSS)

ผู้ป่วยมีอาการได้ 3 แบบ คือ

1. Undifferentiated fever (UF) หรือกลุ่มอาการไวรัส
2. ไข้เดงกี (Dengue fever - DF)
3. ไข้เลือดออกเดงกี (Dengue hemorrhagic fever - DHF)

โรคไข้เลือดออกเดงกี มีอาการสำคัญที่เป็นรูปแบบค่อนข้างเฉพาะ 4 ประการ เรียงตามลำดับการเกิดก่อนหลัง ดังนี้

1. ไข้สูงลอย 2-7 วัน
2. มีอาการเลือดออก ส่วนใหญ่จะพบที่ผิวหนัง
3. มีตับโต กดเจ็บ
4. มีภาวะไหลเวียนโลหิตล้มเหลว/ภาวะช็อก

การดำเนินโรคของโรคไข้เลือดออกเดงกี แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะไข้ ระยะวิกฤต/ช็อก และระยะฟื้นตัว

การรักษา

ในปัจจุบันยังไม่มียาฆ่าเชื้อไวรัสเดงกี จึงให้การรักษาแบบประคับประคองตามอาการ แพทย์ผู้รักษาจะต้องเข้าใจธรรมชาติของโรค และให้การดูแลผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด จะต้องมีการดูแลรักษาพยาบาลที่ติดต่อระยะวิกฤต คือ ช่วง 24-48 ชั่วโมง ที่มีการรั่วของพลาสมา หลักในการรักษามีดังนี้

1. ในระยะไข้สูง บางรายอาจมีอาการชักได้ถ้าไข้สูงมาก ให้ยาลดไข้ ควรใช้ยาพาราเซตามอล ห้ามใช้ยาพวก Aspirin, ibuprophen, steroid เพราะจะทำให้เกล็ดเลือดเสียการทำงาน จะระคายกระเพาะทำให้เลือดออกได้ง่ายขึ้น

2. ให้ผู้ป่วยได้สารน้ำชดเชย เพราะผู้ป่วยส่วนใหญ่มีไข้สูง เบื่ออาหาร และอาเจียน ทำให้ขาดน้ำและเกลือโซเดียม ควรให้ผู้ป่วยดื่มน้ำผลไม้หรือสารละลายผงน้ำตาลเกลือแร่

3. ติดตามอาการผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ตรวจพบและป้องกันภาวะช็อกได้ทันเวลา การเปลี่ยนแปลงของเกล็ดเลือดและ hematocrit เป็นระยะๆ เพราะถ้าปริมาณเกล็ดเลือดเริ่มลดลง และ hematocrit เริ่มสูงขึ้น เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าน้ำเหลืองรั่วออกจากเส้นเลือดและอาจจะช็อกได้ จำเป็นต้องให้สารน้ำชดเชยสำหรับผู้ป่วยที่มีภาวะช็อกหรือเลือดออก แพทย์จะต้องให้การรักษาเพื่อแก้ไขสภาวะดังกล่าว ด้วย สารน้ำ พลาสมา หรือสาร colloid อย่างระมัดระวัง เพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วยและป้องกันโรคแทรกซ้อน (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562)

2. สภาพปัญหาของโรคไข้เลือดออกในชุมชน

ข้อเท็จจริงที่เกิดในชุมชน

- 2.1 พบมียุงลายจำนวนมากและได้ก่อเหตุรำคาญ กัดผู้คนและสัตว์เลี้ยงปัญหาการมียุงลายชุกชุม เนื่องจากยุงมีแหล่งเพาะพันธุ์ ที่เหมาะสมสามารถเจริญเติบโตได้ดี ประกอบกับมีแหล่งที่อยู่อาศัย มีอาหารที่เพียงพอจึงแพร่พันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว

- 2.2 พบมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกและมีการณรงค์พ่นหมอกควันเพื่อกำจัดตัวแก่ยุงลาย เพื่อควบคุมการระบาดของโรค

การแก้ไขปัญหา ยุงลายชุกชุม และควบคุม ป้องกันการระบาดของโรค ดังนี้

1. กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายและกำจัดลูกน้ำยุงลาย

2. การกำจัดตัวแก่งลาย

**การใช้มาตรการทางกฎหมาย ในการควบคุม ป้องกันโรคเพราะได้บัญญัติให้ปฏิบัติ
ดังนี้**

1. เป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าของเคสสถาน บ้านเรือน ต้องเป็นผู้รับผิดชอบจัดการดูแล ห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในสถานที่ อื่นกระทั่งผู้ใดมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในพื้นที่เสื่อมหรืออาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพถือเป็นผู้ก่อให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้น ตามมาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ธีระพล อรุณะกสิกร, สถาพร ลิ้มมณี, และไพฑูรย์ นาคฉา, 2535)

2. กรมควบคุมโรค/สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอและหน่วยงานทางปกครองที่เป็นนิติบุคคลเช่น จังหวัด (กระทรวงมหาดไทย) และกระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้านสังคมและพัฒนาด้านกายภาพ ด้านป้องกันสาธารณสุขมีบทบาทอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกันควบคุมโรค รักษาโรคภัย และการฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชนตามมาตรา 30 มาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2554 ประกอบกับมาตรา 25 (2) และ (4) แห่ง พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (ธีระพล อรุณะกสิกร, สถาพร ลิ้มมณี, และไพฑูรย์ นาคฉา, 2535)

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพอนามัยสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคติดต่อของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ที่จะป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตาม มาตรา 67 (3) (4) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ราชกิจจานุเบกษา, 2537)

กรณีศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียกร้องให้รับผิดชอบละเมิดของหน่วยงานทางปกครอง

นายแรงน้อย บุญธรรม มีภูมิลำเนาในพื้นที่หมู่บ้านทองคำ อำเภอพระทองคำ จังหวัดพิษณุโลก เข้าอบรมหลักสูตรนวดเพื่อสุขภาพ วิทยาลัยแพทย์แผนไทย อำเภอพระทองคำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 เดือน ระหว่างศึกษาสัปดาห์ที่ 5 เกิดป่วยเป็นไข้เลือดออก สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพระทองคำร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลพระทองคำ ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่

สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลพระทองคำ
เร่งดำเนินการควบคุมโรค ดำเนินการพ่นหมอกควันเพื่อกำจัดยุงลายในหมู่บ้านทองคำ และบ้าน
นายแรงน้อย บุญธรรม ขณะดำเนินการพ่นยาได้เกิดประกายไฟออกจากเครื่องพ่นหมอกควัน เป็น
เหตุให้ไฟไหม้ทรัพย์สินนายแรงน้อย บุญธรรม ซึ่งเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่าง
ร้ายแรงอันส่งผลกระทบต่อสิทธิ ทรัพย์สินและหน้าที่ของบุคคล จากการที่เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติใน
หน้าที่หน่วยงานทางปกครองต้องรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ (วรารณ คริสณ, 2552) ประกอบกับมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิด
ทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 (มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง,
2554) นายแรงน้อย บุญธรรม จึงเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานทาง
ปกครองได้ เพราะ

1. เป็นผู้ได้รับผลกระทบเดือดร้อน เสียหายโดยตรงจากเหตุรำคาญ มียุงชุกชุม ตาม
มาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ อันเนื่องมาจากการละเลยการ
ปฏิบัติงาน หรือปฏิบัติงานที่ล่าช้า บกพร่องในการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อม กำจัดลูกน้ำยุงและ
ตัวแก่ยุงลาย จากหน่วยงานทางปกครองตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิด
ของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 (มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง, 2554) จึงทำ
ให้เกิดมียุงเป็นจำนวนมากมารบกวนผู้คนรวมทั้งนายแรงน้อย บุญธรรม เกิดเป็นข้อพิพาท
เกี่ยวกับการกระทำละเมิดทางปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
ปกครองฯ

2. เป็นผู้ได้รับความเดือดร้อน เสียหายจากการกระทำทางปกครองจากเจ้าหน้าที่รัฐมี
ผลกระทบด้านสุขภาพจากการป่วยเป็นไข้เลือดออก และทรัพย์สินถูกไฟไหม้ทรัพย์สินซึ่งเป็นผล
จากการพ่นหมอกควันของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ
ราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 (สมชาย พงษ์พัฒนศิลป์, 2563) ได้กระทำการด้วยความประมาท
เลินเล่ออย่างร้ายแรง คลาดเคลื่อนไปจากแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่สามารถ
หลีกเลี่ยงได้หรือหากได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอก็จะป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ได้ จึงถือได้
ว่าเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อนายแรงน้อย บุญธรรม เป็นความผิด
ทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (วรารณ คริสณ,
2552) กับมาตรา 5 และจะต้องรับผิดชอบเพียงใดให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์มาตรา 10 ประกอบ

มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 (มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง, 2554) ซึ่งเกิดเป็นข้อพิพาททางละเมิดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

ขั้นตอนการเรียกร้องสิทธิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อเท็จจริงกรณีที่มีเหตุรำคาญ ยุงชุกชุม ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลพระทองคำ และทรัพย์สินถูกไฟไหม้ทรัพย์สินซึ่งเป็นผลจากการพ่นหมอกควันของเจ้าหน้าที่ เป็นข้อพิพาทที่มาจากการละเลยการปฏิบัติงาน หรือ ปฏิบัติงานที่ล่าช้า ทำให้เกิดความเดือดร้อน เสียหายแก่นายมัยและทรัพย์สินของนายแรงน้อย บุญธรรม เป็นคดีเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองอันเกิดจากการละเลยล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลปกครองชั้นต้น ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

2. นายแรงน้อย บุญธรรม เป็นผู้เดือดร้อนเสียหายตามมาตรา 42 วรรคหนึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ จากกรณีการละเว้นการปฏิบัติงาน หรือปฏิบัติงานที่ล่าช้าบกพร่องในการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อม กำจัดลูกน้ำยุงและตัวแก่งลายในพื้นที่ความรับผิดชอบและจากไฟไหม้ทรัพย์สินการพ่นหมอกควันกำจัดยุงจึงเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (วราภรณ์ คริสณ, 2552) สามารถเรียกร้องเพื่อให้พิจารณาชดเชยความเสียหายได้ต่อหน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 จากหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่สังกัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะหน่วยงานรัฐต้องรับผิดชอบเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 แห่งพรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ

3. ผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้นั้น จะต้องมียุติบัตรประกอบ 3 ประการ ดังนี้

3.1. ผู้ฟ้องคดีจะต้องเป็นผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนเสียหาย โดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ในเรื่องนั้น ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 (สมชาย พงษ์พัฒนศิลป์, 2563) เช่น นายแรงน้อย บุญธรรม เป็นผู้ที่เดือดร้อนเสียหายเพราะมีที่อยู่อาศัยในบริเวณที่มียุงลายชุกชุม ยุงสร้างความรำคาญให้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยตรง

จากการถูกยุงลายกัดเจ็บป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก และถูกกระทำละเมิดเกิดความเสียหายเดือดร้อนต่อทรัพย์สิน

3.2. ความเดือดร้อนเสียหายที่ผู้ฟ้องคดีได้รับนั้นเกิดจากการกระทำหรือดเว้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่กำหนดไว้ในตาม มาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา วิชาวธรรม, 2562) เช่น หน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการควบคุม ป้องกัน แก้ไขปัญหา และขจัดเหตุรำคาญได้ การ ละเลยหรือปฏิบัติงานล่าช้า การบกพร่องต่อหน้าที่จนเกิดปัญหามียุงลายชุกชุม นายแรงน้อย บุญ ธรรม ถูกยุงลายกัด และเกิดเจ็บป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก อีกทั้งการพ่นหมอกควันของเจ้าหน้าที่ เกิดไฟไหม้ทรัพย์สินสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินของนายแรงน้อย บุญธรรม อันเนื่องมาจากการ ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการพ่นหมอก ควัน เจ้าหน้าที่นั้นจึงเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 3 แห่ง พรบ.จัดตั้งศาลปกครองฯ หน่วยงาน ทางปกครองหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานทางปกครองตามมาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ฯ และเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

3.3. การแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อน หรือความเสียหายที่ผู้ฟ้องคดีได้รับนั้น ต้องมี คำบังคับตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ กรณีที่นายแรงน้อย บุญธรรม ได้ถูกยุงลายที่มีเชื้อโรคกัดจน ป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก รวมทั้งทรัพย์สินถูกไฟไหม้จากการพ่นหมอกควันของเจ้าหน้าที่จึงเป็นผู้ ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำละเมิดของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่ง เจ้าหน้าที่ ได้กระทำการโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนายแรงน้อย บุญธรรม เป็นผู้ที่ ได้รับความเดือดร้อนเสียหายโดยตรงจากการกระทำดังกล่าว จึงเป็นความผิดทางละเมิดของ เจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 มาตรา 10 วรรค ประกอบกับมาตรา 8 แห่งพรบ.ความรับผิดทางละเมิด ของเจ้าหน้าที่ฯ เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ (วรารณ คริสณ, 2552) เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิด ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯศาลมีอำนาจที่จะวินิจฉัยจำนวนค่าสินไหม ทดแทนที่จะต้องชดใช้ ตามมาตรา 438 ประกอบกับพฤติกรรมของผู้ถูกละเมิดตามมาตรา 442 ประกอบกับมาตรา 223 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นายแรงงาน บุญธรรม จึงขอให้ศาลมีคำสั่งบังคับสั่งให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้พร้อมทั้งขอให้ อปต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหายุ่งลายชุกชุมในการนี้ศาลปกครองก็มีอำนาจออกคำสั่งได้ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

4. ต้องยื่นฟ้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

4.1 กรณีนายแรงงาน บุญธรรม หลังจากทำหนังสือเรียกร้องค่าเสียหายต่อหน่วยงานทางปกครองพื้นที่รับผิดชอบแล้ว หากหน่วยงานทางปกครองไม่แจ้งคำสั่งใดๆจะต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ภายใน 180 วัน นับจากหน่วยงานทางปกครองออกใบรับคำขอให้ไว้หรือกรณีหน่วยงานทางปกครองได้มีคำสั่งเช่นใดแล้ว นายแรงงาน บุญธรรม ไม่พอใจในคำสั่งเช่นใดก็ยังมีสิทธิฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้ภายใน 90 วันนับจากวันที่ได้รับคำสั่งนั้น ตามหลักเกณฑ์มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ประกอบกับมาตรา 14 แห่งพรบ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ในข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง(3)แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

4.2 กรณีนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง จะต้องฟ้องหน่วยงานเท่านั้นหากเป็นการกระทำละเมิดในหน้าที่ตามหลักเกณฑ์มาตรา 5 แห่งพรบ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ฯ ข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดตามมาตรา ม 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯกำหนดให้ฟ้องภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่อยู่หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดีตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

5. คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือและมีรายการตามที่กำหนดไว้และยื่นโดยถูกวิธีการฟ้องคดีปกครองโดยคำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพ มีรายการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. (บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา วิชาวธรรม,2562) เช่น นายแรงงาน บุญธรรม ต้องระบุข้อเท็จจริง ชื่อ ที่อยู่ของตนเอง และผู้ถูกฟ้องคดี คือ อปต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริงที่บรรยายเหตุการณ์สาเหตุของเหตุรำคาญที่ประสบสาเหตุที่ทำให้ป่วยเป็นไข้เลือดออก ข้อกฎหมายที่แสดงถึงการละเลยการปฏิบัติตามบทหน้าที่ของ หน่วยงานทางปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อกำหนด กฎหมายกำหนดให้ต้องดำเนินการอะไรบ้างตลอดจนสร้างความเดือดร้อนเสียหายเกิดผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิและหน้าที่ของตน

อย่างไรและอะไรบ้าง การกระทำอันใดที่เป็นความผิดอันต้องรับผิดชอบละเมิดของหน่วยงานทางปกครอง และเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ โดยมีคำขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ และลงลายมือชื่อนายแรงงานน้อย บุญธรรม ผู้ฟ้องคดี โดยต้องแนบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปพร้อมคำฟ้อง ในการนี้นายแรงงานน้อย บุญธรรม ต้องจัดทำสำเนาคำฟ้องและสำเนาพยานหลักฐานให้อบต.และหน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกฟ้องคดีด้วย

การยื่นฟ้องคดีปกครองข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือฟ้องคดีที่มีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามกฎหมายว่าด้วยค่าธรรมเนียมศาล ตามหลักเกณฑ์มาตรา 45 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ แต่ถ้านายแรงงานน้อย บุญธรรม ไม่ทรัพย์สินเพียงพอ ก็ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลได้ทั้งหมดหรือบางส่วน ตามมาตรา 45/1 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

สำหรับวิธีการยื่นคำฟ้องนั้นนายแรงงานน้อย บุญธรรม จะยื่นด้วยตนเอง หรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นยื่นแทน หรือจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้ ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา วิษยธรรม, 2562)

6. ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจ

นายแรงงานน้อย บุญธรรม เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดพิษณุโลกและมูลคดีที่ก่อให้เกิดการป่วยเป็นไข้เลือดออกได้รับความเดือดร้อนเสียหายถูกกระทำละเมิดทรัพย์สินเสียหายมูลคดีเกิดในเขตจังหวัดพิษณุโลก นายแรงงานน้อย บุญธรรม จะต้องยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นที่ผู้ฟ้องคดีมีภูมิลำเนา หรือที่มูลคดีเกิดขึ้นนั้นตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา วิษยธรรม, 2562) นั่นคือศาลปกครองพิษณุโลก

กรณีหากนายแรงงานน้อย บุญธรรม เสียชีวิตก่อนศาลปกครองพิพากษาคดี ให้ทายาทหรือผู้สืบสิทธิของคู่กรณีมีคำขอเข้ามาเองหรือศาลมีหมายเรียกเข้ามา โดยต้องยื่นคำขอภายใน 1 ปี นับแต่วันที่นายแรงงานน้อย บุญธรรม ถึงแก่ความตายตามหลักเกณฑ์ตามมาตรา 53 แห่ง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา วิชาธรรม, 2562)

กรณีตัวอย่างคดีที่เกี่ยวข้อง

1. คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อผ. 24/2561
2. คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ คผ. 12/2562
3. คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ คผ. 2/2562
4. คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 704/2562
5. คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อผ. 2/2563

บทสรุป

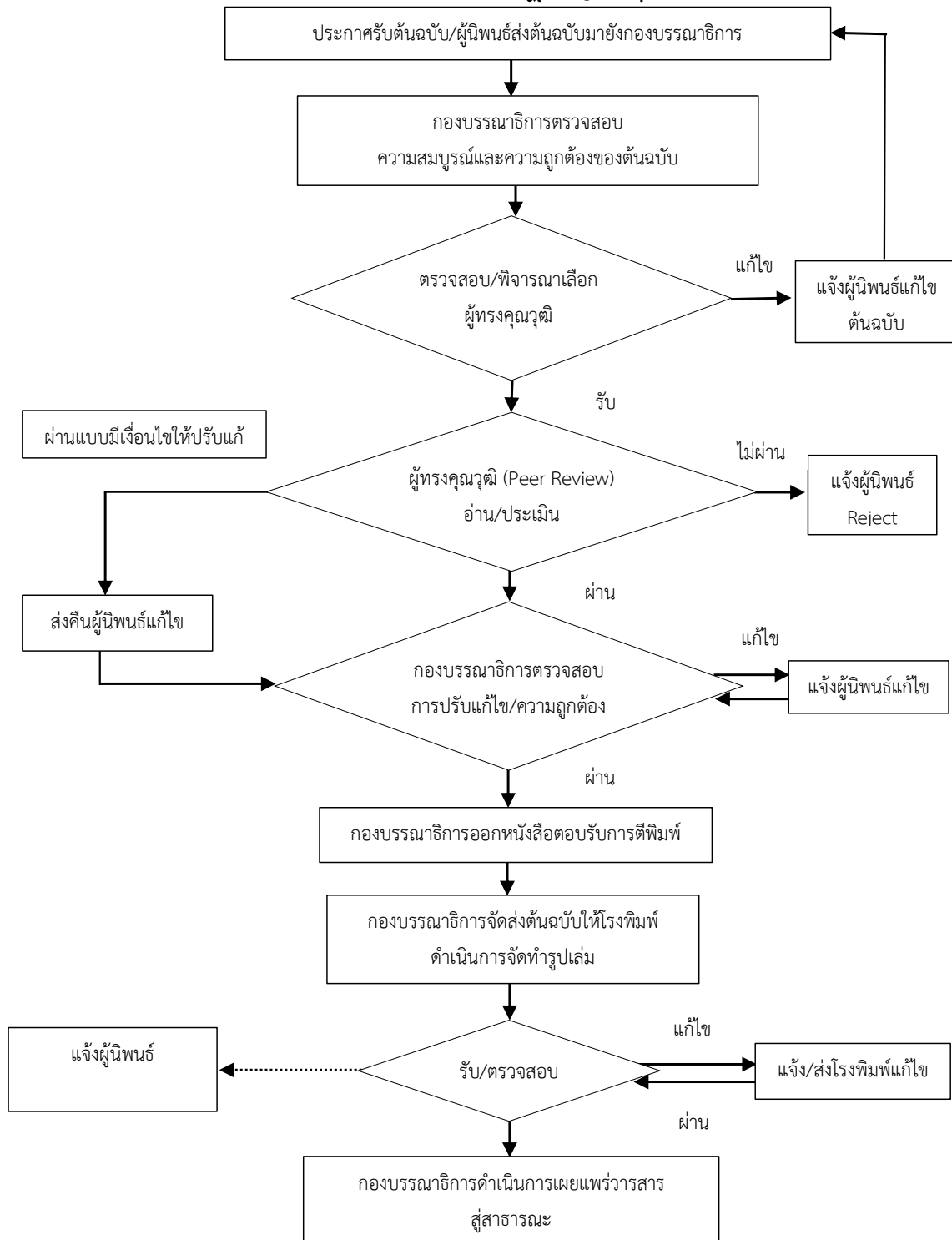
โรคไข้เลือดออก มีการระบาดในประเทศไทยต่อเนื่องตลอดมา มีแนวโน้มที่จะมีจำนวนป่วย และเสียชีวิตเพิ่มมากขึ้น โรคไข้เลือดออกซึ่งเป็นโรคอันตรายมีอาการป่วยที่รุนแรงเมื่อผู้ป่วยติดเชื้อโรคนี้อันแล้วบางรายจะเสียชีวิตได้ และเพื่อเป็นการควบคุมป้องกันโรคให้เกิดประสิทธิภาพ จึงควรมีระบบและกลไกการควบคุมโรคหลากหลายวิธี และต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพราะการควบคุมกำจัดแหล่งวางไข่ การกำจัดลูกน้ำ และตัวแก่ยุ่งกลายนั้น หากไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทั่วถึงแล้ว ก็ยังส่งผลให้เกิดมียุงเป็นจำนวนมากสร้างความรำคาญแก่ผู้คน เป็นพาหะนำโรคแพร่เชื้อโรคเกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกได้ สร้างความเดือดร้อนเสียหาย เกิดความสูญเสียทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การนำบทกฎหมายมาบังคับจัดการการระบาดของโรคไข้เลือดออก จึงเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการปัญหาโรคไข้เลือดออกให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิผล เพราะสามารถจัดการปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุ ถึงปลายเหตุได้ อันจะส่งผลให้การควบคุมโรคไข้เลือดออกเกิดประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ในส่วนการดำเนินกระบวนการเรียกร้องสิทธิเพื่อรับการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำละเมิดของบุคคล หน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้องก็เพื่อคืนความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกละเมิด ให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนที่เหมาะสม เป็นธรรมตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2563). “รายงานสถานการณ์โรคไข้เลือดออกประจำสัปดาห์ที่ 52 ปี2563.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จากจาก : <https://ddc.moph.go.th/odpc12/pagecontent.php?page=260&dept=odpc12> สืบค้น 4 พฤษภาคม 2564.
- ธีระพล อรุณะกสิกร, สถาพร ลิ้มมณี, และไพฑูรย์ นาคนา. (2535). พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- บุญร่วม เทียมจันทร์,ศรีัญญา วิชาวธรรม. (2562). พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : THE LAW GROUP.
- พระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545. (2545, 2 ตุลาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119 ตอนที่ 99 หน้า 14
- พระราชบัญญัติ สถาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537, 2 ธันวาคม)
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนที่ 53 หน้า 26
- มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง. (2554). พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิจัย.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. “ความรู้โรคไข้เลือดออกเดงกี.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จากจาก : <https://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/102> สืบค้น 22 มิถุนายน 2562
- วารสารณ์ ศรีศณ. (2552). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์.
- สมชาย พงษ์พัฒนศิลป์. (2563). พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ : เจริญรัฐการพิมพ์.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สถานที่ติดต่อ

งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาคาร พชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190
โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 E-mail : husokru.journal @gmail.com

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้
มีโอกาสมุ่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่
เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนา
สังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่
วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับ
ทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี
ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้
ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร
หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้
ตาราง ภาพ หรือแผนภูมิของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์
ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer
Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานซึ่ง
เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ก่อนตีพิมพ์
ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้พิมพ์บทความและผู้พิมพ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา
บทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ความสนใจทันต่อเหตุการณ์ และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ผสมผสานเปรียบเทียบและผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหาครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการแนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการอ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและกระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ส่งด้วยตนเองทาง E-mail : husokru.journal@gmail.com ต้องประกอบด้วยแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ พร้อมบทความต้นฉบับ ส่งมาที่ งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 กรณีบทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ จะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่น ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีส่วนเก็บไว้ด้วยเพื่ออ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยมีการตั้งค่าน้ำกระดาษความกว้าง 19 เซนติเมตร (7.48 นิ้ว) และความสูง 26.50 เซนติเมตร (10.40 นิ้ว) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและล่าง 3.00 เซนติเมตร (1.18 นิ้ว) ด้านซ้ายและขวามือ 2.50 เซนติเมตร (0.98 นิ้ว)

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือเนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 ท้ายกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ขนาดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้พิมพ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ของผู้พิมพ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บน นามสกุลผู้พิมพ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา กรณีที่ผู้พิมพ์มีสถานภาพ เป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ของผู้พิมพ์นั้น ผู้พิมพ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ ด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหา บทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่ นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ

1.14 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้คำอธิบายอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือ แผนภูมิ คำอธิบายให้อยู่ด้านล่าง

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Foodnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง

ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อหนังสือ**.//ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี).//เมืองที่พิมพ์/:สำนักพิมพ์.

Author.// (Year of Publication).// **Title of Book**.// Edition of Book.// Place of Publication/: Publisher Name.

ตัวอย่าง

กุสุมา รัชมณ. (2534). **การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2553). **การวิจัยทางภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Goodwin-Gill, Guy S. (2006). **Free and Fair Election : New Expanded Edition**. Geneva : Inter Parliamentary Union.

หมายเหตุ : พิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุ แต่ถ้าพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ให้ระบุจำนวนครั้งที่พิมพ์ต่อจากชื่อหนังสือ

2.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง**.//เมืองที่พิมพ์/:หน่วยงานที่เผยแพร่.

Author.// (Year of Publication).// **Title**.// Edition of Book.// Place of Publication/: Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัครพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรียมอันเร" จากภูมิปัญญาชาวบ้านสุรินทร์**. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality Improvement**. Chiang Mai Thailand. Chiang Mai : Chiang Mai University.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์**.//วิทยานิพนธ์ระดับ/บัณฑิต, มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุลงให้ชัดเจน//ชื่อสถานศึกษา.

Author.// (Year of Publication).// **Title of Thesis**.// Degree of Thesis.// Publisher Name.

ตัวอย่าง

ฐมนต์ปวีร์ เพชรรัตน์. (2555). **การสำรวจความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อประเมิน**

ตำราเรียนในการฝึกอบรมภาษาอังกฤษของพนักงานสายงานปิโตรเลียมนอกชายฝั่ง.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาภาษาอังกฤษเป็นภาษา
นานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Mei, Y. R. (2012). **Error Analysis of Vietnamese Students in “Gei” Sentences and Teaching Suggestions.** Master Thesis of Chinese international education Zhejiang University.

2.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// “ชื่อบทความ.”// ในชื่อรายงานการประชุม.// วันเดือนปีที่จัด.// เลขหน้า.//
สถานที่:/: สำนักพิมพ์.

Author.// (Year of Publication).// “Title of Article.”// In Title.// Date of Publication.// page.// Place
of Publication:/: Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). “การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่.” ในการบรรยายเรื่องการฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้
สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ. วันที่ 11 เมษายน 2537. หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรม
ศาสตร์ชุมชน.

Paitoon Sinlarat. (1995). “Success and Failure of Faculty Development in Thai University.” In
Preparing Teachers for all the World's Children : An Era of Transformation
Proceedings of International Conference, Bangkok. pp. 217-233. Bangkok : UNICEF.

2.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปี, เดือน/วันที่พิมพ์).// “ชื่อบทความ.”// ชื่อวารสาร.// ปีที่พิมพ์(ฉบับที่
พิมพ์)/: เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.// (Date of Publication).// “Title of Article.”// Name of Journal.// Year (Volume)/: page.

ตัวอย่าง

ณัชชานุช พิชิตนารัตน์. (2561, มกราคม-มิถุนายน). “การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี.”
วารสารสหวิทยาการวิจัย. 7(1) : 71-81.

Gere, A. R. (2018). “Writing and Conceptual Learning in Science.” Journal of Written
Communication. 36(1) : 99-135.

2.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปี, เดือน/วันที่พิมพ์).// “ชื่อบทความ.”// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้าแรก-
หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).//“Title of Article.”//Name of Newspaper.//page.

ตัวอย่าง

เสกสรร กิตติวีลีน. (2555, ตุลาคม 17). "หลังสู้ฟ้า-หน้าสู้ดิน." มติชน. หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings." Bangkok Post. p. B5.

2.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//(ปี).//“ชื่อบทความ.”//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง].//เข้าถึงได้จาก:/แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์//สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//[Online].//Available:/Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

ตัวอย่าง

สิริรัตน์ เกิดสม. (2552). “การพัฒนาทักษะการเขียนมาตราตัวสะกดแม่ ก กา โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://203.155.220.242/watthongnoppakun/sirirut.pdf> สืบค้น 10 กรกฎาคม 2559.

Wright, S. (2011). “Why Writing Skills Are More Important Than Ever?.” [Online]. Available : http://study.com/articles/WhyWriting_Skills_are_More_Important_Than_Ever.html Retrieved December 15, 2018.

2.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.//(ปี,/เดือน/วันที่).//ตำแหน่ง(ถ้ามี).//สัมภาษณ์.

Name of Interview.//(Date of Publication).//position.//Interview.

ตัวอย่าง

ณรงค์เดช รัตนานนท์เสถียร. (2558, กุมภาพันธ์ 14). อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin University. Interview.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทย)

.....
.....

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....
.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ)

(Mr./Mrs./Miss)

.....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อ

ผู้เขียนได้สะดวก)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล อำเภอ/เขต

..... จังหวัด รหัสไปรษณีย์ E-mail

.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุ ดังนี้

ผู้ร่วมคนที่ 1. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล อำเภอ/เขต

..... จังหวัด รหัสไปรษณีย์ E-mail

.....

ผู้ร่วมคนที่ 2. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล
..... จังหวัด รหัสไปรษณีย์
.....

อำเภอ/เขต

E-mail

หมายเหตุ: กรณีมีผู้ร่วมมากกว่า 2 คน ให้แนบข้อมูลผู้ร่วมผลงานด้วย

โดยบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ภายใน 90 วัน นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความนี้

ลงชื่อ..... ผู้ส่งบทความ
(.....)

วันที่.....เดือน พ.ศ.

สมุนไพร

สมุนไพรจากพืช

นำส่วนต่างๆ ของพืชที่มีสาร
มากำเป็นยา ได้แก่ ดอก ผล ราก ฯลฯ

สมุนไพรจากธาตุ

นำธาตุจากธรรมชาติ หรือนำธาตุ
ประกอบเป็นยา ได้แก่ สารส้ม เกลือ ฯลฯ

สมุนไพรจากสัตว์

นำอวัยวะส่วนต่างๆ ที่ได้จากสัตว์
มากำเป็นยา ได้แก่ ตับ นอ เอ็น ฯลฯ

บทความวิจัย

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชนตำบลปลีลือก อำเภอดงพญาบุ
จังหวัดกาญจนบุรี

สุทิน อ่อนอุบล

ผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ
ในเขตอำเภอชัยใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ

อิทธิพล คุ่มวงศ์

การปรับตัวของเกษตรกรต่อการประกาศยกเลิกสารต้องห้ามสำหรับการเกษตร
ในตำบลหนองกุ่ม อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

นราภรณ์ ศรีนวล

การพัฒนาารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนโดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายป้องกัน
การบาดเจ็บทางถนน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

สำเนียง บุญจันทร์

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลลาดหญ้า
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

วรรณศา จันทรแย้ม

ความพึงพอใจต่อการให้บริการเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

วงเดือน ตั้งภูมิ

บทความวิชาการ

กริช : การประกอบสร้างความเป็นวีรบุรุษของอิเหนาในฐานะตัวละครเอกชาย

ศศิรัศมิ์ สิ้นธุวนิก

ละเมิดในการควบคุมโรคไข้เลือดออก

ประดิษฐ์ ชาลีเครือ